

PROVINCIE UTRECHT

Versnellen Vernieuwen Verdiepen

Bijlagenrapport -
Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht

Gedeputeerde Staten van Utrecht | 12 december 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	3	Bijlage C: Ruimtegebruik	85
Bijlage A: Kaartenreeks	4	Inleiding	85
Bijlage B: Beantwoording Startpakket	34	Landgebruik in de afgelopen 30 jaar	85
Inleiding	34	Inschatting van de ruimtevraag van de opgaven	87
Dashboard Startpakket	36	Combineerbaarheid van de opgaven en beperkingen voor andere functies	99
Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit	38	GIS-kaarten huidige situatie en ontwikkelingen tot en met 2030	101
Water en bodem sturend bij ruimtelijke planvorming	41	Bijlage D: Verantwoording gebruikte data	103
Perspectief voor landbouw en natuur	42	Bijlage E: NOVEX-gebieden	108
Perspectief voor Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie	52	NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort	108
Perspectief voor Leefbare steden en regio's	64	NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley	109
Overkoepelende opgaven	77	NOVEX-gebied Groene Hart	110
		NOVEX-gebied Regio Schiphol	111

Inleiding

Het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht 'Versnellen, Vernieuwen, Verdiepen', geeft kernachtig richting voor de toekomst van de provincie Utrecht. De informatie die opgenomen is, vindt een brede basis in inhoud en proces. In dit bijlagenrapport zijn de achtergrondinformatie hiervan opgenomen.

Het betreft allereerst in Bijlage A de kaartenreeks die ontwikkeld is in het proces om tot een ruimtelijk voorstel te komen. Deze kaartenreeks bestaat uit:

- Drie kaarten uit de Omgevingsvisie, als basis voor het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht;
- Dertien kaarten uit de twee tussenproducten 'Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen' en 'Agenda voor het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht';
- De hoofdkaart uit het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht.

Bijlage B bevat de beantwoording van de vragen in het Startpakket en wordt ingeleid met een samenvattende tabel.

Bijlage C betreft de ruimtelijke doorrekening van de omvang van de opgaven die op de provincie afkomen in de periode tot en met 2030, met een doorkijk naar 2040. De conclusies uit deze kwantificering van de opgaven is opgenomen in het hoofdrapport.

Bijlage D bevat een tabel met het overzicht van ruimtelijke GIS-data. Deze data liggen ten grondslag aan de kaartenreeks van het ruimtelijk voorstel en aan de verkenning naar de omvang van het toekomstige ruimtegebruik. Daarnaast laat deze tabel zien waar de GIS-informatie van ruimtelijke ontwikkeling van de provincie Utrecht te vinden is.

In bijlage E is de stand van zaken van de activiteiten en producten in de vier NOVEX-gebieden die (deels) in de provincie Utrecht liggen beschreven.

Bijlage A: Kaartenreeks

Opbouw kaartenreeks

Omgevingsvisie provincie Utrecht

1. Utrechtse kwaliteiten
2. Positionering
3. Visie 2050

Kaarten uit het tweede tussenproduct, de Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen

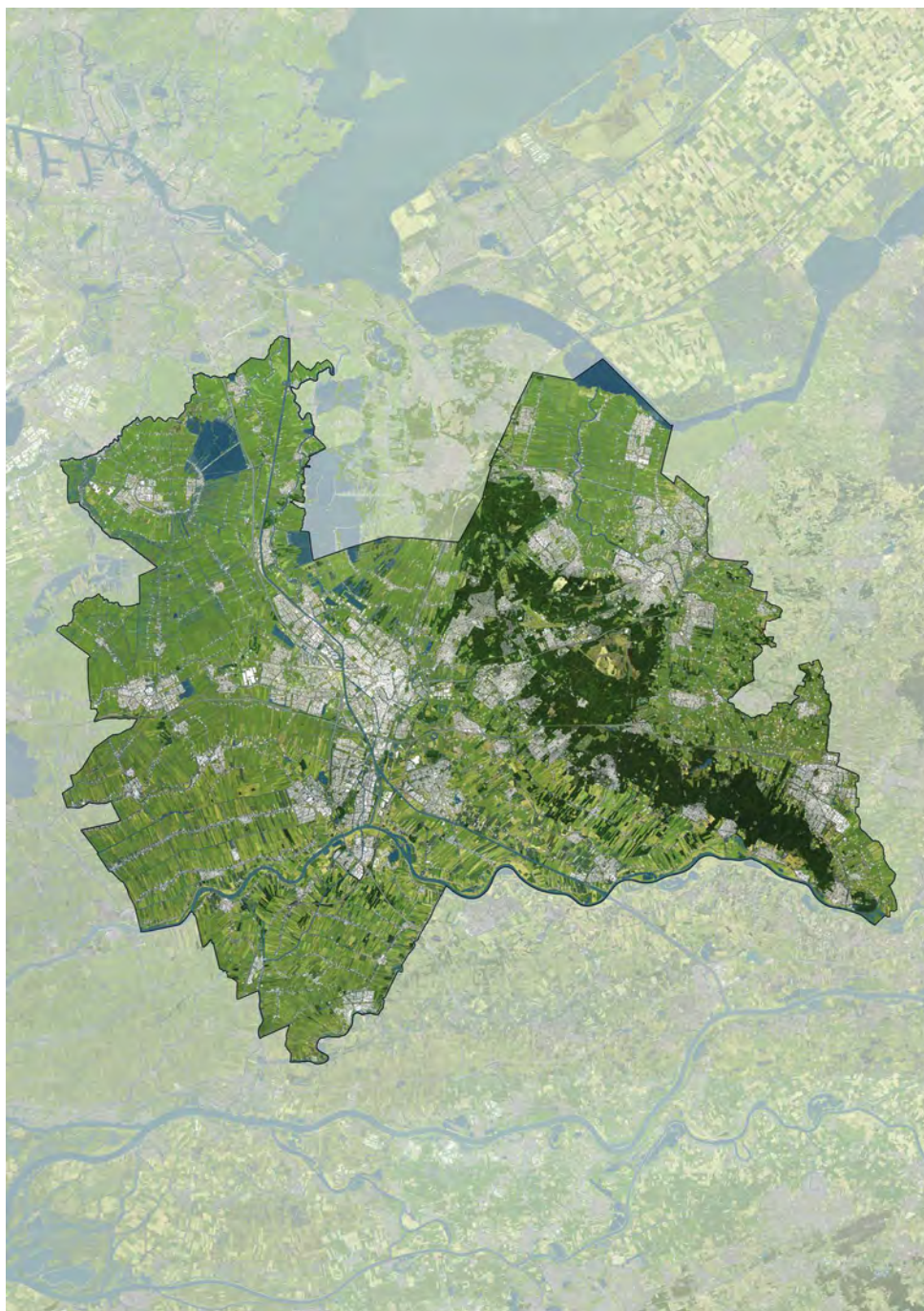
4. Stad en land gezond
5. Klimaatbestendig en waterrobuust
6. Duurzame energie
7. Vitale steden en dorpen
8. Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar
9. Levend landschap, erfgoed en cultuur
10. Toekomstbestendige natuur en landbouw
11. Stapelkaart
12. Focusgebieden

Kaarten uit het derde tussenproduct, de Agenda voor het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht

13. Opgaven nationaal - positie
14. Opgaven provinciaal - gebieden
15. Agenda nationaal - positie
16. Agenda provinciaal gebieden

Hoofdkaart uit het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht

17. Ruimtelijk voorstel Utrechtse kwaliteiten

Utrechtse kwaliteiten

Besluit Provinciale Staten, 10 maart 2021

Aanduidingen zijn indicatief

Groen
Gezond leven

Water
Rijk aan water

Energie
Mogelijkheden duurzame energie

Bebouwing
Aantrekkelijk om te wonen en te werken

Infrastructuur
Centraal gelegen en goed bereikbaar

Cultuurhistorie
Rijkdom aan landschap,
erfgoed en cultuur

Landelijk gebied
Robuuste natuur en duurzame voeding

Positionering Provincie Utrecht

Besluit Provinciale Staten, 10 maart 2021

Aanduidingen zijn indicatief

Positionering

- Topregio in midden Nederland
- Draaischijf wegen- en spoornet Nederland
- Groen-blauwe netwerk
- Rivierengebied en Amsterdam-Rijnkanaal
- Zoetwatervoorziening
- Groene Hart
- Utrechtse Heuvelrug
- Nieuwe Hollandse Waterlinie, Stelling van Amsterdam en Grebbelinie
- Stedelijk Netwerk Nederland
- Luchthaven
- Benutten samenhang Utrecht en Amersfoort
- Toplocatie wonen en werken
- Kenniscentrum
- Foodvalley

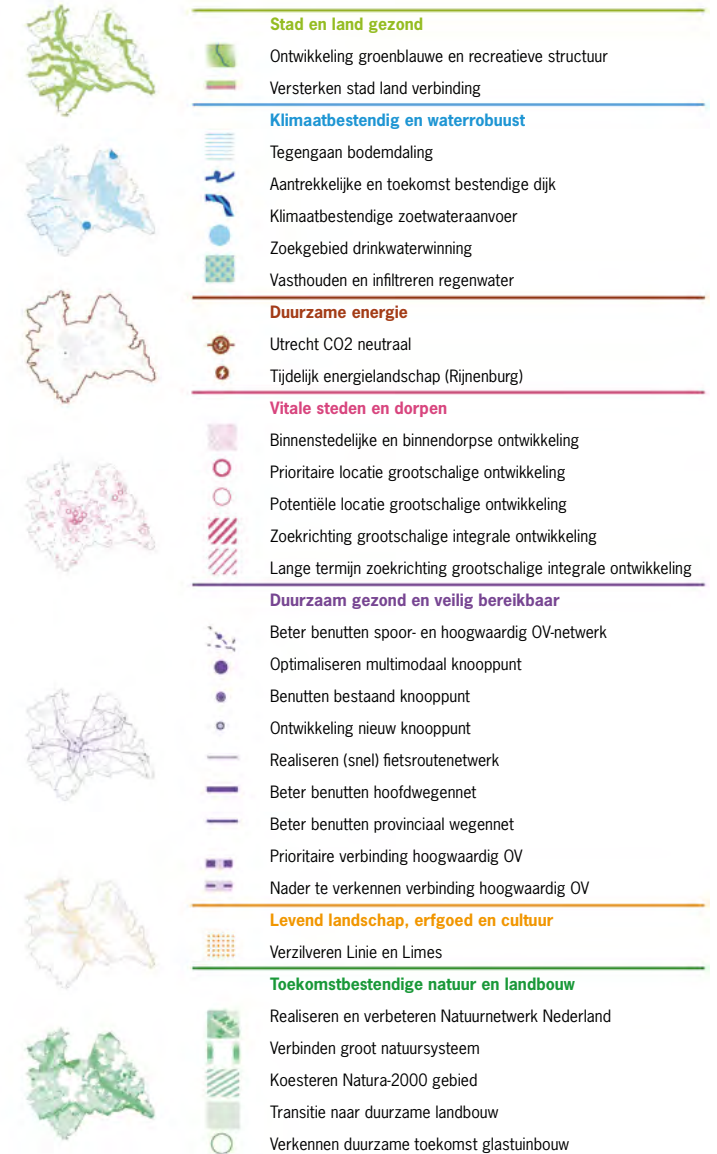
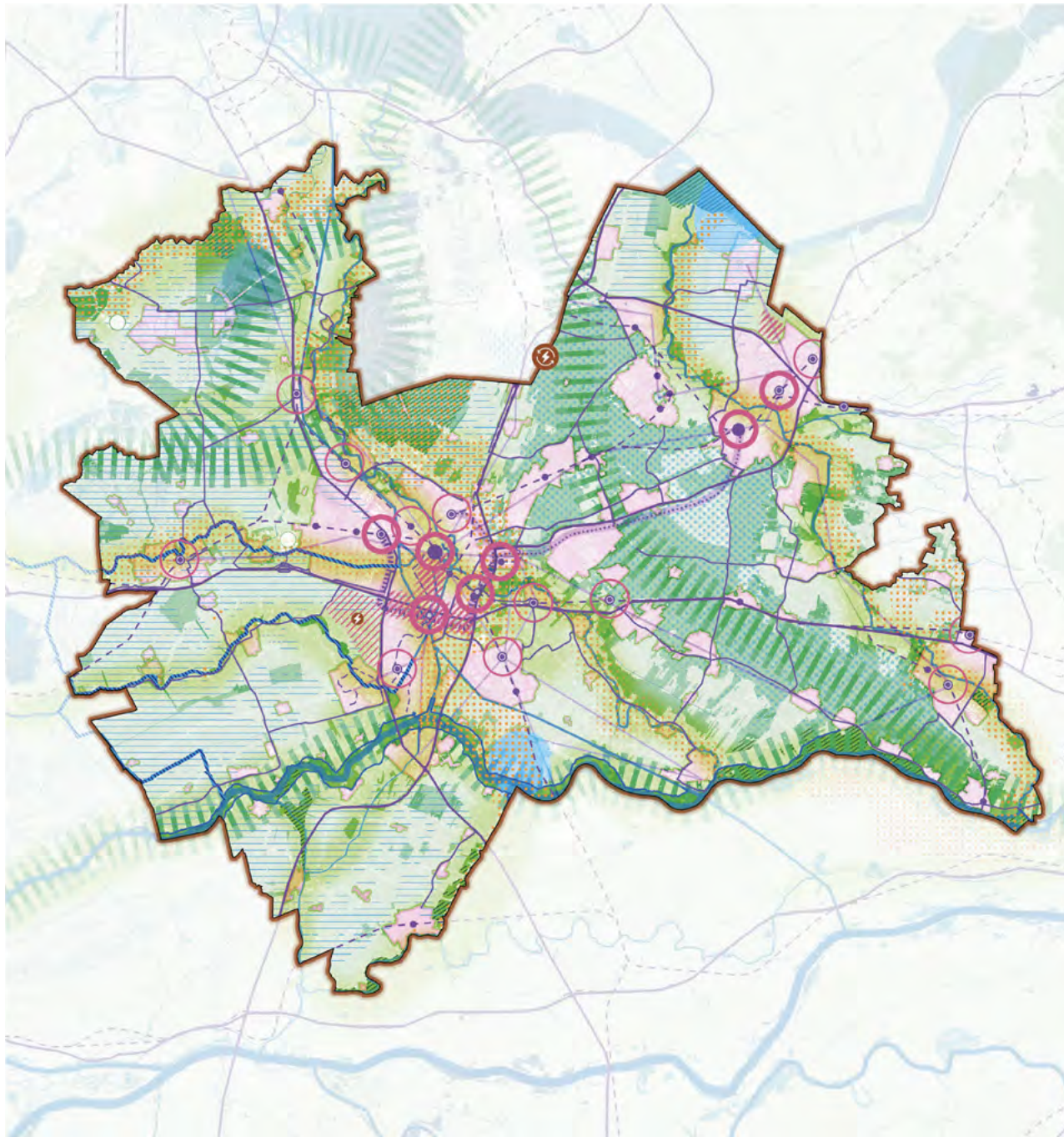
Topografie

- Hoofdwegennet
- Spoornet
- Watersysteem
- Steden en dorpen

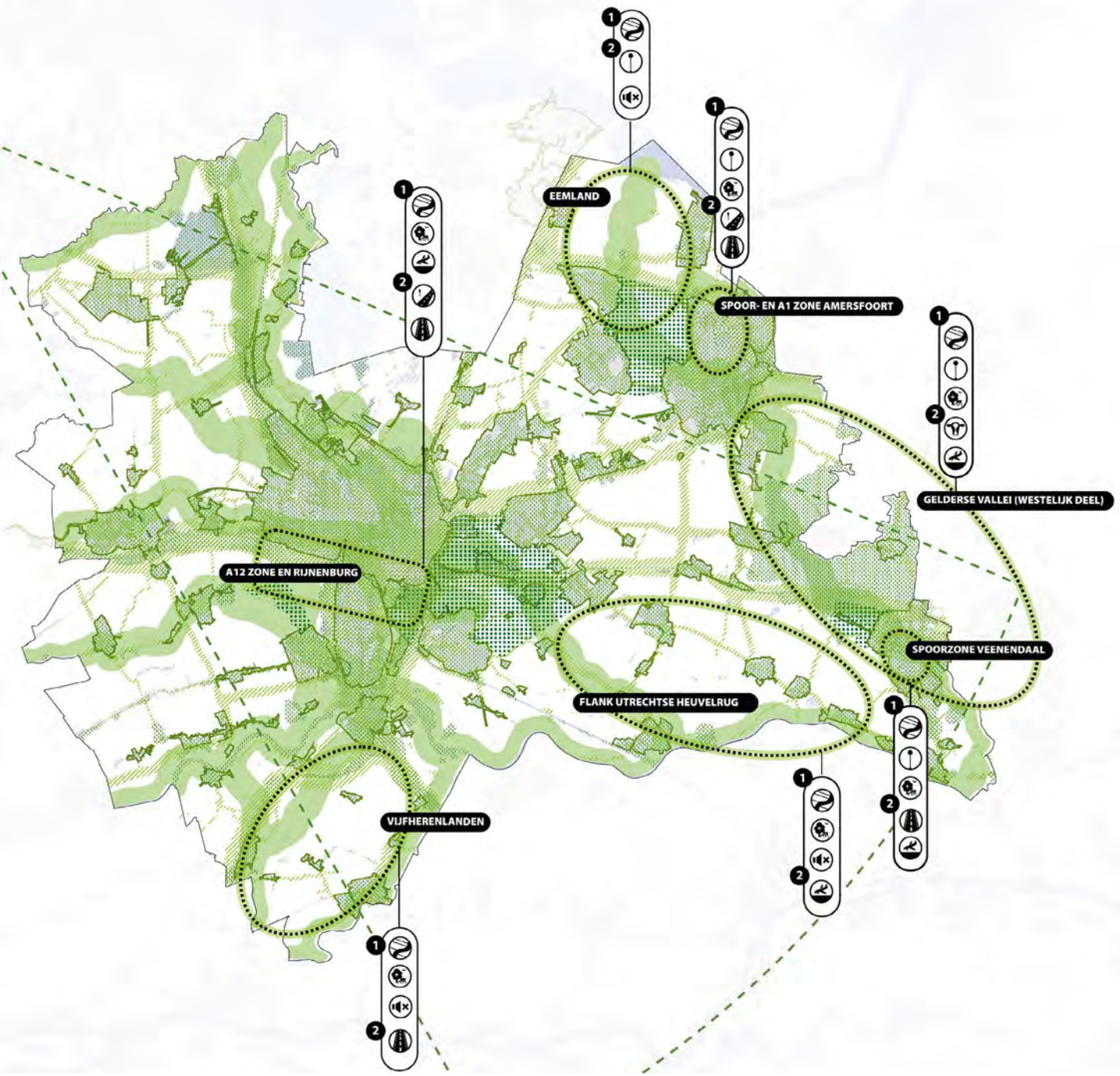
Visie Provincie Utrecht 2050

Besluit Provinciale Staten, 10 maart 2021

Aanduidingen zijn indicatief

Stad en land gezond

Stad en land gezond

LEGENDA

- Algemeen**
 - Bestaand bebouwd gebied
 - Water
 - Hoofdinfrastructuur
 - Provinciegrens
- Omgevingsvisie provincie Utrecht**
 - Ontwikkeling groenblauwe en recreatieve structuur
 - Versterken stad-land verbinding
- Gezonde leefomgeving (Rijkswaterstaat)**
 - Gezondheid effecten screening (GES-waarde is 6 of hoger)
- Zoekgebied 4e aanvliegroute**
 - Gebied 4e aanvlieg route schiphol
- Groen groeit mee**
 - Voorbeeld gebieden
- Atlas Leefomgeving**
 - Geluid van wegverkeer Lden >56 dB
- Prioritaire gebieden**
 - Prioritair gebied

UITDAGINGEN

1 Realiseren van een groenblauw recreatief netwerk, toegesneden op stad en land (Groen Groeit Mee).

KANSEN

 Verstevigen van het groenblauwe raamwerk, ook met nieuw groen (waterlopen, rivieren, en linten, waterlinies en randmeren).

 Bereikbaar maken van groen en landschap met via nieuwe fiets- en wandelroutes routes en groene haltes OV.

 Verbeteren van de kwaliteit en beleefbaarheid van de grote stille landschappen (oases).

 Versterken van de groene scheggen tot groene zones die stad en landschap met elkaar verbinden.

2 Verbeteren van milieukwaliteit in steden en dorpen en deze verder optimaliseren bij nieuwe ontwikkelingen.

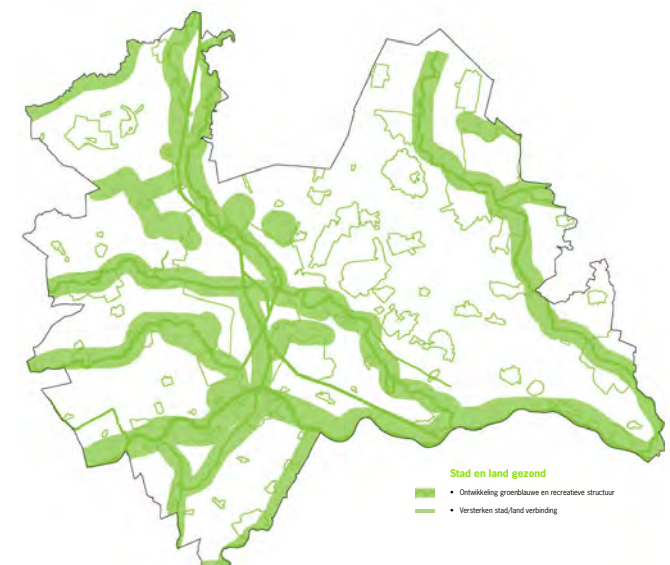
 Voorkomen van extra geluidsoverlast als gevolg van een 4e aanvliegroute Schiphol.

 Bevorderen veilig routeren en vervoeren van gevaarlijke stoffen.

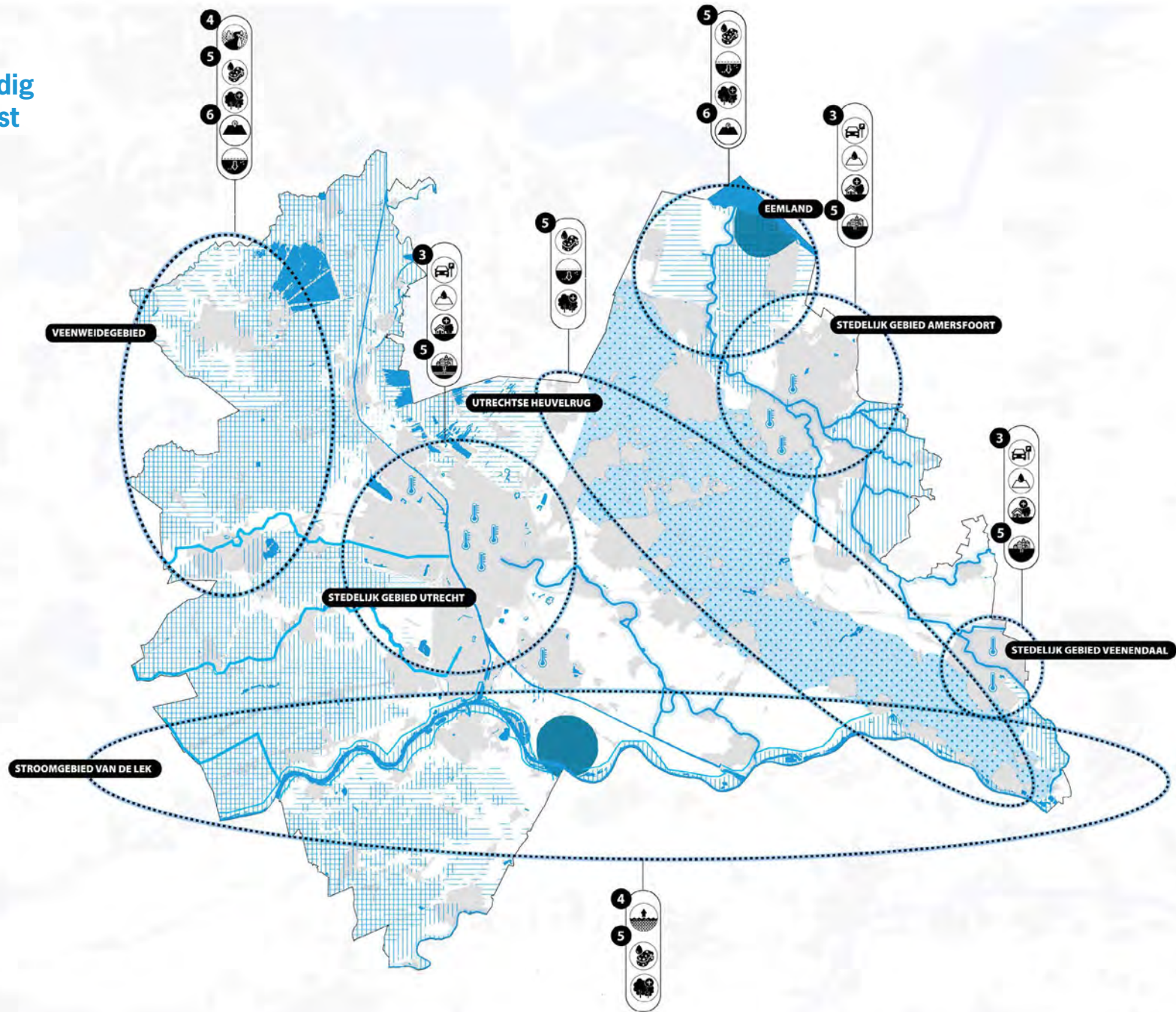
 Beperken overlast (geur, stikstof en fijnstof) door intensieve veehouderij.

 Inzetten mobiliteitstransitie voor beperken geluidsoverlast in bebouwd gebied en op hoofdwegenet (Rijks- en provinciale wegen).

Visie provincie Utrecht 2050 - Stad en land gezond
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

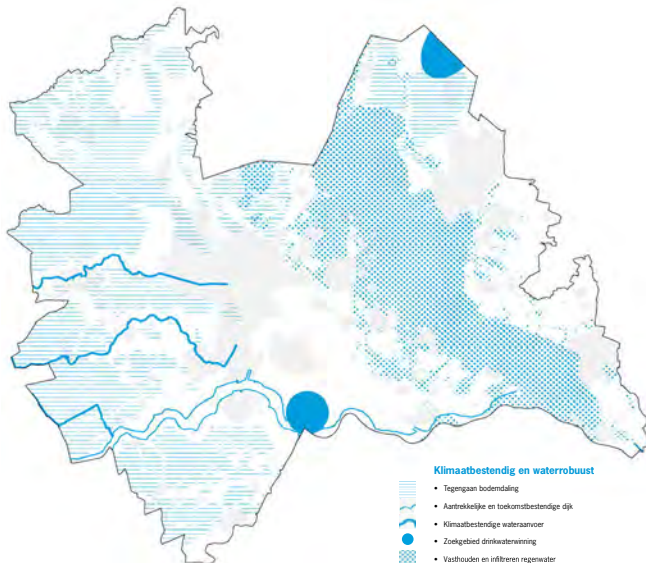

Klimaatbestendig en waterrobuust

Klimaatbestendig en waterrobuust

LEGENDA

UITDAGINGEN

3 Klimaatbestendig maken van ons bebouwd gebied tegen piekbuien, droogte- en hittestress.

KANSEN

Inzetten op klimaatadaptief maken van het bestaand bebouwd gebied (vergroening en ontharding) met prioriteit aan gebieden met de grootste problematiek (vooorlogse wijken en bedrijventerreinen).

Vergroenen en klimaatadaptief inrichten nieuwe ontwikkellocaties (wonen, werken en voorzieningen).

Verkennen nieuwe (collectieve) ruimte- efficiënte parkeerconcepten.

4 Behouden van de waterveiligheid op een aantrekkelijke en toekomstbestendige manier.

Inrichten grote retentiegebieden rondom het Amsterdam-Rijnkanaal die bij nood onder water kunnen worden gezet.

Versterken rivierdijken combineren met investeringen in ruimtelijke kwaliteit (landschap, natuur, recreatie en cultuurhistorie).

5 Zorgen voor een gezonde waterbalans en een toekomstbestendig watersysteem waarmee voldoende zoetwater beschikbaar blijft.

Inzetten op een sponsstrategie om water vast te houden.

Opvangen lokaal hemelwater en infiltreren en/of vertraagd afvoeren.

Uitvoering geven aan de denkrichtingen uit de Blauwe Agenda voor de Utrechtse Heuvelrug.

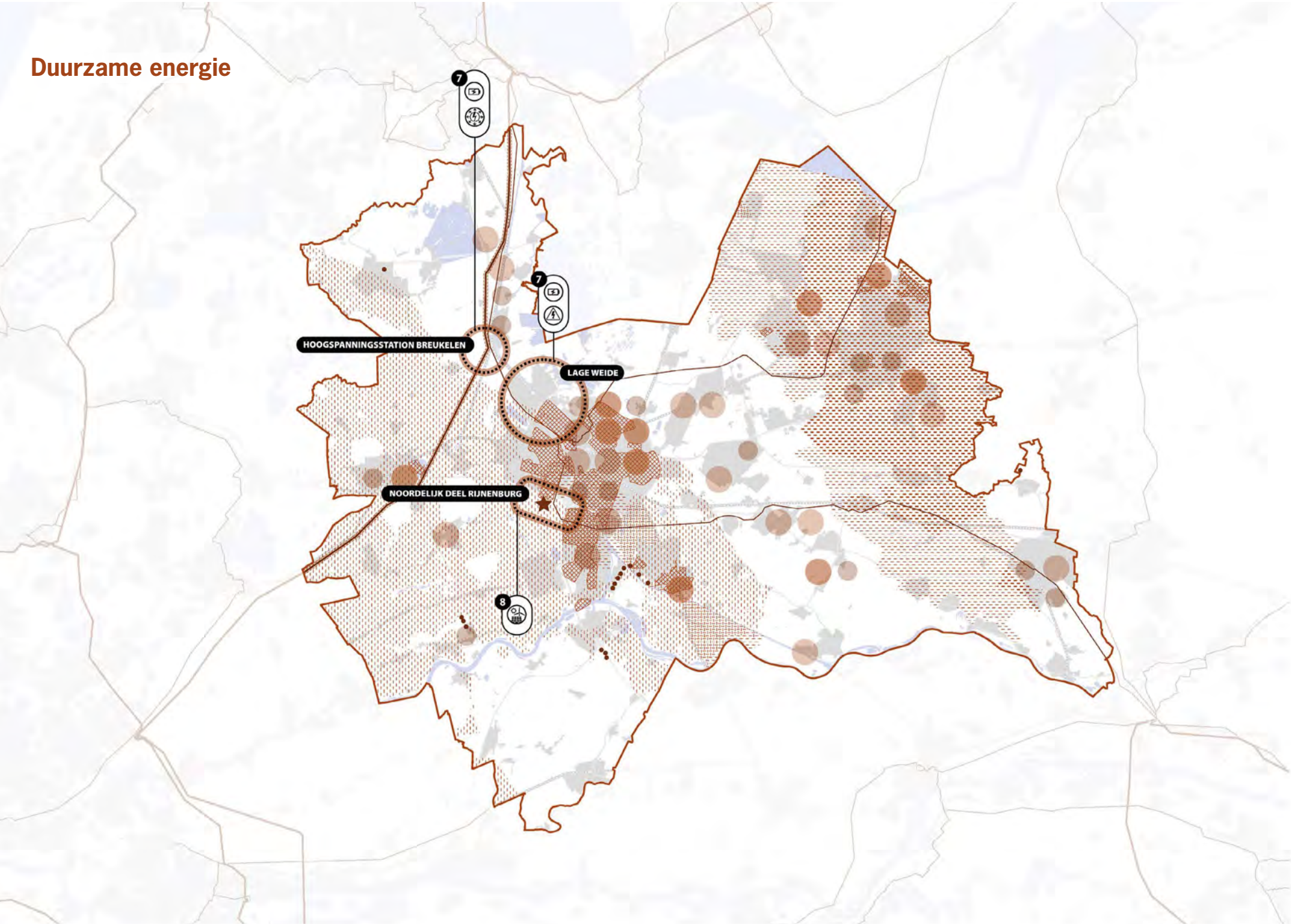
Inzetten bossenstrategie om organische stofgehalte van de bodem te verhogen en zo meer water vast te houden.

6 Tegengaan van bodemdaling en vermindering uitstoot broeikasgassen veenweidegebieden door het maken van integrale keuzes over grondgebruik en het watersysteem.

Uitvoeren van de regionale veenweidestrategie, mede door koppeling met het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG).

Inrichten inundatievelden van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam bij peilopzet voor versterking erfgoedwaarden en beleving.

Duurzame energie

Duurzame energie

LEGENDA

- Algemeen**
- Bestaand bebouwd gebied
- Water
- Hoofdinfrastructuur
- Provinciegrens

- Omgevingsvisie provincie Utrecht**
Energielandschap (tijdelijk)
- Provincie Utrecht CO2-neutraal

- Kadaster Netcapaciteit**
- Aanwezige windmolens
- Hoogspanningskabels 380Kv/150Kv
- Afstand houden tot hoogspanningskabel
- Bouw nieuw hoogspanningsstation
- Uitbreiding capaciteit bestaand hoogspanningsstation
- Vervangingsinvestering bestaand hoogspanningsstation
- Catalogus Warmteatlas**
- Warmtenetten
- Potentie WKO (~5000 GJ/ha. jaar)
- Lage temperatuur Aardwarmte 5-6 TJ (ha/jaar)

- Prioritaire gebieden**
- Prioritair gebied

- 7** **UITDAGINGEN**
- Bevorderen wisselwerking tussen (bestaande) energienetwerken en nieuwe gebiedsontwikkelingen.**
- KANSEN**
- Reserveren van ruimte rondom energieknooppunten voor opslag/conversie/circulaire economie.**
- Reserveren van ruimte voor behoud en uitbreiding van bestaande energiecentrale.**
- Opnemen van een energietoets in aanpassing Omgevingsverordening provincie Utrecht.**
- Faciliteren energievraag en energieaanbod en realisatie van de daarbij benodigde ontwikkelingen van energie-infrastructuur.**
- Afstemmen ruimtelijke plannen van provincie en gemeenten met investeringsplannen netbeheerders.**
- 8**
- Aanwijzen kansrijke reserveringen voor duurzame energieproductie en -infrastructuur in combinatie met andere opgaven.**
- Bevorderen van slimme combinaties van energieopwek via wind en zon om impact op het elektriciteitsnet en ruimtegebruik te beperken.**
- Bepalen van de behoefte aan wind op land en ruimtelijke vertaling naar locaties gekoppeld aan het nationale energiesysteem.**

Visie provincie Utrecht 2050 - Duurzame energie (bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

Vitale steden en dorpen

Vitale steden en dorpen

LEGENDA

Algemeen

Bestaand bebouwd gebied

Water

Hoofdinfrastructuur

Provinciegrens

Omgevingsvisie provincie Utrecht

Binnenstedelijke en binnendorpse ontwikkeling

Prioritaire locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt

Potentiële locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt

Zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid

Lange termijn zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid

Klimaat-effectenatlas
Stedelijk hitte eiland effect (>2 °C)

Basisregistratie Adressen en Gebouwen
Vooroorlogse wijken

IBIS bedrijventerreinen Nederland 2021
Bedrijventerreinen

Leefbarometer 2020
Leefbarometerklasse onvoldoende

Provinciaal Programma Wonen Werken 2023
Zoekgebied nieuwe werklocatie

Utrecht Nabij
Internationaal knooppunt

Metropoolpoort

Regiopoort

Prioritaire gebieden
Prioritair gebied

9 UITDAGING

Transformeren, verdichten en verduurzamen van stad en dorp.

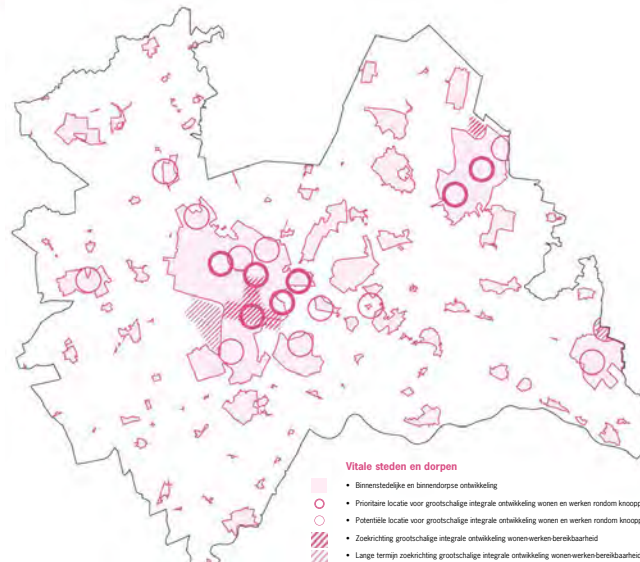
KANSEN

Onderzoeken van kansrijke potentiële integrale verstedelijkingslocaties na 2050.

Onderzoeken van verdere verdichtingsmogelijkheden rondom regionale OV-knooppunten.

10 Aardgasvrij maken van bestaand areaal woningen.

Versnellen van het aardgasvrij maken van woningen via stimulerende maatregelen en inzetten van capaciteit elektriciteitsnetwerk.

11

(Milieu)ruimte bieden en ruimtelijke impact in beeld brengen van de (circulaire) economie.

Ruimte maken voor lichte maakindustrie en kleinschalige bedrijvigheid in recycling, refurbishing en reparatie in stedelijk gebied, ook buiten de bedrijventerreinen.

Ruimte maken voor productiebossen voor lokaal maken van biobased grondstoffen en zo ook bijdragen aan de transitie in het landelijk gebied.

Reserveren van ruimte en waarborgen van milieuruimte voor grootschalige circulaire industrie op bedrijventerreinen zoals Lage Weide in Utrecht.

12

Aansluiten van kwalitatieve en kwantitatieve vraag en aanbod bedrijventerreinen.

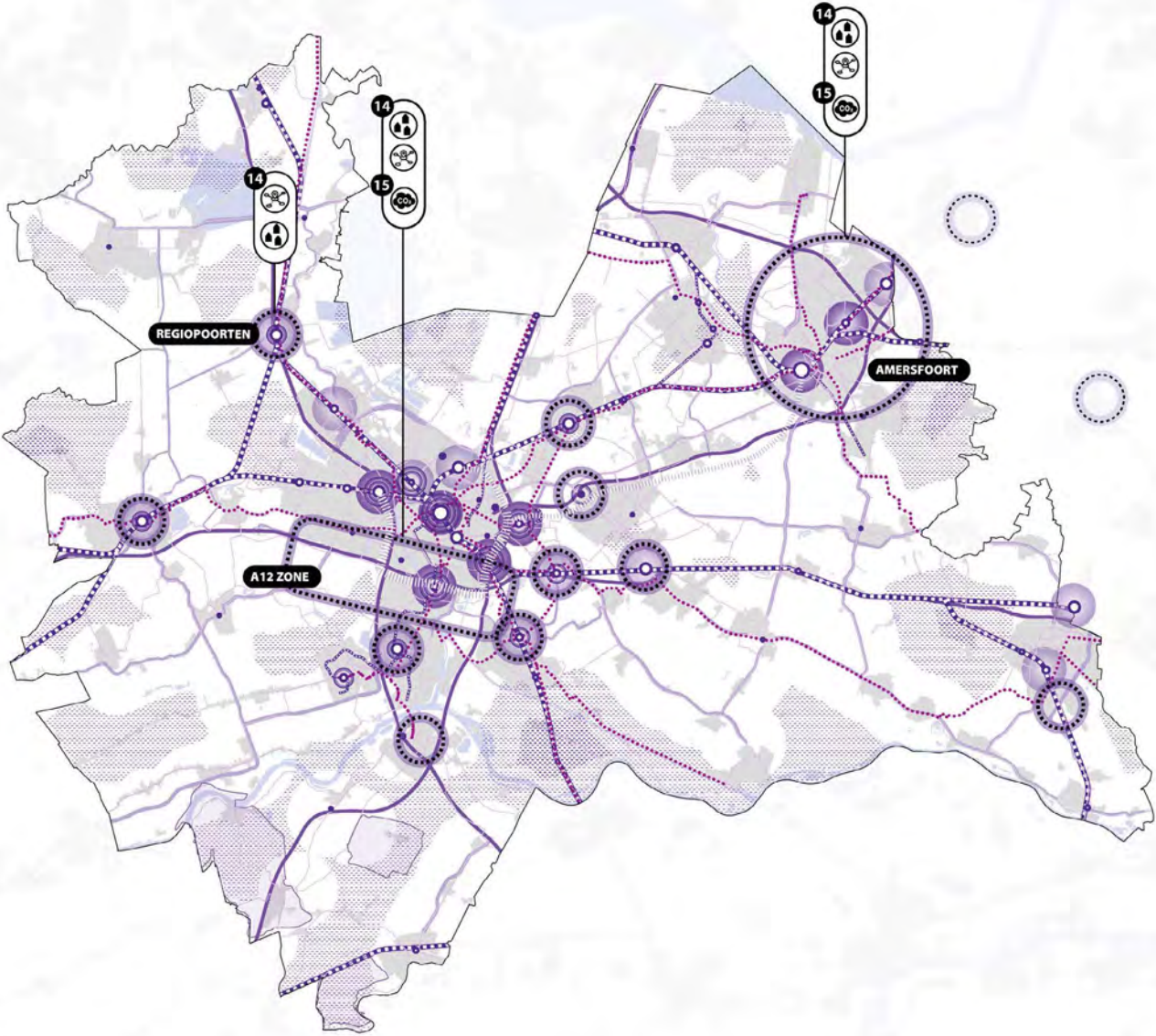
Zoeken naar ruimte voor strategische uitbreiding regionale werklocaties om vervangings- en schuifruimte te bieden voor economische activiteiten waaronder (circulaire) economie

Waarborgen, intensiveren en verduurzamen lokale werklocaties in de regio.

Visie provincie Utrecht 2050
Vitale steden en dorpen
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar

Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar

LEGENDA

- Algemeen**
- Bestaand bebouwd gebied
 - Water
 - Hoofdinfrastructuur
 - Provinciegrens
-
- Omgevingsvisie provincie Utrecht**
- Knooppunt
 - Optimaliseren multimodaal knooppunt
 - Benutten bestaand knooppunt
 - Beter benutten spoor- en hoogwaardig OV-netwerk
 - Prioritaire locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt
 - Potentiële locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt
 - Beter benutten hoofdwegenet
 - Beter benutten provinciale wegenet
 - Regionaal fietsennetwerk
 - Prioritaire verbinding hoogwaardig OV
 - Nader te verkennen verbinding hoogwaardig OV
-
- Regionaal Toekomstbeeld Fiets**
- Doorfiets routes Provincie Utrecht
- Overige informatie**
- Afstand tot station > 4000m
 - Ov reistijd >60 min
- Utrecht Nabij en Amersfoort Centraal**
- Internationaal knooppunt
 - Metropoolpoort
 - Regiopoort
-
- Prioritaire gebieden**
- Prioritair gebied

UITDAGINGEN

13 Waarborgen van de draaischijf functie van Nederland.

KANSEN

13 Uitvoeren bereikbaarheidsmaatregelen (inzetten op nabijheid, afremmen en spreiden, ontvlechten en mobiliteitshubs).

13 Waarborgen van de bereikbaarheid met nieuwe instrumenten die de groei van de mobiliteit beperken.

14 Realiseren van een compleet OV- en fiets-systeem om mobiliteitstransitie vorm te geven.

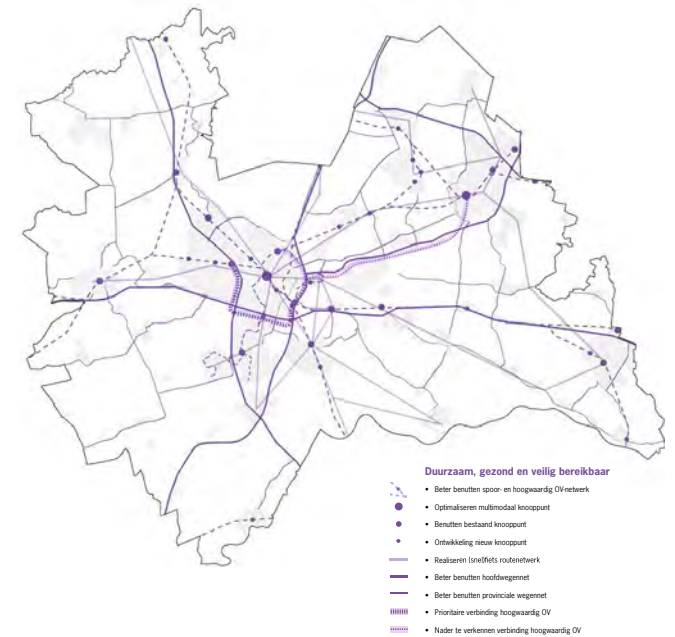
14 Uitbouwen multimodaal mobiliteitssysteem en realiseren van goede snelfiets-, HOV-, en auto-verbindingen tussen metropoolpoorten, regiopoorten en vitale kernen.

14 Verbinden van de ov-netwerken en verdichting rondom metropool- en regiopoorten binnen de provincie en daar buiten.

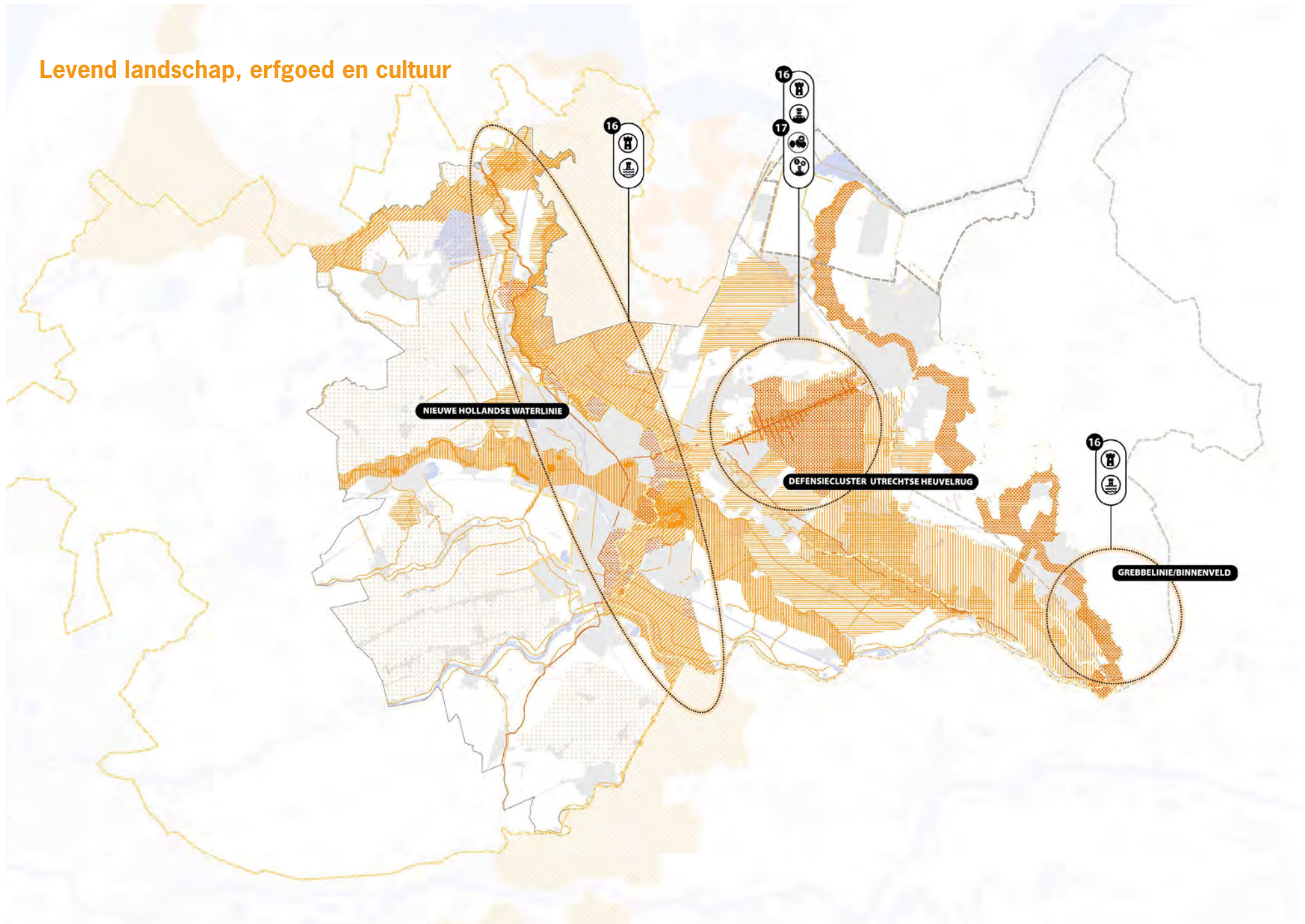
15 Gewenste versterkingen aan mobiliteitssysteem om verdichtingsopgave te realiseren.

15 Verminderen van milieuhinder langs doorgaande stedelijke infrastructuur om te bouwen aan de verdichting van de gezonde stad.

Visie provincie Utrecht 2050
Duurzaam gezond en veilig bereikbaar
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

Levend landschap, erfgoed en cultuur

Levend landschap, erfgoed en cultuur

LEGENDA

Algemeen	
	Bestaand bebouwd gebied
	Water
	Hoofdinfrastructuur
	Provinciegrens
<hr/>	
Omgevingsvisie Provincie Utrecht	
	Verzilveren lijn en limes
<hr/>	
Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed	
	Historische buitenplaatszone
	Militair erfgoed
	Archeologische waardevolle zone
	Agrarisch Cultuurlandschap
	Historische infrastructuur
	UNESCO - Hollandse Waterlinies
	UNESCO - Germaanse Limes bufferzone
<hr/>	
Provinciale cultuurhistorische Atlas	
	Historische waardevolle dijken
<hr/>	
Aantrekkelijke landschappen	
	landschap Groene Hart
	landschap Eemland
	landschap Utrechtse Heuvelrug
	landschap Gelderse vallei
	landschap Rivierengebied
<hr/>	
Priottaire gebieden	
	Prioritair gebied

UITDAGINGEN

16 Benutten van de waarden van het cultuurhistorisch erfgoed bij transitie opgaven.

KANSEN

H Beschermen en benutten waarden Cultuurhistorische hoofdstructuur als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit bij alle (gebieds)ontwikkelingen.

W Waterlinies inzetten als waterbuffer voor kansen voor natuur, drinkwaterwinning, waterberging, aquathermie, Groen Groeit Mee, recreatie en agrarisch gebruik.

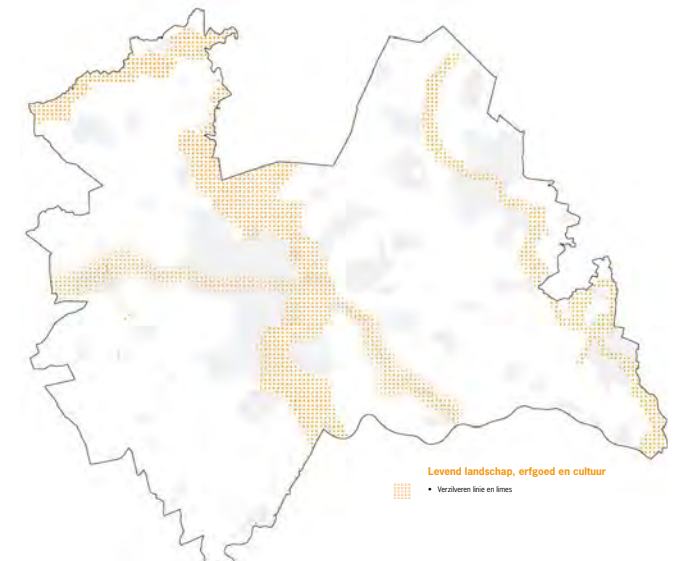
17 Vormgeven aan de ambities voor de Utrechtse Heuvelrug en daarbinnen integraal ontwikkelen van defensieterrinen.

P Vormgeven aan de door defensie gewenste ontwikkelingen met inzet van kwalitatief meervoudig ruimtegebruik.

Q Koppelen intensivering van bestaande defensieterrinen aan verduurzaming en beperking of facilitering groei mobiliteit.

R Ruimte geven aan en beter verbinden van natuur op de Utrechtse Heuvelrug, ook met het militair gebruik.

Visie provincie Utrecht 2050
Levend landschap, erfgoed en cultuur
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

Toekomstbestendige natuur en landbouw

Toekomstbestendige natuur en landbouw

LEGENDA

- Algemeen**
- Bestaand bebouwd gebied
 - Water
 - Hoofdinfrastructuur
 - Provinciegrens
-
- Omgevingsvisie Provincie Utrecht**
- Koesteren Natura2000 gebied
 - Realiseren en verbeteren Natuur Netwerk Nederland
 - Verbinden groot natuursysteem
 - Transitie duurzame landbouw
 - Verkennen duurzame toekomst glastuinbouw
-
- Weidevogelvisie Utrecht**
- Weidevogelkerngebied
-
- Prioritaire gebieden**
- Prioritair gebied

UITDAGINGEN

18 Versterken van een robuust natuurnetwerk en het garanderen van toekomstbestendige kwaliteit.

KANSEN

Realiseren 10% Groen blauwe dooradering in het landelijk gebied.

Verbinden van grote natuursystemen.

Herstel natuur en oppakken vernattingsopgaven aan de westflank van de Utrechtse Heuvelrug.

Vormgeven aan de transitie in het landelijk gebied en daarmee bevorderen van biodiversiteit in het landelijk gebied en reduceren van stikstofdepositie op natuurgebieden.

Vernatten landelijk gebied ten behoeve van natuurontwikkeling.

19 Aansturen op de transitie naar duurzame en economisch rendabele landbouw met bodem en water als basis.

Opstellen van een integraal klimaat inclusief ontwikkelperspectief voor de landbouw inclusief zonering en een waterstrategie (integrale aanpak droogte, CO2, ammoniak en stikstof).

Vormgeven van de landbouwtransitie in het veen weidegebied: ruimte bieden aan water, klimaat, natuur en tegengaan bodemdaling.

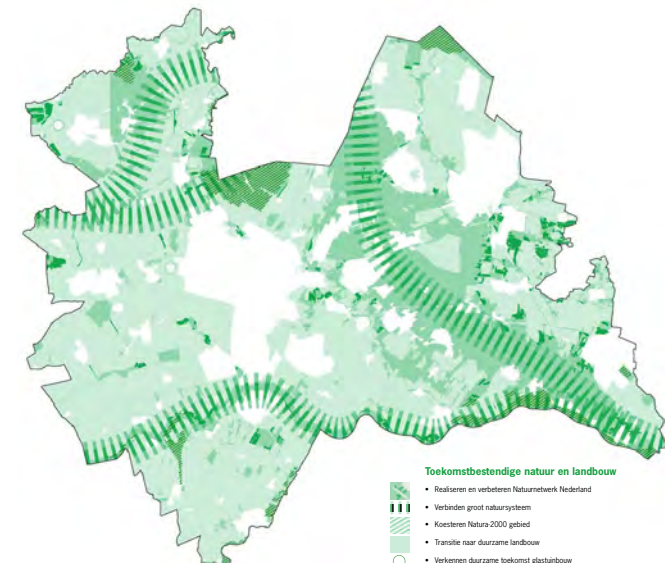
20 Zoeken naar synergie tussen behoud vitaliteit kernen en transitie van het landelijk gebied.

Versterken landschappelijke inpassing kleine kernen.

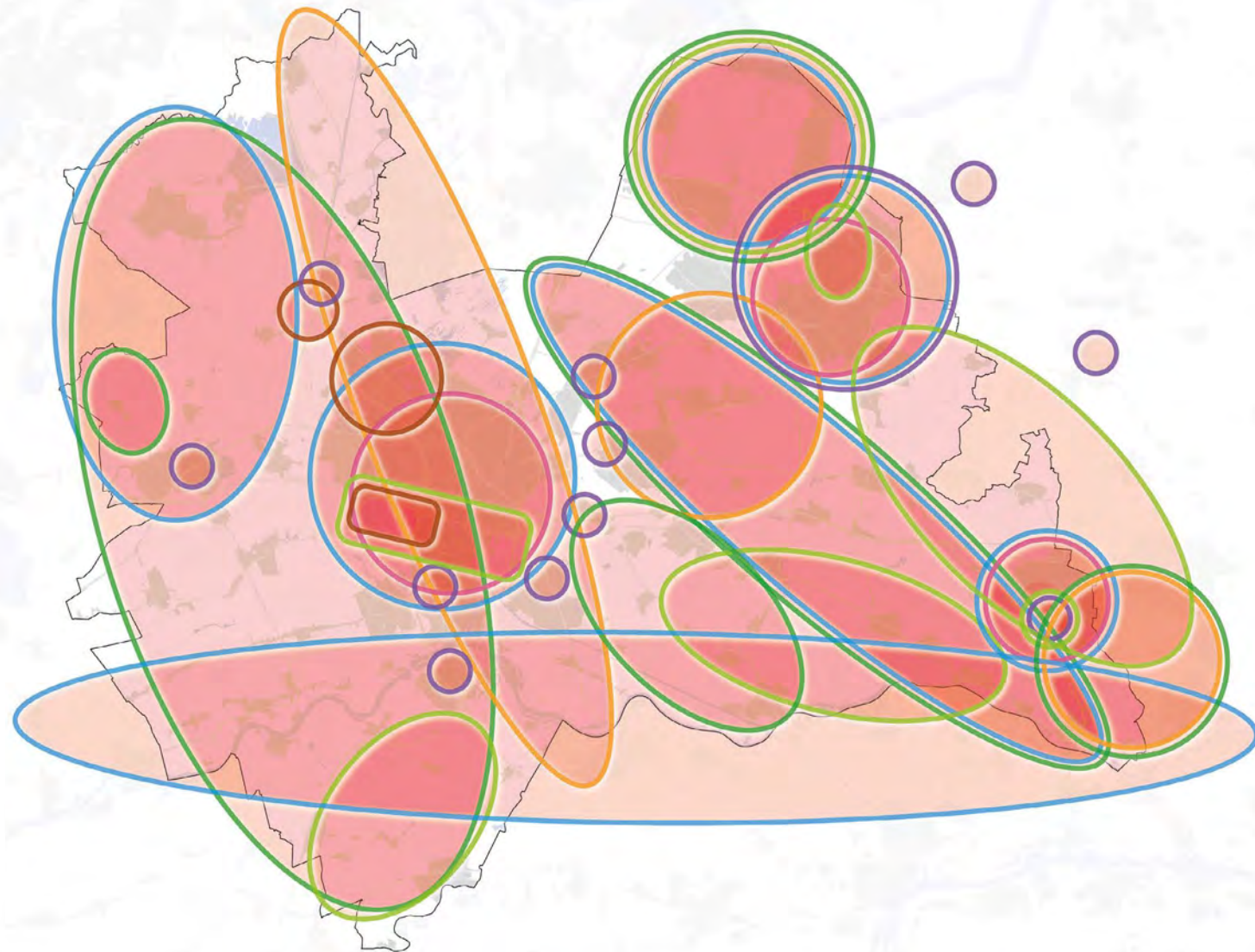
Bieden van ruimte voor transitie landbouw (zoals biobased teelten).

Benutten vrijkomende agrarische bebouwing.

Visie provincie Utrecht 2050
Toekomstbestendige Natuur en Landbouw
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

Stapelkaart

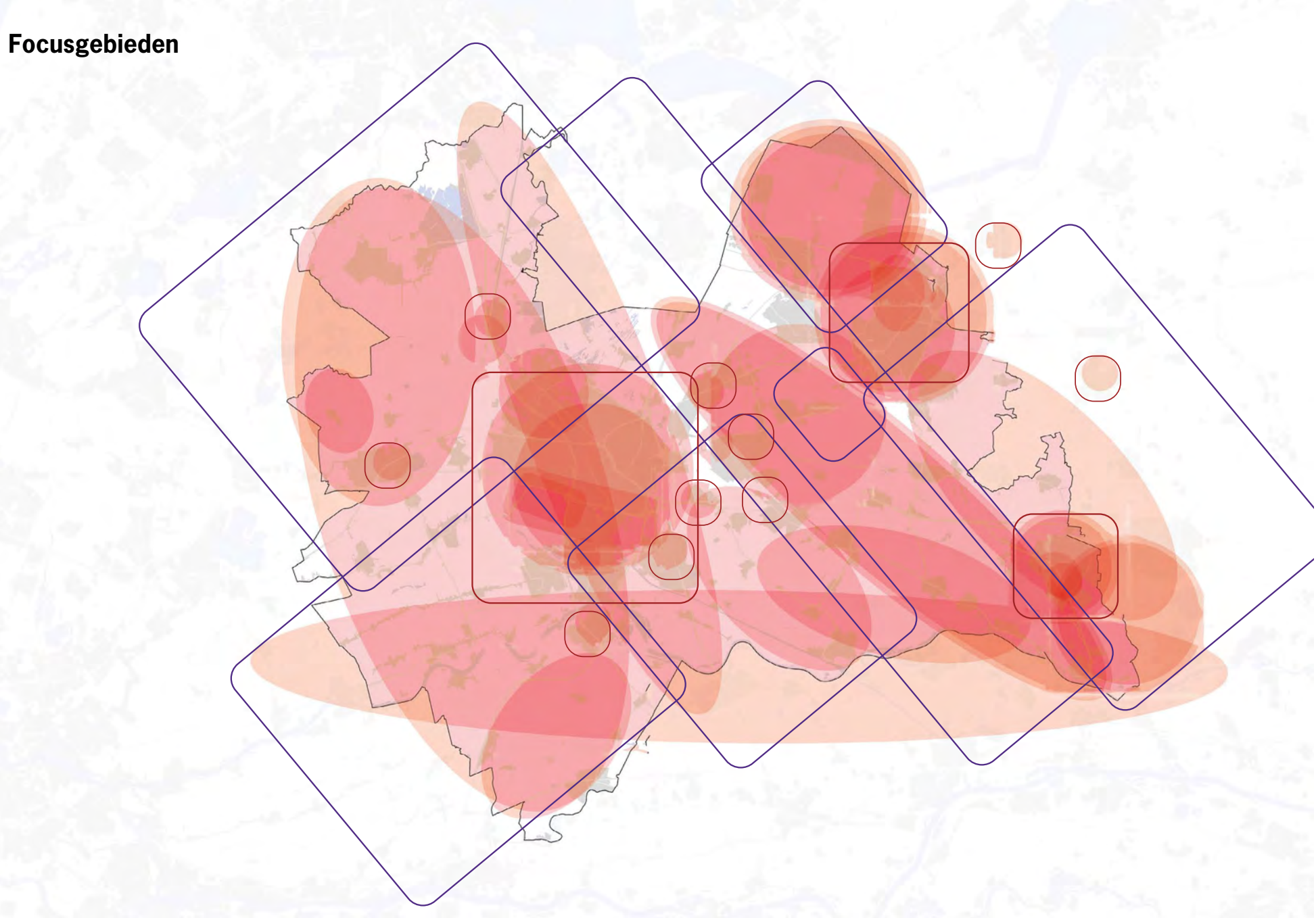

LEGENDA

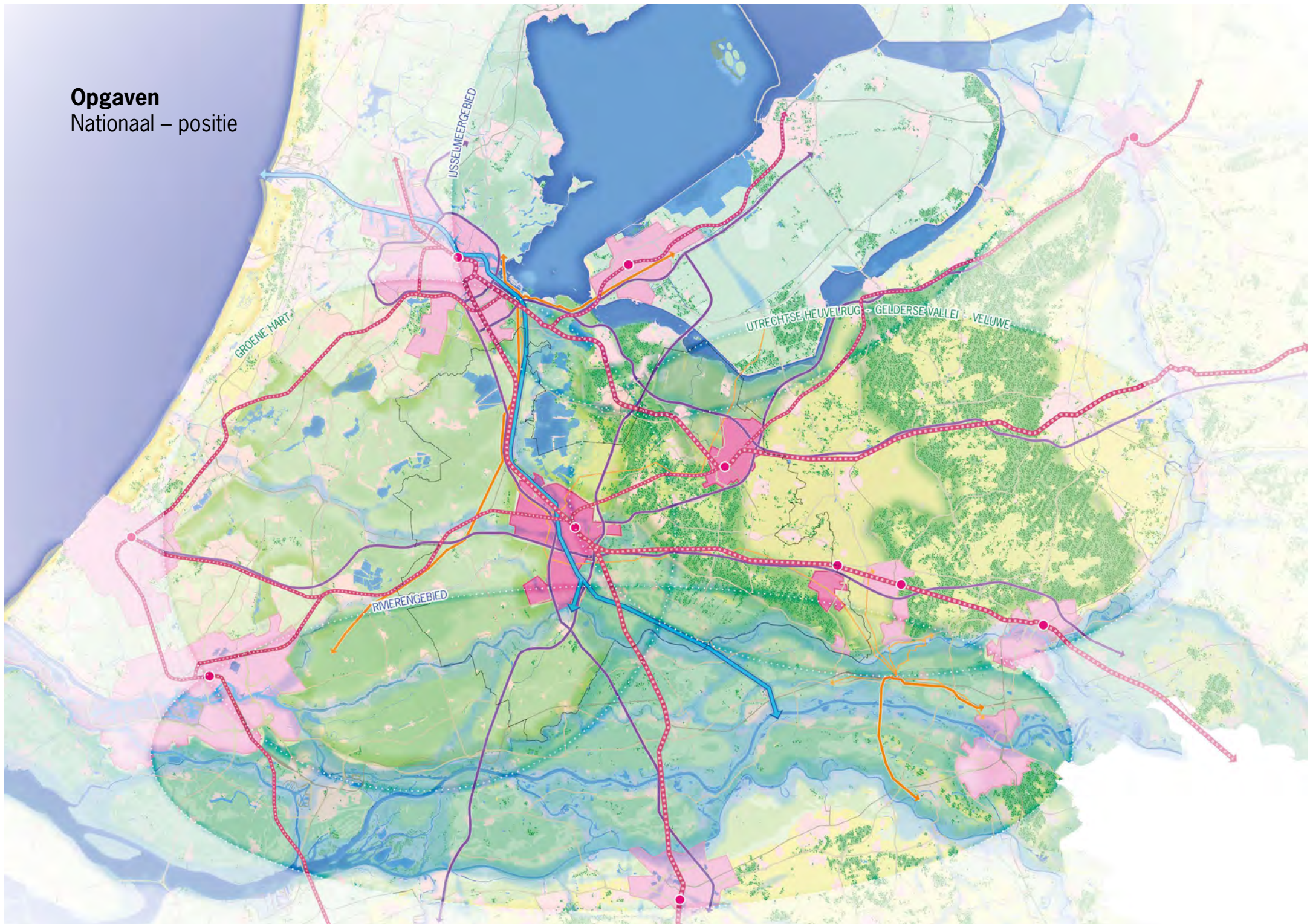
Prioritaire gebieden

- Stad en land gezond
- Klimaatbestendig en waterrobuust
- Duurzame energie
- Vitale steden en dorpen
- Duurzaam gezond en veilig bereikbaar
- Levend landschap, erfgoed en cultuur
- Toekomstbestendige natuur en landbouw

Focusgebieten

Opgaven
Nationaal – positie

Opgaven nationaal – positie

Legenda

Gebieden

- Groene Hart
- IJsselmeergebied
- Utrechtse Heuvelrug - Gelderse Vallei - Veluwe
- Rivierengebied

Structuren

- Stedelijk Netwerk Nederland
- Hoofdrailnetwerk
- Hoofdwegennet
- Hoofdelektriciteitsnetwerk
- Hoofdwatersysteem

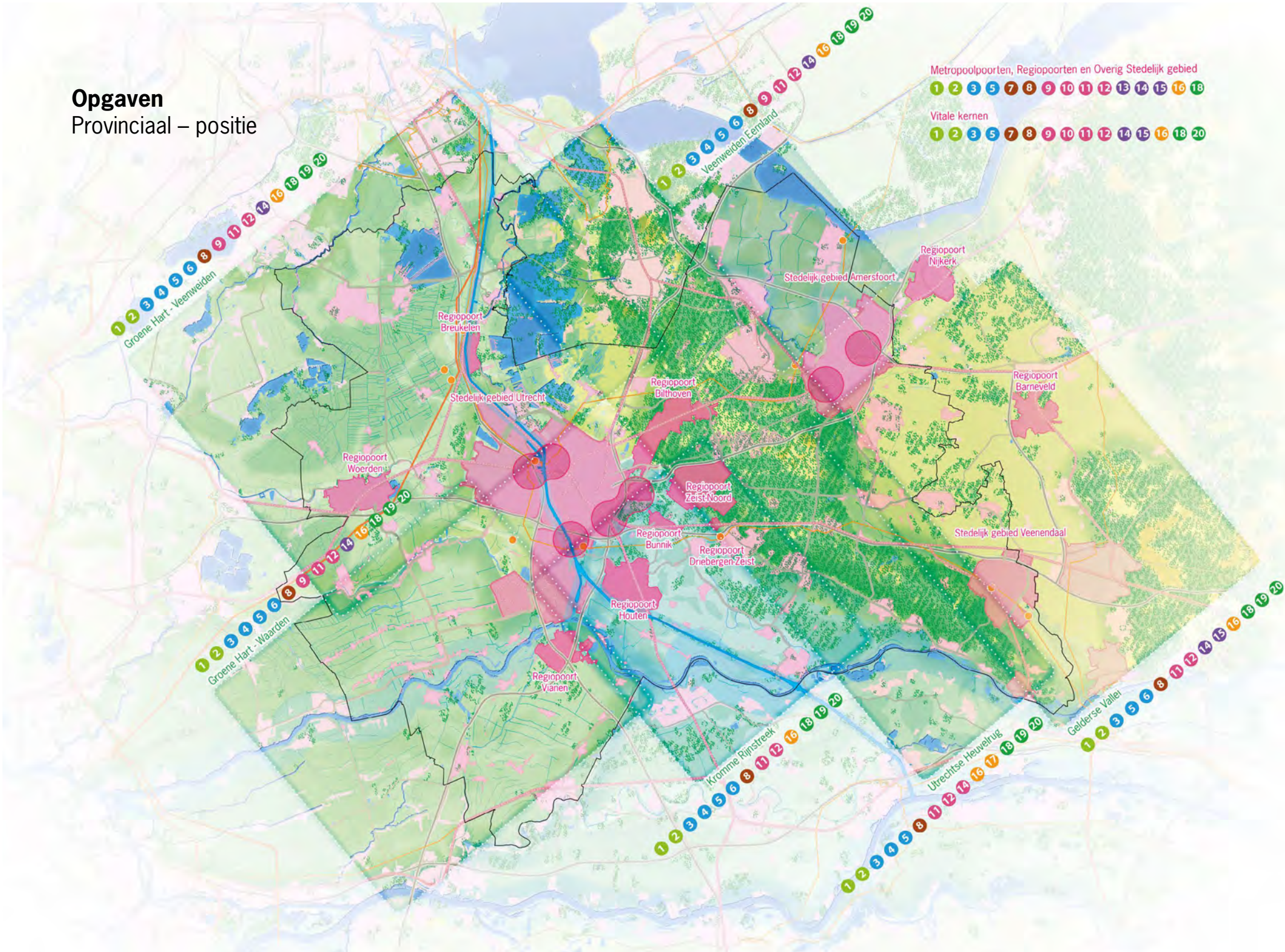
Topografie

- Bebouwing
- Bos
- Water
- Veen
- Klei
- Zand
- Provinciegrens

De aanduidingen op kaart zijn indicatief

Opgaven

Provinciaal – positie

Opgaven provinciaal – gebieden

Legenda

Gebieden

- Groene Hart: Veenweiden
- Groene Hart: Waarden
- Eemland
- Gelderse Vallei
- Utrechtse Heuvelrug
- Kromme Rijnstreek

Structuren

- Metropoolpoorten
- Regiopoorten
- Overig stedelijk gebied
- Vitale kernen
- Spoornetwerk
- Hoogwaardig OV-netwerk
- Wegennetwerk
- Elektriciteitsnetwerk
- Amsterdam-Rijnkanaal

Topografie

- Bebouwing
- Bos
- Water
- Veen
- Klei
- Zand
- Provinciegrens

Uitdagingen

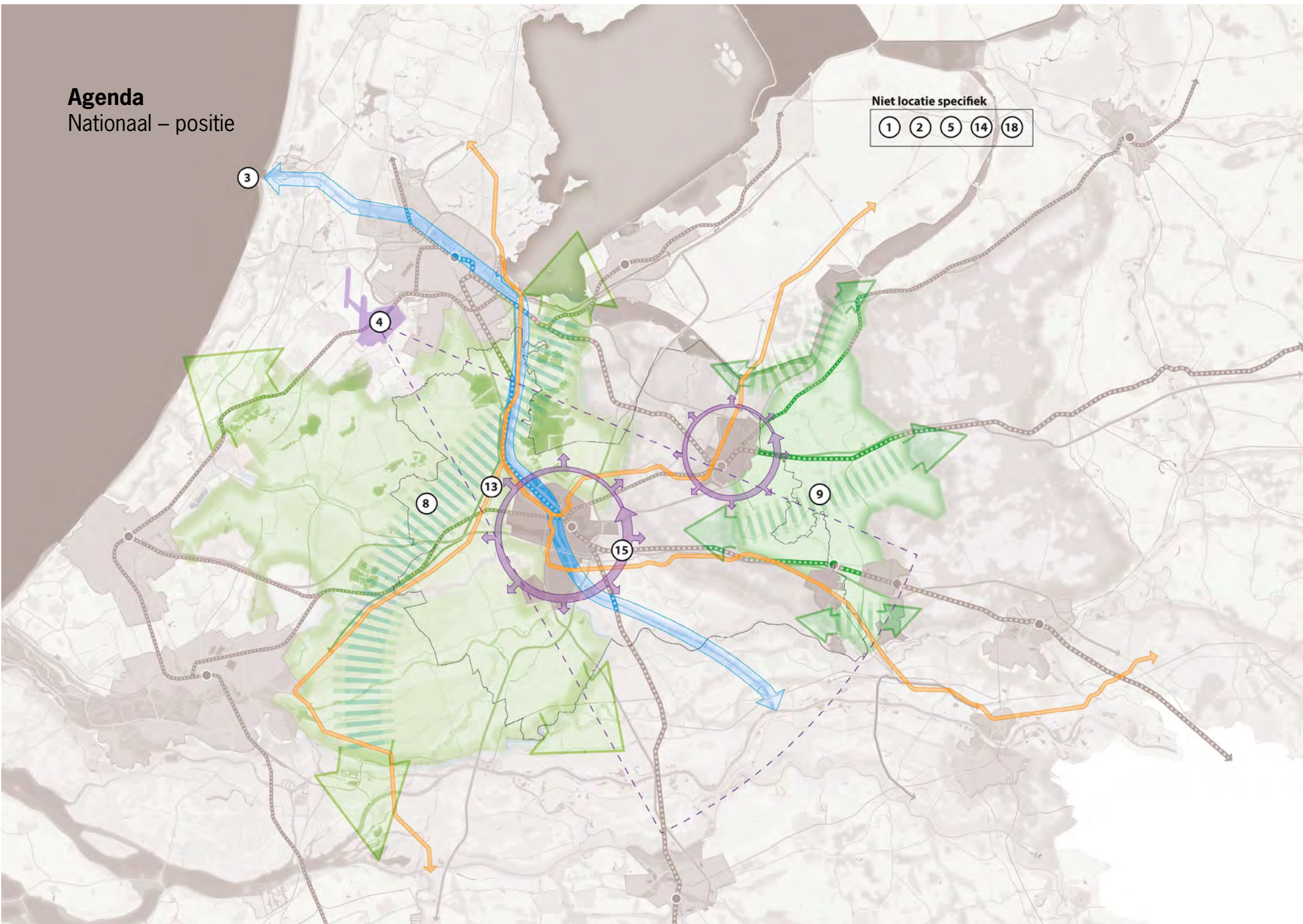
- Realiseren van een groenblauw recreatief netwerk, toegesneden op stad en land (Groen Groeit Mee).
- Verbeteren van milieu kwaliteit in steden en dorpen en deze verder optimaliseren bij nieuwe ontwikkelingen.
- Klimaatbestendig maken van ons bebouwd gebied tegen piekbuien, droogte- en hittestress.
- Behouden van waterveiligheid op een aantrekkelijke en toekomstbestedendige manier.
- Zorgen voor een gezonde waterbalans en een toekomstbestendig watersysteem waarmee voldoende zoetwater beschikbaar blijft.
- Tegengaan van bodemdaling door het maken van integrale keuzes over grondgebruik en het watersysteem.
- Bevorderen wisselwerking tussen (bestaande) energienetwerken en nieuwe gebiedsontwikkelingen.
- Aanwijzen kansrijke reserveringen voor duurzame energieproductie en -infrastructuur in combinatie met andere opgaven.
- Transformeren, verdichten en verduurzamen van stad en dorp.
- Aardgasvrij maken van bestaand areaal woningen.
- (Milieu)ruimte bieden en ruimtelijke impact in beeld brengen van de (circulaire) economie.
- Aansluiten van kwalitatieve en kwantitatieve vraag en aanbod bedrijventerreinen.
- Waarborgen van de draaischijffunctie van Nederland.
- Realiseren van een compleet OV- en fietssysteem om de mobiliteitstransitie vorm te geven.
- Gewenste versterkingen aan mobiliteitssysteem om verdichtingsopgave te realiseren.
- Benutten van de waarden van het cultuurhistorisch erfgoed bij transitie opgaven.
- Vormgeven aan de ambities voor de Utrechtse Heuvelrug en daarbinnen integraal ontwikkelen van defensierreinen.
- Versterken van een robuust natuurnetwerk en het garanderen van verhoging van biodiversiteit.
- Aansturen op de transitie naar duurzame en economisch rendabele landbouw met bodem en water als basis.
- Zoeken naar synergie tussen behoud vitaliteit kernen en transitie van het landelijk gebied.

De aanduidingen op kaart zijn indicatief

Agenda
Nationaal – positie

Niet locatie specifiek

- 1
- 2
- 5
- 14
- 18

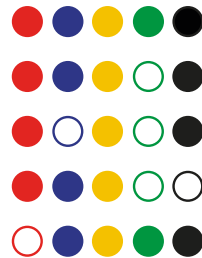
Agenda nationaal – positie

Legenda

Overkoepelend

- ① Operationaliseren bodem en water sturend met heldere randvoorwaarden en condities
- ② Garanderen zoetwatervoorziening en versterken drinkwatervoorziening
- ③ Versterken waterveiligheid en bepalen adaptatiestrategie zeespiegelstijging
- ④ Verminderen overlast Schiphol in zowel geluids- als luchtkwaliteit
- ⑤ Stimuleren van de transitie naar circulaire en biobased economie

Agenda Rijksoverheid: Ruimtelijke Beleids Nota Ruimte
 Agenda Rijksoverheid: Randvoorwaarden en condities
 Agenda Provincie: Ruimtelijk beleid OpJ
 Agenda Provincie: Randvoorwaarden en condities
 Onderzoekagenda

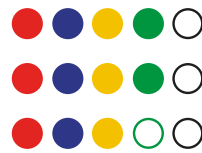
Perspectief 1: perspectief voor landbouw en natuur

- ⑧ Aanpakken opgaven Groene Hart en verbinden met omliggende landschappen
- ⑨ Aanpakken opgaven Gelderse Vallei en verbinden Utrechtse Heuvelrug en Veluwe

Perspectief 2: ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

- ⑬ Versterken aansluiting op landelijk elektriciteitsnetwerk
- ⑭ Voorsorteren op een toekomstbestendig en duurzaam energiesysteem
- ⑮ Optimaliseren bereikbaarheid via (inter)nationale hoofdinfrastructuur voor spoor en weg

Perspectief 3: leefbare steden en regio's

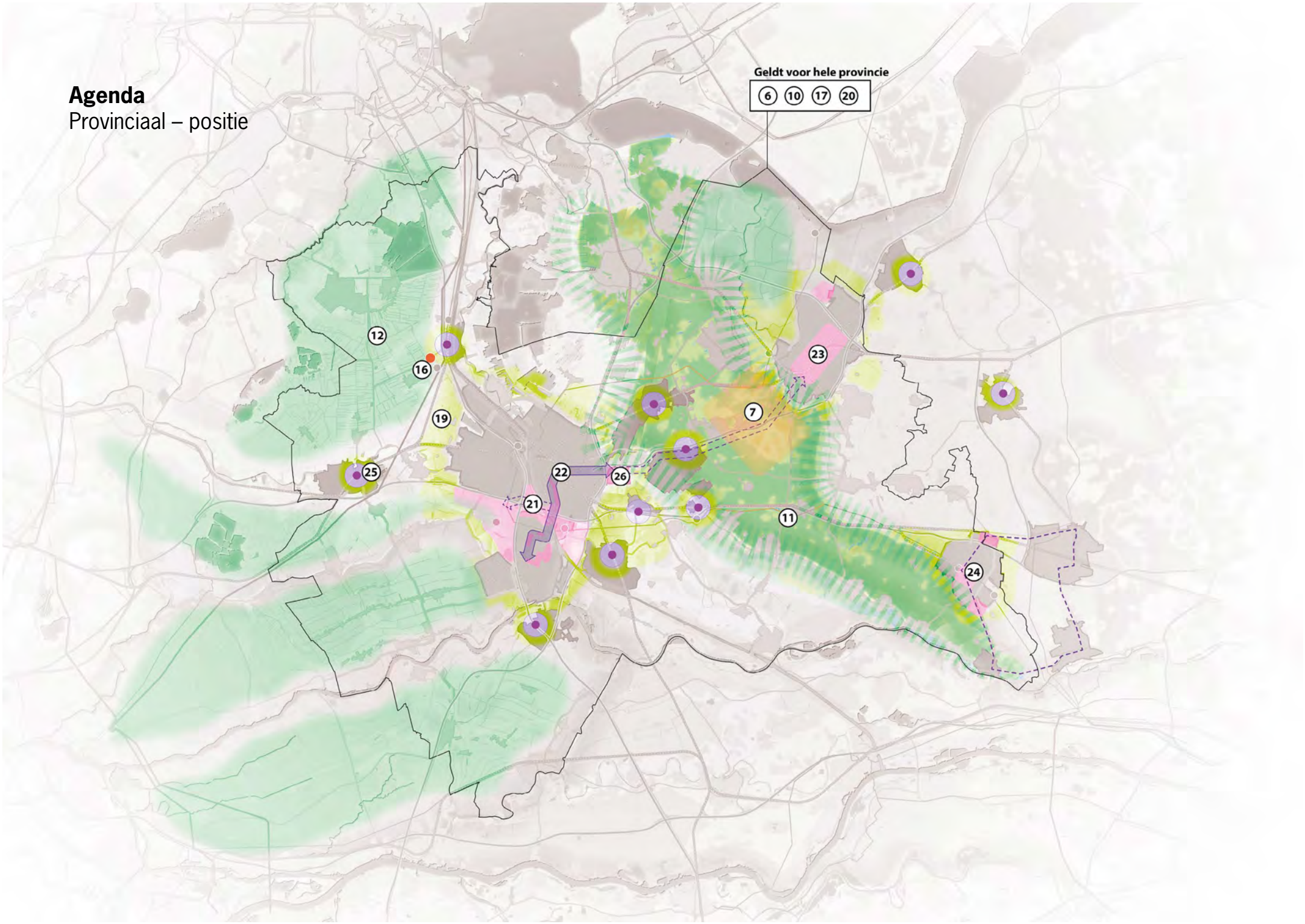
- ⑱ Vormgeven aan schaa sprong voor een samenhangend multimodaal mobiliteitssysteem

Agenda
Provinciaal – positie

Geldt voor hele provincie

- 6
- 10
- 17
- 20

Agenda provinciaal – gebieden

Legenda

Agenda Rijksverheid: Ruimtelijke Beleid Neta Ruimte
 Agenda Rijksverheid: Randvoorwaarden en condities
 Agenda Provincie: Ruimtelijk beleid OPU
 Agenda Provincie: Randvoorwaarden en condities
 Onderzoekagenda

Algemeen

 6 Versterken van gebieden met kwaliteiten van rust, stilte, ruimte en donkerte ● ● ● ● ●

 7 Inzetten op integrale en gebiedsgerichte aanpak defensie terreinen ● ● ● ● ●

Perspectief 1: perspectief voor landbouw en natuur

 10 Versterken integrale aanpak landelijk gebied ● ● ● ● ●

 11 Opwaarderen Utrechtse Heuvelrug en flanken tot een samenhangende landschappelijke eenheid ● ● ● ● ●

 12 Versnellen van aanpak bodemdaling en vernatten veenweidegebied ● ● ● ● ●

Perspectief 2: ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

 16 Opwaarderen hoogspanningsstation en onderverdeelsstations in balans met Utrechtse kwaliteiten ● ● ● ● ●

 17 Sturen op het bieden van voldoende ruimte voor de (circulaire) ondernemingen ● ● ● ● ●

Perspectief 3: leefbare steden en regio's

 19 Ontwikkelen van kwalitatief hoogwaardige groenblauwe overgangen tussen stad en land ○ ● ● ● ●

 20 Verbeteren kwaliteit van de woon-, werk- en leefomgeving ○ ● ● ● ●

 21 Realiseren integrale verstedelijking Groot Merwede en in samenhang met Rijnenburg ● ● ● ● ●

 22 Realiseren ondergrondse Merwedelijn als eerste segment hoogwaardige OV-ontwikkeling ● ● ● ● ●

 23 Realiseren integrale verstedelijking Spoor- en A1-zone Amersfoort ● ● ● ● ●

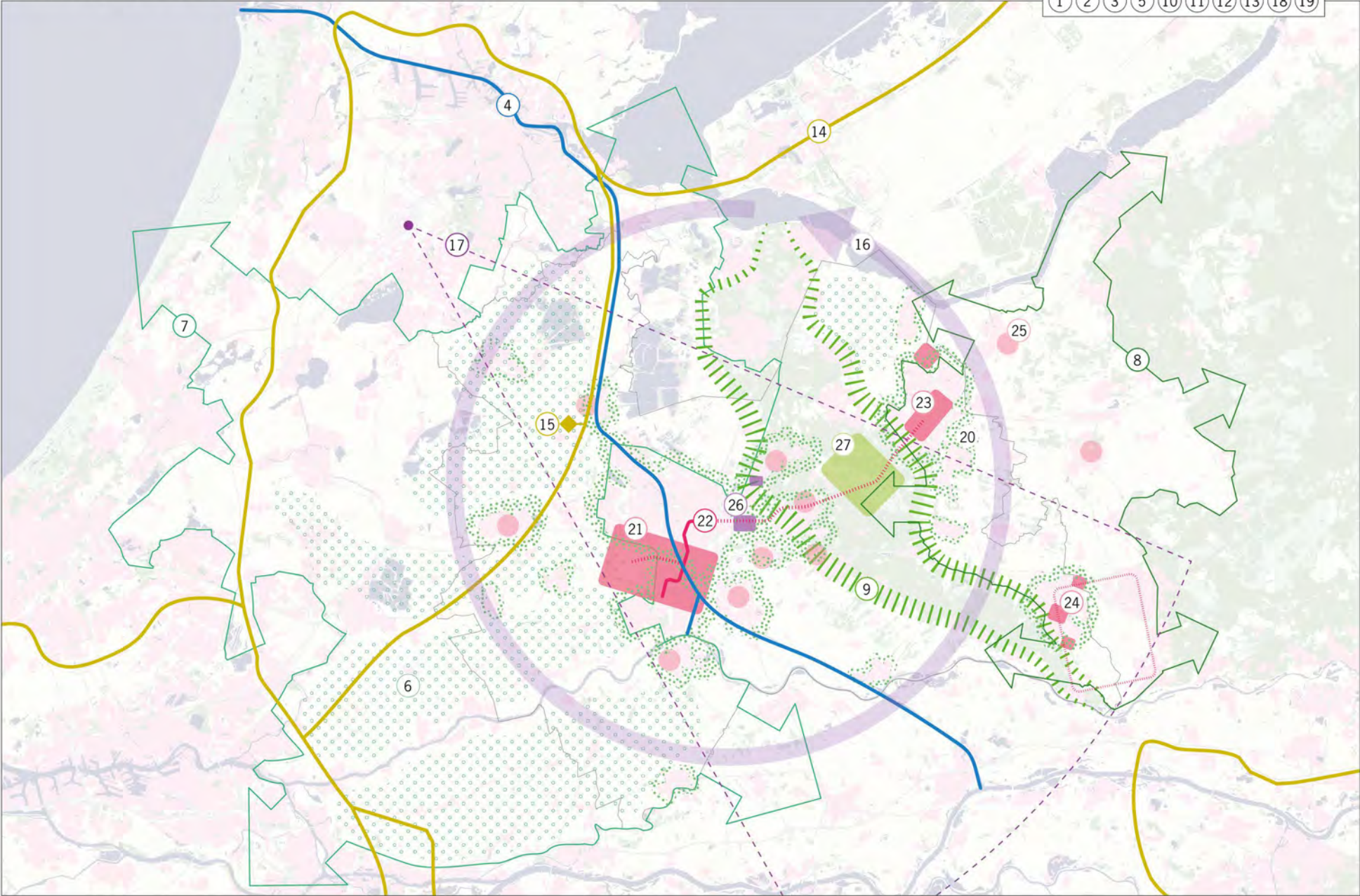
 24 Realiseren integrale verstedelijking Foodvalley inclusief hoogwaardig OV ● ● ● ● ●

 25 Uitwerken integrale ontwikkeling Regiopoorten tot een complementair netwerk ● ● ● ● ●

 26 Faciliteren van de doorontwikkeling van het Utrecht Science Park ● ● ● ● ●

Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht

Generieke en/of niet locatie-specifieke agendapunten:
1 2 3 5 10 11 12 13 18 19

Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht

Legenda

Water en bodem sturend

- ① Water en bodem sturend operationaliseren met heldere randvoorwaarden en condities
- ② Zoetwatervoorziening garanderen en drinkwatervoorziening versterken
- ③ Adaptatiestrategie klimaatverandering bepalen
- ④ Toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal, IJ en Noordzeekanaalgebied realiseren

Perspectief voor landbouw en natuur

- ⑤ Integrale aanpak versterking landelijk gebied
- ⑥ Aanpak bodemdaling en vernatting veenweidegebied versnellen
- ⑦ Opgaven Groene Hart oppakken en verbinden met omliggende landschappen
- ⑧ Opgaven Gelderse Vallei aanpakken en verbinden met Utrechtse Heuvelrug en Veluwe
- ⑨ Utrechtse Heuvelrug en flanken opwaarderen tot een samenhangende landschappelijke eenheid
- ⑩ Gebieden met kwaliteiten van rust, stilte, ruimte en donkerte versterken

Perspectief voor ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

- ⑪ De transitie naar circulaire en biobased economie stimuleren
- ⑫ Sturen op voldoende ruimte voor (circulaire) ondernemingen
- ⑬ Voorsorteren op een toekomstbestendig en duurzaam energiesysteem
- ⑭ Aansluiting op landelijk elektriciteitsnetwerk versterken
- ⑮ Hoogspanningsstation en onderverdeelstations opwaarderen
- ⑯ Bereikbaarheid optimaliseren via de (inter)nationale hoofdinfrastructuur voor spoor en weg
- ⑰ Overlast van Schiphol (geluid en luchtverontreiniging) verminderen

Perspectief voor leefbare steden en regio's

- ⑱ Kwaliteit van de woon-, werk- en leefomgeving verbeteren
- ⑲ Vormgeven aan een schaa sprong voor een samenhangend multimodaal mobiliteitssysteem
- ⑳ Kwalitatief hoogwaardige groenblauwe overgangen ontwikkelen tussen stad en land
- ㉑ Integrale verstedelijking realiseren in Groot Merwede, in samenhang met Rijnburg
- ㉒ (Deels) ondergrondse Merwedelijn realiseren als eerste stap in de OV-schaalsprong
- ㉓ Integrale verstedelijking realiseren in Spoor- en A1-zone Amersfoort
- ㉔ Realiseren integrale verstedelijking Foodvalley inclusief hoogwaardig OV
- ㉕ Integrale ontwikkeling Regiopoorten uitwerken in een complementair netwerk
- ㉖ Doorontwikkeling van het Utrecht Science Park faciliteren
- ㉗ Inzetten op integrale en gebiedsgerichte aanpak van defensierreinen

Topografie (achtergrond)

- Water
- Bos
- Zand / heide
- Landbouw
- Bebouwd gebied
- Hoofdwegennet / hoofdrijsnetwerk
- Grens provincie Utrecht

Deze kaart biedt een overzicht van de 27 samenhangende agendapunten bij het Ruimtelijk Voorstel. Aanduidingen op de kaart zijn indicatief.

Bijlage B: Beantwoording Startpakket

Inleiding

In het NOVEX-Startpakket zijn grote nationale ruimtelijke opgaven uit de verschillende nationale programma's samengebracht die in de Ruimtelijke Ordenings-brief (RO-brief) zijn benoemd. De opgaven zijn gebundeld in de drie perspectieven die ook het uitgangspunt vormen van de RO-brief:

1. landbouw en natuur;
2. ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie;
3. leefbare steden en regio's.

Water en bodem vormt een sturend element in alle drie de perspectieven.

Het Startpakket bevat in zijn totaliteit de volgende elementen:

- Overkoepelend programmatisch:
 - Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit;
 - Water en bodem sturend;
- Drie perspectieven:
 - Landbouw en natuur;
 - Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie;
 - Leefbare steden en regio's;
- Overkoepelend thematisch:
 - Culturele identiteit en erfgoed;
 - Milieu;
 - Defensie;
 - Gezonde en groene leefomgeving.

Per element worden over het algemeen de volgende onderwerpen beschreven:

- Nationale opgaven;
- Gezamenlijk startpunt;
- Vragen aan provincies.

De vragen aan de provincies zijn onderverdeeld in verschillende deelvragen over:

- Concrete doelen;
- Structurerende keuzes;
- Lange termijn perspectief = richtinggevende uitspraken;
- Kansen en knelpunten.

In deze bijlage bij het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht is via de opbouw van het Startpakket een beantwoording van de vragen opgenomen, passend bij deze 1e cyclus van het Ruimtelijk Voorstel. Hierbij zijn de Omgevingsvisie provincie Utrecht en de daaraan verbonden provinciale programma's als basis gebruik. Deze Omgevingsvisie provincie Utrecht is op 10 maart 2021 vastgesteld en op 1 april 2021 in werking getreden.

Op 6 maart 2023 is een aanvulling op het provinciaal Startpakket verzonden naar de provincies. Dit is toegevoegd en waar nodig van een korte aanvullende beantwoording voorzien.

Dashboard Startpakket

Overzicht beantwoording vragen NOVEX Startpakket

VRAAG Startpakket	+/-	RAAKVLAK Relatie thema's Omgevingsvisie Utrecht	WAT Kansen (+) en risico's (-) omgevingskwaliteit *	WAAR Topografie	WANNEER Horizon	WIE Overheden
Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit (overkoepelend programma)						
Uitwerken ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde (1)			+ impuls ruimtelijke kwaliteit en gezond stedelijk leven - onvoldoende interdepartementaal geborgde uitwerking	(1) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Inzetten van ruimtelijk ontwerp (2)	*			(2) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Zo nodig hulp en ondersteuning vragen aan het programma Mooi Nederland (3)				(3) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Water en Bodem sturend bij ruimtelijke planvorming						
Ruimtelijke plannen afstemmen op de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water (4)			+ gezond stedelijk leven - sectoraal sturen ruimtelijke ontwikkeling	(4) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Perspectief voor landbouw en natuur (Perspectief 1)						
Invulling geven aan de concrete doelen en keuzes uit Water en Bodem sturend en het NPLG (5)			+ bevestiging ambities GGM + toekomstbestendig water- en bodemsysteem + kans op klimaat adaptieve ontwikkeling van stad en land + nieuw verdienmodel landbouw + circulaire (stads)landbouw + vrijkomen agrarische bebouwing + productie biobrandstof + waterberging Waterlinies	(5) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aangeven ontwikkelingsrichting van de landbouw en het landgebruik per deelgebied (6)				(6) Negen deelgebieden	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Een strategie op hoofdlijn om te komen tot VHR-doelbereik in 2030 en op termijn (7)				(7) Landelijk gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Verhogen percentage groenblauwe dooradering in (natuur)gebieden (8)	*		+ gezamenlijke aanpak perspectief landelijk gebied - onvoldoende interdepartementaal commitment - tekort aan middelen - geen aansluiting stedelijk en landelijk watersysteem	(8) Beekdalen, overgang N2000-gebieden en veenweidegebieden	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Verkennen kansen en knelpunten tussen hoofdwatersysteem en landbouw en natuur (9)	*		- onvoldoende toekomstelijke inpassing - onvoldoende toekomstzekerheid - slechte OV bereikbaarheid - toename sluisverkeer - verdichting open landschap - vooruitschuiven structurele keuzen - koude sanering landbouw	(9) Landelijk gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Vanuit water en bodem aangeven van een mogelijke gebiedsindeling van regionale gebiedsperspectieven (10)	*			(10) Negen deelgebieden	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aangeven knelpunten en kansen voor combinaties benutten (11)	*			(11) Landelijk gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Ruimte maken voor vasthouden en bergen gebiedseigen water en (drink)wateraanbod beperken (12)				(12) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Adaptief ontwikkelpad opstellen en ruimte reserveren voor vasthouden en bergen van water (13)				(13) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie (Perspectief 2)						
Uitvoering geven aan de RES'en 1.0 (14)			+ verbeteren kwaliteit leefomgeving + benutten bodemenergie + beschikbaarheid drinkwater	(14) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Behouden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid (15)	*		+ uitvoering RES'en en robuust regionaal energienetwerk + afstemming netwerk en ontwikkeling wonen/werken + bundelen netwerken energie en mobiliteit + nieuwe energieleidschappen + nieuw verdienmodel landbouw	(15) Bedrijventerreinen en andere werklocaties	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Gelijk houden van milieuruimte voor industrie en bedrijvigheid (16)	*			(16) Bedrijventerreinen en solitaire locaties	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Uitwerking geven aan een robuust regionaal systeem voor (circulaire) economie en energie (17)			- extra hindercontouren - gevoeligheid voor effecten klimaatverandering - onvoldoende netwerkcapaciteit	(17) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aandacht voor bestaande nationale aanwijzingen en reserveringen nationale energie-infrastructuur (18)			- onvoldoende aansluiting OV en HWN - onvoldoende aansluiting OV, HWN en logistiek netwerk	(18) 380/150 kV netwerk 380 kV Breukelen	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aandacht voor aanvullende ruimteclaims in de omgeving van hoogspanningsstations (19)			- risico op corridorvorming - doorsnijding open landschap	(19) Grondstations 380 kV Breukelen	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Verbinding uitwerken tussen regionale netwerken en nationale netwerken (20)			- ruimtebeslag ten koste van landbouw en natuur	(20) Grondstations	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Ruimte voor nationale industrieclusters, het 'zesde cluster' en grootschalige bedrijfsvestigingen (21)	*			(21) Niet in provincie Utrecht	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100 (nvt)	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk (nvt)
Aandacht voor leefomgeving, zoals milieu, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit (22)	*			(22) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Inzichtelijk maken van potentiële kansen en knelpunten tussen het energie- en mobiliteitsnetwerk en het water- en bodemsysteem (23)				(23) Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Rekening houden met de impact van de aanleg van nieuwe verbindingen voor energienetwerken (24)				(24) 380/150 kV netwerk Grondstations	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Leefbare steden en regio's (Perspectief 3)						
Toekomstbestendig en integraal ruimtelijk invullen van nieuwe stedelijke ontwikkeling 2030 (900.000 woningen incl. werklocaties) (25)			+ gezond stedelijk leven + Groen Groeit Mee	(25) Steden en dorpen conform Woondeals en Ontwerp PPWW 2023	2022 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Meewegen van water en bodem bij locatiewaarde nieuwbouw, minimale afdekking bodem en een groene klimaat adaptieve gebouwde omgeving (26)			+ toekomst- en klimaatbestendig bouwen en inrichten + klimaatadaptatie en waterberging	(26) Steden en dorpen conform Woondeals en Ontwerp PPWW 2023	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk

VRAAG
Startpakket

+/-

RAAKVLAK
Relatie thema's Omgevingsvisie Utrecht

WAT

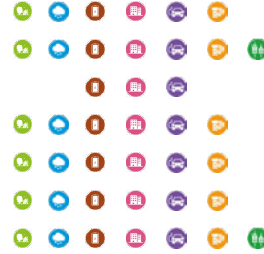
Kansen (+) en risico's (-) omgevingskwaliteit *

WAAR
Topografie

WANNEER
Horizon

WIE
Overheden

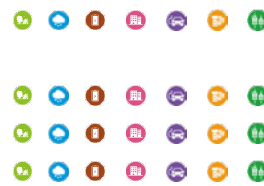
Toekomstvast en integraal ruimtelijk invulling geven aan de bestaande bebouwde omgeving (27)	
Door ontwikkelen van het stedelijk netwerk Nederland (2050 en aandacht besteden aan de ruimtelijke gevolgen) (28)	*
Versterken regionale economische kracht van stedelijk regio's (29)	*
Toepassen kader 'water en bodem in locatiekeuzen woningbouwprojecten en integrale gebiedsontwikkelingen' (30)	
Afwegen tussen verstedelijking en reserveringen van (milieu)ruimte op de korte en langere termijn (31)	*
In kaart brengen (ruimtelijke) impact op primair de regionale en nationale energie-infrastructuur (32)	
Inzichtelijk maken impact gezonde leefomgeving voor 2030 en 2050 t.b.v. eventuele aanvullende normering t.a.v. gezondheid (33)	*

- + energieneutraal en circulair bouwen
- + kwalitatieve groei steden en dorpen
- + duurzame mobiliteit
- + groene haltes
- + metropolitaan landschap
- + biobased productie
- kwantiteit groen preferereert boven kwaliteit groen
- onvoldoende middelen
- onvoldoende drinkwater
- geen energieaansluiting
- ongezonde (hoog stedelijke) leefomgeving
- onvoldoende betaalbare woningen
- verkeersinfarct Midden Nederland
- aantasting landschap
- aantasting waarden Unesco werelderfgoed
- extra stikstof depositie

(27)	Bestaand bebouwd gebied (steden en dorpen)	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(28)	Regio U10, Amersfoort en Foodvalley	2023 - 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(29)	Regio U10, Amersfoort en Foodvalley + Gooi en Vechtstreek	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(30)	Steden en dorpen conform Woondeals en Ontwerp PPWW 2023	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(31)	Bebouwd gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(32)	380/150 kV netwerk en grondstations conform p-MIEK	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(33)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk

Aanvullend thematisch (sectoraal)	
Uitwerken visie op (waarden van) nationaal cultureel erfgoed en de transitieopgave (34)	
Meenemen locatiekeuze voor nieuwe kazerne en uitwerken kansen en knelpunten inpassing (35)	*
Meedenken over uitbreiding bestaande locaties en daarbij benutten van meekoppelkansen (36)	
Samenwerking bij toekennen van nieuwe bestemmingen voor af te stoten defensielocaties (inclusief meekoppelkansen) (37)	*
Beoordeling en verbetering van gezondheid leefomgeving voor bewoners en bezoekers (38)	

- + gezond stedelijk leven (G) en Groen Groeit Mee (G)
- + tegengaan hittestress (G)
- + bijdragen energietransitie (D)
- + werkgelegenheden (D)
- + verzilveren erfgoed (E)
- + aanleg nieuwe natuur (D)
- tekort aan (drink)water (D)
- onvoldoende netwerkcapaciteit (D)
- aansluiting OV en HWN (D)
- druk op landschap en cultuurhistorie werelderfgoed (E)
- oefengebied versus natuurgebied (D)

(34)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(35)	Niet in provincie Utrecht	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100 (nvt)	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk (nvt)
(36)	Heuvelrug A tot Z	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(37)	Marinierskazerne	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
(38)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk

Toelichting

Het Dashboard toont een overzicht van de hoofdlijnen van de provinciale antwoorden Utrecht op de (38) vragen die het Rijk heeft gesteld in het Startpakket fysieke leefomgeving (12 december 2022).

Relatie thema's Omgevingsvisie Utrecht

Indicatief overzicht op basis van Quick Scan van mogelijke Kansen (+) en risico's (-) omgevingskwaliteit *

E = Erfgoed, D = Defensie en G = Gezondheid

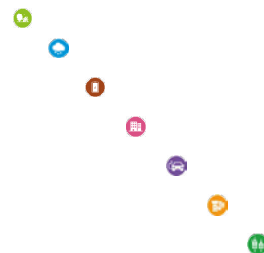
Topografie
Waar landt de opgave?

Horizon
Wanneer speelt de opgave?

Overheden
Wie werkt aan de opgave?

conform provinciaal beleid OpU (Visie + Verordening)	
en/of relatief eenvoudig aan te passen	*
nader bepalen of vraag en OpU aansluiten (Visie + Verordening) en/of het gemakkelijk of moeilijke aanpassing betreft	
strijdig met provinciaal beleid OpU (Visie + Verordening)	
en/of vergt omvangrijke aanpassing provinciaal beleid	*

Een aantal vragen uit het Startpakket is door de provincie geclusterd beantwoord (zie bijlage), dat is aangegeven met een zwart kader.

- Stad en land gezond
- Klimaatbestendig en waterrobuust
- Duurzame energie
- Vitale steden en dorpen
- Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar
- Levend landschap, erfgoed en cultuur
- Toekomstbestendige natuur en landbouw

* Kleur van de opgenomen kansen en risico's refereert aan thema Omgevingsvisie provincie Utrecht (maart 2021):

Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit

Het Startpakket geeft als randvoorwaarde voor de aanpak van alle nationale opgaven mee, dat we dit met behoud van onze ruimtelijke kwaliteit doen en dat we deze het liefst verbeteren.

Ruimtelijke kwaliteit

Vraag Startpakket

Meenemen van ruimtelijke kwaliteit in de uitwerking van de vragen uit dit Startpakket en om in de argumentatie bij het inpassen van de verschillende ruimtelijke opgaven aan te geven op welke manier een gedragen balans is gevonden tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.

Toelichting Startpakket

- Een goede ruimtelijke ordening kan alleen als we aandacht hebben voor ruimtelijke kwaliteit.
- Het gaat om een balans tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.
- De omgeving moet divers en mooi zijn, een herkenbare identiteit hebben en als aangenaam te ervaren zijn (belevingswaarde).
- Het is belangrijk dat er functionele samenhang is (gebruikswaarde).
- Het is belangrijk dat de ruimte duurzaam, aanpasbaar en beheersbaar is ingericht zodat deze doorgegeven kan worden aan toekomstige generaties (toekomstwaarde).
- De drie NOVI-principes bieden praktische aanknopingspunten om slim met de ruimte om te gaan en de kwaliteit van de leefomgeving te behouden en te ontwikkelen: meervoudig ruimtegebruik, kenmerken en identiteit van het gebied staan centraal en het voorkomen van afwenteling.
- Speciale aandacht voor het afwentelen van kosten van privaat naar publiek. Het gaat dan vaak over de afweging tussen mogelijkheden om snel en goedkoop te ontwikkelen enerzijds en hoge publieke kosten voor water- en bodembeheer en infrastructuur anderzijds.

Antwoord

Wat

- In de Omgevingsvisie provincie Utrecht spreken we van omgevingskwaliteit, waarin ruimtelijke kwaliteit besloten ligt. We hanteren hiervoor als definitie: “Omgevingskwaliteit duidt op de integrale kwaliteit van ruimtes. Integraal, dus niets uitsluitend. De ondergrond noch de sterrenhemel. De lokale inbedding noch de internationale aansluiting. Schoonheid noch functionaliteit. (Bron: Peter Paul Witsen, Waard of niet? Essay over omgevingskwaliteit). Omgevingskwaliteit omvat in ieder geval: ruimtelijke kwaliteit: gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde; milieu-, gezondheids- en veiligheidskwaliteit; maatschappelijke waarden zoals sociale samenhang en economische vitaliteit.”
- In de Omgevingsvisie hebben we daarbij aangegeven (paragraaf 3.2): “We kiezen gebiedsgericht voor integrale, toekomstgerichte oplossingen waarmee we de Utrechtse kwaliteiten per saldo behouden of versterken.” We zoeken hiermee dus niet alleen naar een balans tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde, maar juist ook naar een balans tussen opgaven en kwaliteiten. Daarbij bezien we dit gebiedsgericht, omdat ruimtelijke kwaliteit niet overal hetzelfde is. We bezien dit daarom vanuit de regionale diversiteit in kwaliteiten, waardoor de balans tussen opgaven en kwaliteiten per gebied verschillend uit kan pakken. De balans is dus altijd maatwerk. Deze werkwijze passen wij ook toe in het ruimtelijk voorstel.
- Zie verder de antwoorden op de andere vragen.

Waar

Betreft de gehele provincie en alle daarin besloten opgaven.

Wanneer

Zie de antwoorden op de andere vragen.

Wie

Alle bij het Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht betrokken partijen.

Hoe

Uitvoering verloopt via de opgaven, zie ook de antwoorden op de andere vragen.

Op dit thema is er advisering georganiseerd via o.a. de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK), het Netwerk Omgevingsgericht Werken en kwaliteitsteams.

Ontwerp

Vraag Startpakket

Ontwerp structureel in zetten om slimme functiecombinaties en strategieën te ontwikkelen, belangen vroegtijdig bijeen te brengen en een breed draagvlak te ontwikkelen.

Toelichting Startpakket

- Ontwerpend onderzoek speelt een cruciale rol.
- Het doel daarvan is alle belangen aan de voorkant te verenigen, de ruimtelijke gevolgen van de opgaven in kaart te brengen en om toekomstperspectieven te kunnen schetsen.
- De aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en de inzet van ontwerp verdient niet alleen aandacht bij de verkenning van opgaven en strategieën, maar ook bij de concrete planvorming en uitvoering. Zo kunnen we het belang van ruimtelijke kwaliteit ook borgen en bevorderen.

Antwoord

Wat

- Het inzetten van ontwerpend onderzoek hebben we als één van onze uitgangspunten opgenomen in de Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 3.2.
“De aanwezige kwaliteiten en waarden zijn onderdeel van het DNA van de leefomgeving en vormen een inspiratiebron voor ruimtelijk ontwerp. We zetten kwaliteiten en waarden in ten behoeve van verbetering van de omgevingskwaliteit en als startpunt van nieuwe ontwikkelingen. Dat doen we bijvoorbeeld door gebruik te maken van ontwerpend onderzoek, door de inzet van de creatieve verbeeldingskracht van kunstenaars en vormgevers en door samenwerking met innovatieve ondernemers. We stimuleren anderen dat ook te doen. Het inpassen en mogelijk maken van nieuwe ontwikkelingen vraagt, gezien de beperkte ruimte, om creativiteit, verhaal en beeld. Voor transitieopgaven is de inzet van creatieve verbeeldingskracht en innovatief ondernemerschap essentieel. Daarmee kunnen we tot innovatieve

oplossingen komen die functies koppelen, beperkte ruimte in beslag nemen en de kwaliteit en leefbaarheid behouden of zelfs versterken. Dit kan betrekking hebben op de inhoud, de vorm en de procesinrichting.”

- De Omgevingsvisie vormt onze basis voor het maken van het Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht. Daarmee vormt ook dit uitgangspunt daar de basis voor. We hebben dan ook een proces ingericht waarbij ontwerpend onderzoek aan de basis staat van de ontwikkeling van denkrichtingen, uitdagingen en kansen. Dit doen we via de inzet van ontwerpkracht vanuit onze eigen organisatie en via twee ingehuurde bureaus die deze ontwerpkracht versterken.
- Ook in de uitvoering van de NOVEX-trajecten, maar ook breder, kan dit uitgangspunt goede handvatten bieden voor het samenwerken.

Waar

Betreft de gehele provincie en alle daarin besloten opgaven.

Wanneer

Zie de antwoorden op de andere vragen.

Wie

Alle bij het Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht betrokken partijen.

Hoe

Uitvoering verloopt via de opgaven, zie ook de antwoorden op de andere vragen.

Hulp en ondersteuning

Vraag Startpakket

Aangeven op welke manier zij voor de inzet van ontwerp concrete hulp en ondersteuning nodig hebben vanuit het Rijk (programma Mooi Nederland).

Toelichting Startpakket

- Het programma Mooi Nederland stelt ruimtelijke kwaliteit centraal bij de aanpak van maatschappelijke opgaven – op de korte en de lange termijn (2030, 2050 en 2100).

- Mooi Nederland ontwikkelt en test nationale toekomstperspectieven en gebieds-perspectieven voor specifieke thema's. Methodes om ruimtelijke kwaliteit te borgen, ruimteclaims in samenhang te benaderen en slimme oplossingen te vinden.
- Mooi Nederland biedt instrumenten en samenwerking aan: bijvoorbeeld met gebieden als testcase voor kwaliteit, de inzet van ontwerpend onderzoek en het bieden van concrete handvatten voor samenhangende oplossingen.
- Bij uitwerking van opgaven expliciet rekening houden met de unieke eigenschappen van het landschap: de specifieke gebiedskenmerken en de lokale en regionale betekenis.
- Hier kan uitvoering aan worden gegeven door gebiedsbiografieën te ontwikkelen, ontwerpers in te zetten en in een vroeg stadium gebruikers in het ontwerpproces te betrekken. Beschermen en ontwikkelen kunnen elkaar versterken, maar gaan niet altijd en overal zonder meer samen.

Antwoord

Wat

- Dank voor het aanbod. Als provincie Utrecht hebben we in aanvulling op onze interne ontwerpcapaciteit voor het opstellen van het ruimtelijk voorstel zelf extra ontwerpkracht ingehuurd. Het ging om een kort tijdsbestek waarin veel werk verzet moest worden en we hebben gekozen voor een snelle en korte aanbesteding om begin 2023 al een bureau hiervoor te hebben.
- Daarnaast sluiten we aan bij de NOVEX-ontwerpateliers die door het programma Mooi Nederland via de Vereniging Deltametropool georganiseerd worden. Ook nemen we regelmatig deel aan bijeenkomsten die door het programma Mooi Nederland worden georganiseerd, waaronder ook de bijeenkomsten van Ons Landschap. Wij zien meerwaarde in deze betrokkenheid van de Vereniging Deltametropool (VDM) en steunen het nieuwe subsidieverzoek bij Min BZK van de VDM. In het subsidieverzoek geeft VDM aan dat het streven is om bij te dragen aan een goede samenwerking tussen de bestuurslagen ("provincies en gemeenten hebben hun bevoegdheden in de inrichting van de ruimte aanzienlijk zien groeien.") VDM wil "het Rijk en de twaalf provincies versterking bieden bij het voorbereiden, uitvoeren en volhouden van de Grote Verbouwing. De ondersteuning neemt de vorm aan van (A) nationale overzichten, (B) een lerend netwerk en (C) een gedeelde kennisbasis." Met deze voorgestelde aanpak kan een belangrijke inhoudelijke impuls worden

gegeven aan een aantal urgente ruimtelijke vraagstukken. Bovendien kan de VDM als onafhankelijke partij helpen om rijk en provincies via door VDM te modereren Ateliers gezamenlijk om tafel te brengen en helpen rode draden, systeemsamenhang en hoofdstructuren te benoemen en uit te werken.

Waar

Kan de gehele provincie betreffen.

Wanneer

Nader te bepalen.

Wie

Nader te bepalen.

Hoe

Nader te bepalen.

Water en bodem sturend bij ruimtelijke planvorming

In het Coalitieakkoord van de regering is afgesproken dat water en bodem sturend worden bij planvorming. Dit vormt een belangrijk uitgangspunt voor alle drie de perspectieven die beschreven zijn in het Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving.

Water en bodem sturend in de afwegingen

Vraag Startpakket

Water en bodem sturend laten zijn in de afwegingen bij ruimtelijke planvorming en in de argumentatie aan te geven hoe ruimtelijke plannen zijn afgestemd op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water. In de Kamerbrief Water en Bodem Sturend zijn structurerende keuzes opgenomen, en al duidelijk gemaakt welke keuzes voor welk type gebieden het meest relevant zijn. Geef in alle drie de perspectieven aan hoe de relevante structurerende keuzes worden betrokken bij de uitwerking van de perspectieven.

Toelichting Startpakket

- In de herwaardering van het nationaal ruimtelijk beleid zijn water en bodem sturend bij ruimtelijke plannen: het afstemmen van ruimtelijke keuzes over natuur en landbouw, energietransitie, infrastructuur, economie en woningbouw op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water. In de Kamerbrief Water en Bodem Sturend wordt de uitwerking hiervan beschreven.
- De grenzen van de maakbaarheid en draagkracht van het water- en bodemsysteem voor te beschermen maatschappelijke waarden komen in zicht of zijn in sommige gebieden al overschreden. De klimaatverandering maakt de effecten daarvan nog tastbaarder, zoals de gevolgen van een natte of droge zomer recent hebben laten zien.
- Nederland staat voor grote opgaven. Sommige zijn hard (wettelijk) vastgelegd zoals het bereiken van een goede waterkwaliteit (de Kaderrichtlijn Water). Belangrijke opgaven voor water en bodem zijn het beheersbaar maken en houden van schade

door overstroming, wateroverlast en droogte (onder andere in landbouw- en natuurgebieden), een klimaatbestendige inrichting van zowel het landelijk als het bebouwd gebied, het tegengaan van bodemdaling, het verduurzamen van de bodemkwaliteit, het (blijvend) voldoende aan (grond)waterkwaliteitseisen en de beschikbaarheid en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater voor drinkwater. Ook moeten we nu al rekening houden met de zeespiegelstijging en is er meer ruimte voor het hoofdwatersysteem nodig.

Antwoord

Wat

- In de provinciale omgevingsvisie van 10 maart 2021 is het principe water en bodem sturend al onderdeel van de provinciale ambities. Ook het provinciaal Bodem- en waterprogramma 2022 – 2027 en het Programma Klimaatadaptatie 2020 – 2023 zijn diverse beleidsdoelen en acties benoemd in lijn met principe water en bodem sturend.
- In de omgevingsvisie geven wij aan dat het bodem- en watersysteem van nature de basis is voor onze leefomgeving en daarmee voor onze samenleving en dat het belangrijk is om bij ontwikkelingen rekening te houden met een robuust bodem- en watersysteem, een klimaatbestendige en waterveilige leefomgeving en een perspectief voor bodemdalingsgebieden. De opgaven waar de provincie Utrecht de komende jaren voor staat vragen om keuzes: waar is het bodem- en watersysteem te benutten voor maatschappelijke opgaven? Waar vraagt het systeem om bescherming, zodat ook voor de langere termijn een evenwichtig systeem is gewaarborgd? Waar vraagt het systeem om versterking zodat het systeem ook in zeer natte en zeer droge periode robuust is? Dit vraagt om slim realiseren van nieuwe opgaven in een optimale combinatie met de kwaliteiten van het bodem- en watersysteem en een duurzaam gebruik van de ondergrond. En dit vraagt om bewust omgaan met mogelijkheden en beperkingen van het bodem- en watersysteem in relatie tot de ruimtelijke ontwikkelingen. Daarmee blijft een aantrekkelijke leefomgeving gewaarborgd, ook in 2050.
- Met de kennis van nu over klimaatverandering en weersextremen en de opgaven in het landelijke en stedelijk gebied is een herijking van de bestaande kaders en een verdere verdiepingsslag en aanscherping op onderdelen nodig. De verdere beleidsuitwerking en uitvoering is een complexe opgave in zowel het landelijk als stedelijk gebied, dat met veel verschillende partijen in samenhang met andere opgaven bekeken en afgestemd moet worden (integraal en gebiedsgericht). In het

concept Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG), dat begin juli jl. naar het Rijk is verzonden, wordt via structurende principes richting gegeven voor de gebiedsgerichte uitwerking.

Waar

Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 7 – Duurzaam en robuust bodem- en watersysteem

Wanneer

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2, ambities

- 2027: wij voldoen aan de doelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW-doelen)
- 2050: de ondergrond en het bodem- en watersysteem worden duurzaam gebruikt, waarbij gebruik en functies van de ondergrond en het bodem- en watersysteem in samenhang met de bovengrondse opgaven worden bekeken, zodat de juiste functie op de juiste plek ligt.
- 2050: de provincie Utrecht is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht.

Wie

Provincie Utrecht werkt hierin samen met Utrechtse waterschappen en drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, Ministeries, gemeenten en buurprovincies.

Hoe

- Bestaande gebiedsprocessen: o.a. de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug en Toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal – Noordzeekanaalgebied, Deltaregio Centraal Holland, Handelingsperspectief buitengebied Regio Amersfoort.
- Gebiedsprogramma landelijk gebied (UPLG), de NOVEX-gebieden en het Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht.
- Wijzigen omgevingsbeleid: omgevingsvisie, omgevingsverordening en programma's.

Perspectief voor landbouw en natuur

Centraal in dit perspectief staan de kwaliteit en vitaliteit van het landelijk gebied. Hoe kunnen we in ons land de opgaven ten aanzien van natuur, klimaat, waterkwaliteit en waterbeheersing verenigen met toekomstbestendige en duurzame landbouw? En hoe pakt dat uit in de zeer verschillende landschapstypen die Nederland kenmerken?

Concrete doelen voor het landelijk gebied, samenhang WBS, NPLG en Toekomst Landbouw

Vraag Startpakket

Invulling geven aan de concrete doelen en keuzes uit Water en Bodem Sturend, het NPLG en de Kamerbrief Toekomst Landbouw, in samenhang met elkaar, inclusief de combinatiemogelijkheden met andere opgaven en in de context van een perspectief voor het gebied op de langere termijn. Hierbij moet in elk geval invulling worden gegeven aan de concrete maatregelen die vanuit het NPLG als minimale vereisten aan de gebiedsprocessen worden meegegeven.

Toelichting Startpakket

Voor landbouw, natuur, water en bodem - en de klimaatopgave die hiermee samenhangt - zijn er concrete doelen die gerealiseerd moeten worden op basis van (internationale) afspraken. Dit vraagt dus om het op korte termijn helder krijgen van de mogelijke maatregelen en het nemen van besluiten daarover. Deze doelen, en de achtergrond en noodzaak ervan, zijn beschreven in de brieven die op 25 november 2022 zijn verstuurd.

- Ten eerste gaat het over de minimale vereisten voor concrete maatregelen uit het NPLG: voor specifieke gebieden gaat het dan om maatregelen gericht op het reduceren van stikstofbronnen nabij stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, het door systeemherstel op orde brengen van de hydrologische condities voor Natura 2000-gebieden, de veenweidestrategieën en benodigde maatregelen uit stroomgebiedbeheerplannen voor de Kaderrichting Water en het (addendum bij het) 7e Nitraatactieprogramma, waaronder de bufferzones van 150 – 250 meter rond

de beekdalen. In het NPLG zijn daarnaast bredere natuurdoelen opgenomen die nodig zijn om te kunnen komen tot natuurherstelmaatregelen in het landelijk gebied – binnen en buiten beschermde gebieden – om onder andere via de basiskwaliteit natuur ook bij te dragen aan de realisatie van de condities voor de VHR-doelen.

- Voor klimaat gaat het over de emissiereductieopgave voor de uitstoot van broeikasgassen uit landschappen van 1 Mton CO₂-equivalent in 2030 en een landelijke emissiereductieopgave voor de uitstoot van broeikasgassen uit de veehouderij en akkerbouw van 5 Mton CO₂-equivalent in 2030.
- De landbouw in Nederland zal, in lijn met het coalitieakkoord en het advies van de heer Remkes, zich richting 2040 doorontwikkelen tot een duurzame landbouw met kringlooplandbouw als vertrekpunt. Hierbij zijn de volgende beginselen van toepassing:
- De landbouw blijft voor Nederland een strategisch belangrijke economische sector, zowel nationaal als internationaal en blijft wereldwijd toonaangevend op het gebied van kennis, innovatie en uitgangsmateriaal.
 - De landbouw heeft in 2040 een economische en maatschappelijke functie op mondiaal, Europees, landelijk en regionaal niveau.
 - Onze agrarische sector produceert kwalitatief hoogwaardig, duurzaam, gezond en veilig voedsel, evenals uitgangsmaterialen en biograndstoffen voor de Nederlandse, Europese en internationale markten.
 - De gehele keten in de agrarische sector werkt in balans met de omgeving en de natuur. Hiervoor is het bodem- en watersysteem de basis. De natuur wordt hersteld, we voldoen in 2027 aan de opgave van de Kaderrichtlijn Water en de landbouw draagt bij aan een klimaatneutraal Nederland in 2050. In de landbouw is het welzijn en de gezondheid van dieren een belangrijk uitgangspunt.
 - Onze (jonge) boeren worden vanuit de keten ondersteund bij het (verder) verduurzamen van hun bedrijven, onder andere door het bieden van eerlijke prijzen voor hun duurzame producten en diensten, passende financiering en ook door het bieden van langjarige contracten en het stimuleren van de duurzame consumentenvraag. Ketenpartijen nemen, met duidelijke doelen en zo nodig via wettelijke maatregelen, hun verantwoordelijkheid.

- Boeren staan aan het roer bij het realiseren van de transitieopgaven en hebben ruimte voor eigen keuzes en ondernemerschap die passen binnen de omstandigheden en doelen van het gebied. Duidelijk is dat er samenhang en combinatiekansen zijn als het gaat om ruimtelijke oplossingen.

Antwoord

Wat

In het concept UPLG, dat begin juli naar het Rijk is verzonden, wordt via structurerende principes invulling gegeven aan doelen voor het landelijk gebied, in samenhang met water en bodem sturend, het NPLG en toekomst voor de landbouw. Het UPLG gaat ook een wijziging van ons beleid in de Omgevingsvisie betekenen. Voor deze onderwerpen gaan we de komende periode een agenda voor wijziging van de Omgevingsvisie provincie Utrecht maken. Hier lopen we nu niet op vooruit.

Waar

Het gehele landelijk gebied van de provincie Utrecht.

Wanneer

Voor dit moment verwijzen wij naar de termijnen die het Rijk heeft aangegeven in het Startpakket.

Wie

Het UPLG pakken we op met onze gebiedspartners, onder andere waterschappen, gemeenten, landbouworganisaties, natuurorganisaties en terreinbeherende organisaties.

Hoe

Gebiedsprocessen UPLG, uitvoering geven aan maatregelpakketten UPLG, Handelingsperspectief buitengebied Regio Amersfoort.

Structureerbare keuzes voor regionaal bodem- en watersysteem, natuur en landbouw en klimaatopgave

Vraag Startpakket

Uitwerking geven aan de maatregelen die nodig zijn voor een toekomstbestendig regionaal water- en bodemsysteem, in samenhang met de opgaven voor natuur en een toekomstbestendige landbouw. Daarbij moeten in elk geval de globale keuzes die vanuit NPLG worden meegegeven aan de gebiedsprocessen worden meegenomen in de uitwerking:

- De ontwikkelingsrichting van de landbouw en het landgebruik per deelgebied, rekening houdend met de analyses, het landbouwakkoord en de NPLG-doelen en -keuzes;
- Een strategie op hoofdlijn om te komen tot VHR-doelbereik in 2030 en op termijn;
- Voor beekdalen, overgangsgebieden rond N2000-gebieden en veenweidegebieden inzichtelijk maken welke kansen zij zien om het percentage groenblauwe dooradering te verhogen.

Toelichting Startpakket

1. De structureerbare keuzes gelden als nationale inzet. Ze moeten soms nog verder worden uitgewerkt of betreffen de langere termijn. De structureerbare keuzes geven richting aan de ruimtelijke uitwerking van de opgaven in het landelijk gebied.
2. Het NPLG beschrijft de richting voor de ruimtelijke uitwerking in de gebiedsprogramma's door de provincies. De structureerbare keuzes uit het NPLG zijn te verdelen in twee categorieën.
 - Ten eerste zijn er keuzes met directe doorwerking naar de gebiedsprogramma's. Deze structureerbare keuzes laten ruimte voor regionaal maatwerk, maar moeten wel een plek krijgen in de gebiedsprogramma's. Voor deze keuzes wordt in principe uitgegaan van beleidsmatige doorwerking in de gebiedsprogramma's. Richting de vaststelling van het NPLG (medio 2023) kunnen de keuzes voorzien worden van planologische borging en wordt onderzocht of juridische borging noodzakelijk is.
 - Ten tweede zijn er keuzes die meekoppelen in het opstellen van de gebiedsprogramma's. Het gaat hier om keuzes die kunnen meeliftten op de aanpak van de gebiedsprogramma's, maar die niet per definitie bijdragen aan de hoofdoelen van het NPLG. Het NPLG biedt hier geen nieuwe taakstellende indicatieve doelen, maar er is wel urgentie om deze problematiek in sommige gebieden aan te pakken.

De meekoppelende keuzes moeten vroegtijdig en integraal worden meegewogen bij het opstellen van de gebiedsprogramma's.

3. Structureerbare keuzes met directe doorwerking:
 - Overgangsgebieden: een gebied rondom stikstofgevoelige Natura 2000- gebieden waar functies en activiteiten een bijdrage aan natuurherstel moeten leveren;
 - Bufferstroken langs beken op hoge zandgronden: realiseren van ruime bufferstroken in beekdalen op zandgronden voor verbeteren van waterkwaliteit, tevens bijdragend aan de infiltratie van grondwater (meegenomen in de concrete doelen onder A.);
 - Peilopzet veenweide: toewerken naar vernatting van veenweidegebieden om CO₂-emissie en bodemdaling te beperken (meegenomen in de concrete doelen onder A.);
 - Inpassing areaal agrarische natuur, landschapsgrond en nieuwe natuur: uitwerken van de wijze waarop deze nieuwe arealen ingepast kunnen worden en welke eigenschappen van het gebied daarbij in ogenschouw moeten worden genomen;
 - Ruimte voor het watersysteem langs waterkeringen en rivierbedden, en langs grote wateren vanwege peilfluctuaties. Betere ruimtelijke inrichting rekening houdend met de grenzen aan het gebruik van grond- en oppervlaktewater en voldoende ruimte voor piekopvang;
 - Waterbeschikbaarheid verzilte gebieden: acceptatie van periodieke toename van regionale verzilting en aanpassing van het landgebruik hierop;
 - Invulling 10% groenblauwe dooradering: uitwerking van inpassingsmogelijkheden van landschapselementen die aan realisatie hiervan bijdragen;
 - Het beschermen van landbouwgrond moet in de gebiedsprocessen nadrukkelijk aandacht krijgen om bruikbare landbouwgrond te behouden voor de landbouw en voldoende grond beschikbaar houden voor de extensiveringsopgave en agrarisch natuur en landschapsbeheer. Uitgangspunten hiervoor worden nog nader uitgewerkt.
4. Meekoppelende structureerbare keuzes:
 - Volksgezondheid: gebiedsgerichte aanpak mag zeker niet leiden tot een toename van het risico op volksgezondheidsproblemen;
 - beperken van risicofactoren voor de verspreiding van dierziekten en zoönosen;
 - Geurhinder: verminderen van geurhinder rond veehouderijen;
 - Fijnstof: voorkomen dat nieuwe overschrijdingen van fijnstofconcentratie ontstaan.

5. De opgave voor natuur, landbouw, water en bodem dient in relatie tot andere opgaven, zoals wonen, werken en de energietransitie, beschouwd te worden. Daarbij is ook recreatie een opgave: het landelijk gebied biedt recreatiemogelijkheden. Verbreding van de landbouw met recreatie biedt kansen voor een vitaal landelijk gebied. Om de druk op de natuurgebieden te verminderen zoeken we ook naar mogelijkheden om recreatie meer te spreiden. Dat kan bijvoorbeeld door te bezien welke mogelijkheden er zijn voor ontwikkeling van recreatie in een schil om de nationale parken heen. Hierbij moeten ook de gevolgen van recreatieve bebouwing op de omgeving worden meegewogen, inclusief de ongewenste gevolgen van opkoop en herstructurering van vakantieparken.
6. Ook buiten de beschermde natuurgebieden moet natuurinclusief worden gewerkt. Dit vraagt om brede inbedding van natuurinclusief denken en doen in alle opgaven en in alle sectoren en bij ruimtelijke en economische beslissingen. Natuur zorgt daarbij niet alleen voor een gezonde leefomgeving en biodiversiteit, maar biedt ook kansen en (deel)oplossingen voor andere maatschappelijke opgaven.

Antwoord

Wat

- Ad 1 t/m ad 3 zijn onderdeel van het concept UPLG. Met het UPLG zetten we met onze gebiedsgerichte aanpak samen met onze partners de komende jaren in op een ontwikkeling naar een vitaal, toekomstbestendig en duurzaam landelijk gebied waar de grote opgaven op het gebied van natuur, water en klimaat zijn gerealiseerd en met toekomstperspectief voor de landbouw. Het UPLG richt zich zowel op de korte als op de lange termijn. De maatregelen voor de korte termijn passen bij de toekomstige ontwikkelrichting van de gebieden. Het Utrechtse landschap is de basis voor het concept UPLG. Dit sluit goed aan bij de uitgangspunten van water en bodem sturend en vormen de basis voor de analyses, principes en keuzes in het UPLG. Via structurerende principes wordt richting gegeven voor de gebiedsgerichte uitwerking. Deze principes geven richting om te zorgen voor schoon en voldoende water, te anticiperen op klimaatverandering, emissie van broeikasgassen in het veenweidegebied te verminderen, Natura 2000-gebieden en NNN te herstellen, te voldoen aan de Vogel- en habitatrichtlijn, bos en groen-blauwe dooradering uit te breiden, en te zorgen voor een maatschappelijk gewaardeerde en duurzame landbouw. In het concept UPLG is per landschap een ontwikkelrichting voor 2050

geschetst op basis van de analyses en de structurerende principes. Vanuit die lange termijn kijken we naar welke stappen er nu nodig zijn voor de korte termijn.

- Ad 4: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1: Een gezonde en veilige leefomgeving is belangrijk voor iedereen, nu en in de toekomst. De beperkte ruimte in onze provincie wordt intensief gebruikt. Veel ruimteveragende functies blijven groeien en er komen nieuwe ruimteveragers bij. Inrichting en gebruik van de leefomgeving hebben invloed op gezondheid. Toenemende drukte kan tot gezondheidseffecten leiden. Het beschermen en bevorderen van gezondheid is ons doel bij al ons beleid en ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. (...) Onze lucht wordt al jaren langzaam schoner, maar is nog lang niet op een gezond niveau. We streven naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht om de gezondheid van onze inwoners te bevorderen en de invloed op onze natuur te beperken. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7: Wij gaan in alle landbouwgebieden aan de slag om samen met de landbouwsector en andere partners de omslag te maken naar een circulaire, natuurinclusieve, klimaatneutrale en diervriendelijke landbouw. (...) Bij natuurinclusieve landbouw staat de agrarische bedrijfsvoering en het streven naar zorgvuldig gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het duurzaam beheren van de bodem en het minimaliseren van emissies centraal. De Utrechtse boeren produceren op zodanige wijze dat de kwaliteit van de leefomgeving voor de mens toeneemt en de Utrechtse biodiversiteit wordt versterkt.
- Ad 5:
 - Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1: De recreatiebehoefte neemt de komende jaren toe, evenals het toerisme. Om die reden vinden wij gebiedsontwikkeling ten behoeve van bovenlokale recreatie en bereikbaarheid – vooral voor langzaam verkeer – van belang en stimuleren wij ontwikkelingen die hieraan bijdragen. Hierbij moeten vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. Ook de schaa sprong in verstedelijking en de klimaatverandering hebben invloed op de recreatiebehoefte. Zo is er in de buurt van woningen behoefte aan ruimte voor bewegen, ontspannen en ontmoeten. Dit draagt bij aan een goed woon- en vestigingsklimaat. Wij vinden het belangrijk dat de totstandkoming van het (recreatie)groen gelijke tred houdt met de verstedelijking. Nieuwe gebieden en extra voorzieningen zullen naast de verstedelijking een plek moeten krijgen. Daarvoor kijken we allereerst naar het areaal aan (bovenlokale) dagrecreatie-terreinen en recreatiezones, dat bedoeld is om bestaande (bovenlokale) recreatiefuncties te behouden en nieuwe (bovenlokale) recreatiefuncties

een plek te kunnen geven. Hiervoor regelen we dat in de recreatiezones geen ontwikkelingen plaats kunnen vinden die behoud en realisatie van recreatief groen belemmeren. Daarbij willen wij in deze zones onder voorwaarden ruimte bieden voor nieuwe (bovenlokale) recreatievoorzieningen. De bestaande bovenlokale dagrecreatieterreinen houden, passend bij de andere provinciale belangen, ruimtelijke mogelijkheden om een kwaliteitsslag te kunnen maken om aan de (veranderende) vraag van recreanten te kunnen voldoen. Wij willen dit areaal van recreatiezones en (bovenlokale) dagrecreatieterreinen dan ook behouden en we stimuleren een optimale benutting. Uitbreiding is nodig om aan de groeiende behoefte te kunnen voldoen. We kijken ook naar mogelijkheden voor extra opvang in gebieden die nu nog een beperkte opvangcapaciteit hebben. (...) Wonen in de provincie Utrecht, is wonen in een groene omgeving in het hart van Nederland. Bossen, parken, fiets- en wandelroutes zijn altijd dichtbij, zichtbaar en goed bereikbaar. Groen is een groot gemeenschappelijk goed, dat voor een essentieel deel bijdraagt aan de kwaliteit van leven én daarmee ook aan de economie. Groen Groeit Mee is de afspraak dat we gezamenlijk bij allen ruimtelijke plannen, projecten en gebiedsontwikkelingen, de groenontwikkeling in evenwichtige verhouding en volwaardig meenemen.

- Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7: Ons natuurbeleid heeft een directe relatie met doelstellingen voor bewegen, ontspannen en ontmoeten. We vinden dat natuur beleefbaar moet zijn. Daarom zijn vrijwel alle natuurgebieden in ons NNN opengesteld en toegankelijk. We vergroten de aantrekkelijkheid van het landschap via agrarisch natuurbeheer, ecologisch bermbeheer en aanleg en herstel van kleine landschapselementen. Hiermee verhogen we tegelijkertijd de biodiversiteit in het buitengebied. Ook stimuleren we een betere natuurbeleving in en nabij de bebouwde omgeving. (...) Het versterken van de relatie stad-land en helderheid over de invloed van landbouw op gezondheid en milieu vormen een belangrijke basis als het gaat om de maatschappelijke waardering van de landbouw. We stimuleren een transitie in de landbouw waarbij agrariërs zorgen voor de productie van gezonde voeding en daarnaast bijdragen aan integrale oplossingen voor de opgaven op het gebied van klimaat, biodiversiteit, energietransitie, gezonde leefomgeving, water, bodem(daling), landschap en erfgoed.
- Ad 6: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7: We willen bij nieuwe ontwikkelingen tegelijkertijd de natuurwaarden en biodiversiteit vergroten, op de plaats van de ontwikkeling en in de omgeving. Dit noemen we natuurinclusief

ontwikkelen. Dit kan per gebied een andere invulling krijgen. Het vergroten van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving vraagt bijvoorbeeld heel andere oplossingen dan in het agrarisch gebied. Kansen liggen onder andere bij de transitie van de landbouw, stedelijke ontwikkelingen, bodemdaling, dijkversterking, realisatie van duurzame energiebronnen (vooral zonnepanelen) en klimaatadaptatie. Daarnaast liggen er kansen voor het meekoppelen van natuur bij de realisatie van groenblauwe verbindingen.

Waar

Met name landelijk gebied, met uitstraling naar stedelijk gebied.

Wanneer

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1, ambities:

- 2050: wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving: de milieukwaliteit is goed, de veiligheid is gewaarborgd, bewegen wordt gestimuleerd, er zijn voldoende ontspannings- en ontmoetingsmogelijkheden en iedereen doet mee.
- 2050: het (recreatie)groen in gelijke tred ontwikkelen met de verstedelijkingsopgave. Het aanbod van de toeristisch-recreatieve voorzieningen en routes in de provincie sluit in kwaliteit en kwantiteit goed aan op de behoeften van zowel onze inwoners als de bezoekers, is duurzaam, goed bereikbaar en toegankelijk.
- 2030: er zijn voldoende vitale vakantieparken/recreatiewoningen voor verblijfsrecreatie.

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7, ambities:

- 2050: de provincie Utrecht heeft een robuust klimaatbestendig natuurnetwerk van hoge kwaliteit.
- 2050: binnen en buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN), in zowel landelijk als het stedelijk gebied, is er in 2050 een gunstige staat van beschermde en bedreigde flora en fauna, en is de biodiversiteit ten opzichte van 1990 toegenomen.
- 2050: de natuur heeft een hoge belevingswaarde en er is een grote maatschappelijke betrokkenheid bij natuur.
- 2050: wij werken samen met onze partners toe naar een landbouwsector met economisch rendabele bedrijven die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk zijn (kringlooptlandbouw), en dicht bij de inwoners staan
- 2030: de nutriëntenkringlopen zijn op zijn laagst mogelijke niveau gesloten. De agrarische sector is zelfvoorzienend in energie en opereert daarnaast deels als

groene energieproducent voor derden. De provincie Utrecht is een voorbeeld voor andere gebieden in de verbinding stad-land, heeft een vitale, duurzame landbouw met bijbehorend verdienmodel en met een agrarisch cultuurlandschap dat toegankelijk en aantrekkelijk is om in te recreëren.

Wie

Het UPLG pakken we op met onze gebiedspartners, onder andere waterschappen, gemeenten, landbouworganisaties, natuurorganisaties en terreinbeherende organisaties.

Hoe

Gebiedsprocessen UPLG, uitvoering geven aan maatregelpakketten UPLG.

Lange termijn perspectief voor de hoofdsystemen van natuur, landbouw en water

Vraag Startpakket

Vanuit de eerste richtingen voor het hoofdwatersysteem en nationale keuzes voor landbouw en natuur bezien wat voor kansen en knelpunten daaruit kunnen ontstaan. De provincies wordt ook gevraagd suggesties te doen voor een gebiedsindeling vanuit de kenmerken van het water- en bodemsysteem, om daarmee uiteindelijk gezamenlijk tot een eenduidige en voor de lange termijn stabiele gebiedsindeling te komen. Daarmee kunnen dan regionale gebiedsperspectieven worden geschetst waarin oplossingen voor de grote opgaven in het landelijk gebied samenkomen.

Toelichting Startpakket

1. Klimaatverandering (waaronder zeespiegelstijging, afvoer rivieren, en minder zoet water), de teruggang in biodiversiteit en de transitie naar een vitale en duurzame landbouw in het mondiale systeem vragen ook om nationale keuzes voor de langere termijn. Daarmee kunnen we de keuzes die we nu gebiedsgericht maken, verbinden met dit perspectief.
2. Er zijn keuzes nodig voor het hoofdwatersysteem, hier is het Rijk zelf hoofdverantwoordelijk voor de uitwerking, in goede afstemming met andere partijen.
 - Er is onder andere meer ruimte nodig voor dijkversterking en de rivieren.

- Het vraagstuk van voldoende zoetwater speelt een grote rol in de verdeling over de riviertakken in het hoofdwatersysteem.
 - Verder is de vraag hoe we het hoofdwatersysteem gebruiken voor de verdeling van zoetwater naar het regionale systeem, onder andere via het IJsselmeer.
 - De verwachte versnelde zeespiegelstijging vraagt om keuzes voor de lange termijn.
3. De landbouw blijft voor Nederland een strategisch belangrijke economische sector, zowel nationaal als internationaal en blijft wereldwijd toonaangevend op het gebied van kennis, innovatie en uitgangsmateriaal. De economische en maatschappelijke functie van de landbouw op mondiaal, Europees, landelijk en regionaal niveau in 2040 wordt nog nader uitgewerkt. De uitwerking is inclusief de manier waarop onze agrarische sector op langere termijn kwalitatief hoogwaardig, duurzaam, gezond en veilig voedsel produceert voor de Nederlandse, Europese en internationale markten. Waarbij zij in balans werkt met de omgeving en de natuur, met het bodem- en watersysteem als basis.
 4. Ook op Europees niveau gaat de biodiversiteit achteruit. Hieruit volgt dat op termijn de natuur op nationale schaal verder moet worden uitgebreid, in de context van een robuust (inter)nationaal natuurnetwerk met een gunstige staat van instandhouding.
 5. Aan de provincies wordt ook gevraagd om - in samenspraak met het Rijk - een analyse van gebieden te maken, op basis van de specifieke gebiedskenmerken en het water- en bodemsysteem. Waarbinnen een samenhangende uitwerking kan plaatsvinden tussen de opgaven voor water, natuur, bodem en landbouw. Deze analyse dient om te bezien of we kunnen komen tot een stabiele gebiedsindeling voor de lange termijn als basis voor integrale strategieën voor een vitaal landelijk gebied. Daarmee worden de opgaven in de gebieden breder dan alleen de opgaven voor landbouw, natuur en water en bodem. Hier speelt ook de combinatie met onder andere de verstedelijkingsopgave en energietransitie.

Antwoord

Wat

De Omgevingsvisie provincie Utrecht bevat op alle in de vraag en toelichting benoemde onderwerpen een goede basis voor deze vraag. Het Utrechtse landschap is de basis voor het concept UPLG met ontwikkelrichtingen voor 2050. Dit sluit goed aan bij de uitgangspunten van water en bodem sturend en vormen de basis voor de analyses, principes en keuzes in het UPLG. Vanuit die lange termijn kijken we naar welke stappen er nu nodig zijn voor de korte termijn. Bij de verdere uitwerking zal echter continue geschakeld

moeten worden in schaalniveaus (tussen polderniveau, gebiedsniveau, (boven)regionaal niveau en landelijk niveau). Dit betekent ook dat in deze beantwoording van de vragen uit het Startpakket geen eenduidige gebieden aangegeven kunnen worden om voor alle opgaven de oplossingen te kunnen schetsen.

Waar

Gehele provincie.

Wanneer

Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.

Wie

Provincie en Utrechtse Waterpartners in samenwerking met diverse gebiedspartners.

Hoe

- Toekomstig Bestendig Amsterdam Rijnkanaal-Noordzeekanaalgebied en Delta regio Centraal Holland, waar we samen met provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, Rijk en andere stakeholders werken aan integraal waterbeheer voor het hele gebied gereed maken voor 2100. Daarbij integrale oplossingen bedenken voor wateroverlast, droogte/watertekort en verzilting in relatie met ruimtelijke ordening, waterkwaliteit, ecologie, scheepvaart en energie.
- Blauwe agenda Utrechtse Heuvelrug, waar we samen met gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven en terreinbeherende organisaties werken aan integrale wateroplossingen.
- Gebiedsprocessen Utrechts Programma Landelijk Gebied en Regionale Veenweidestrategie.
- NOVEX-gebied Het Groene Hart. NOVEX-gebied Arnhem Nijmegen Foodvalley, Handelingsperspectief regio Amersfoort.

Kansen en knelpunten voor Perspectief 1

Vraag Startpakket

Knelpunt: Concurrerende ruimteclaims en grote transities in het landelijk gebied.

Vraag: Bij het uitwerken van de vragen de mogelijke knelpunten aan te geven en kansen voor combinaties te benutten.

Toelichting Startpakket

De druk op de ruimte is groot. De landbouwtransitie vraagt om ruimte voor extensivering en kringlooplandbouw. De natuur vraagt om extra areaal ten gunste van de biodiversiteit en kwaliteit van onze natuur. De klimaatverandering vraagt om extra ruimte voor de waterveiligheid en het vasthouden van water bij droogte. Tegelijkertijd is er ook ruimte nodig voor de woningbouwopgave en de energietransitie. Deze ruimteclaims moeten inpasbaar worden gemaakt op een relatief klein oppervlakte. Dit vraagt om het maken van slimme combinaties zodat optimaal gebruik kan worden gemaakt van de beperkte ruimte waarover we beschikken. Een integrale aanpak is effectiever omdat slim gekozen maatregelen meerdere doelen gecombineerd kunnen dienen, terwijl onderling negatieve effecten zo veel mogelijk worden voorkomen. Dit soort combinaties kunnen op zowel regionaal niveau, als maatregelniveau worden gemaakt.

Antwoord

Wat

Dit is één van de hoofdvragen van het Ruimtelijke Voorstel Provincie Utrecht. We kijken hier breed naar verschillende concurrerende ruimteclaims en kansen en knelpunten die hieruit naar voren komen. Naast de in het Startpakket genoemde ruimteclaims beschouwen wij bijvoorbeeld ook de ruimteclaim van recreatie, de prognoses van het aantal stoppende boeren, etc.. Daarbij is concentreren en combineren van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen één van de centrale uitgangspunten in onze Omgevingsvisie en daarmee leidraad van onze werkwijze.

Deze vraagstelling suggereert overigens dat we dit allemaal via het ruimtelijk voorstel kunnen aangeven. Voor het landelijk gebied lukt dat niet op dit schaalniveau. Een deel van de ruimtelijke invulling van de opgaven is ook afhankelijk is van het gebieds- of polderproces. Ook zijn er nog grote ruimtevragers die niet volledig duidelijk zijn om de ruimteclaim al helemaal in te kunnen vullen, daarvoor was de tijd gewoon te kort

en de inhoud te complex. Zoals bijvoorbeeld voor de zoetwatervraag / berging in het veenweidegebied of de hydrologische maatregelen rond de N2000 gebieden. Verdere analyses zullen dit nader moeten invullen en in het gebied zal gekeken moeten worden naar de locaties waar hier (ruimtelijke) maatregelen genomen kunnen worden.

En we lopen ook tegen problemen aan voor regelgeving die ontbreekt of juist te inflexibel is. Om een voorbeeld te geven lopen we hier tegen aan bij de gewenste afstand tussen veehouderijen en woningen vanuit gezondheidsoogpunt. Dat is een oplossing om de effecten in de hand te houden, maar wordt steeds meer een uitdaging door het intensieve gebruik van de ruimte. Als dat niet lukt, dan vraagt dat om een verlaging van alle emissies en risico's vanuit de veehouderij als het om gezondheid gaat. De regelgeving hiervoor is echter onvoldoende. Technische oplossingen beloven tot nu toe vaak veel meer dan in de praktijk blijkt, dus uit voorzorg lijkt het verstandig om daar niet al vast op vooruit te lopen. Iets als dit pakken we graag op nationaal niveau op.

Waar

Gehele provincie.

Wanneer

Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.

Wie

Provincie met diverse overheidspartners en andere betrokkenen.

Hoe

Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht. In de regio wordt in een pilot van Mooi Nederland (Soest-Amersfoort) de impact van de verdere geconcentreerde verstedelijking op recreatiedruk in het buitengebied en de gevolgen daarvan voor leefbaarheid, landbouw, natuur, ruimtelijke kwaliteit onderzocht. In het concept UPLG wordt via structurende principes richting gegeven voor de gebiedsgerichte uitwerking. Combineren van ruimtevrage opgaven is één van deze structurende principes.

Vraag Startpakket

Knelpunt: Tekort aan zoetwater. Vraag: Samen met de waterschappen in gebiedsprocessen ruimte maken voor het vasthouden en bergen van zoveel mogelijk gebiedseigen water, en om te bezien hoe gebruikers van (drink)water hun watervraag kunnen beperken.

Toelichting Startpakket

- Het tekort aan zoetwater vergt een meervoudige aanpak: meer vasthouden én de vermindering van het zoetwatergebruik (voor huishoudens, landbouw en industrie).
- Er blijft echter sowieso een verdelingsvraagstuk. Voor de verdeling van het steeds schaarser wordende zoete water blijft de vastgelegde verdringingsreeks bepalend. Dit heeft effect op natuur en landbouw maar ook op water voor (nieuwe) huishoudens, bedrijven en industrie.
- Dit kan alleen opgelost worden met samenhangende keuzes tussen maatregelen in de regionale systemen en het hoofdwatersysteem.
- De provincies wordt in de Startpakketten gevraagd om hier voor de regionale systemen uitwerking aan te geven en hierbij ook over de grenzen van de provincies te kijken. Daarbij horen ook de richtingen die voor de verdeling van zoet water vanuit het hoofdwatersysteem vanuit de programma's Water en Bodem Sturend en het NPLG zijn aangegeven. Betrokkenheid van de waterschappen hierbij is essentieel.
- Daarbij moeten de functies die afhankelijk zijn van het gebruik van zoet water in samenhang worden bekeken: o.a. wonen, bedrijven/industrie en landbouw, maar ook de transitie naar duurzame energie: voor het omzetten van elektriciteit naar waterstof is zoetwater nodig.

Antwoord

Wat

- Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2: Het klimaat verandert en daardoor neemt de kans op wateroverlast, overstromingen, droogte en hitte toe. In een aantal gebieden in het westen van de provincie zit het watersysteem al aan zijn grenzen. Daar waar dat kan willen we samen met onze partners zorgen voor betere buffering in het bodem- en watersysteem tijdens natte perioden, beperking van afstroming, benutting van waterberging. Hierbij zetten we in op een toekomstbestendig watersysteem met oog voor het omliggende gebied en het boezemsysteem. Tevens zorgt (langdurige) droogte voor een verhoogd risico op (veen)dijkdoorbraken

en voor versnelde bodemdaling. Het beperken van de effecten van droogte kan door voldoende wateraanvoer in droge perioden en voldoende vasthouden van water in natte perioden.

- Om voor het doel “voldoende water” (NB anders dan het doel voorkomen wateroverlast) waterbergingslocaties in te richten en meer water vast te houden (en hiervoor een ruimteclaim neer te leggen) moet op (boven)regionaal systeemniveau geanalyseerd worden hoe de balans is tussen wateraanbod en waterbehoefte nu en in de toekomst. Voor Oost Utrecht wordt hier al via de Blauwe Agenda naar gekeken. Utrecht-west (west Nederland) en het Eemgebied zal ook in toekomst deels afhankelijk blijven van de aanvoer van Rijnwater. Belangrijk hier is om in beeld te krijgen wat de waterbehoefte is van het op peil houden van de polders in met name het veenweide gebied en hoe de beschikbaarheid van (rivier) water zich met de nieuwe klimaatscenario's gaat ontwikkelen. Voor dit onderwerp moet een goede link gelegd worden met het Delta-programma zoetwater, zowel op hoofdsysteemniveau als met regio's ZON en west- Nederland.
- Er is een grote samenhang met de andere opgaven in het landelijk gebied. In het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) wordt via structurende principes richting gegeven voor de gebiedsgerichte uitwerking. Nadere uitwerking in de gebieden in samenhang met de landelijke aanpak rond de zoetwateropgave zal hier nader invulling aan moeten geven.

Waar

Hele provincie Utrecht, met drie focusgebieden:

- Afwateringsgebied Amsterdam-Rijnkanaal-Noordzeekanaal, waaronder westelijk deel van de provincie Utrecht (veenweidegebied).
- Utrechtse Heuvelrug en flanken, waaronder het Kromme Rijngebied en de Eemvallei.
- Beekdalen in de Gelderse Vallei (gehele beekdalengebied als één systeem bekijken, waarbij een groot deel in provincie Gelderland ligt).

Wanneer

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2, ambities:

- 2050: de provincie Utrecht is klimaatbestendig en waterveilig ingericht.
- 2040: wij zorgen dat er altijd voldoende en schoon drinkwater is, zelfs wanneer zich een extreme groei van de drinkwatervraag zou voordoen. Besparen van drinkwater en voorkomen van verspilling van grondwater zijn daarbij essentiële randvoorwaarden.

Wie

Provincie en Utrechtse Waterpartners in samenwerking met diverse gebiedspartners.

Hoe

- Toekomstig Bestendig Amsterdam Rijnkanaal en Noordzee kanaal gebied, waar we samen met provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, Rijk en andere stakeholders werken aan integraal waterbeheer voor het hele gebied gereed maken voor 2100. Daarbij integrale oplossingen bedenken voor wateroverlast, droogte/watertekort en verzilting in relatie met ruimtelijke ordening, waterkwaliteit, ecologie, scheepvaart en energie.
- Blauwe agenda Utrechtse Heuvelrug, waar we samen met gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven en terreinbeherende organisaties werken aan integrale wateroplossingen.
- Gebiedsprocessen UPLG en NOVEX-gebied Het Groene Hart.
- Aanpak beekdalen samen met provincie Gelderland en waterschap Vallei en Veluwe

Vraag Startpakket

Knelpunt (lange termijn): Nu voldoende ruimte houden voor watervraagstuk op de lange termijn. Vraag: In uitwerking adaptief zijn voor in de toekomst nog te maken keuzes, en op cruciale plekken ruimte te houden voor het vasthouden en bergen van water.

Toelichting Startpakket

Er is nog tijd nodig om de nieuwe randvoorwaarden van waterveiligheid vanuit een (zeer) lange termijnperspectief te concretiseren. Ondertussen gaan andere ontwikkelingen door en dreigt er minder ruimte voor water op de langere termijn te zijn. We lopen het risico dat gewenste opties voor de langere termijn onmogelijk worden door ruimtelijke ontwikkelingen die we nu mogelijk maken.

Antwoord

Wat

- Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2: Het klimaat verandert en daardoor neemt de kans op wateroverlast, overstromingen, droogte en hitte toe. In een aantal gebieden in het westen van de provincie zit het watersysteem al aan zijn grenzen.

Daar waar dat kan willen we samen met onze partners zorgen voor betere buffering in het bodem- en watersysteem tijdens natte perioden, beperking van afstroming, benutting van waterberging. Hierbij zetten we in op een toekomstbestendig watersysteem met oog voor het omliggende gebied en het boezemsysteem.

- Op dit moment zijn voor Utrecht-west (gebied ARK-NZK) al een aantal regionale zoekgebieden voor piekberging op de kaart gezet. Wat er kwantitatief nodig is aan lokale en regionale piekberging is nog niet bekend. Hier ligt nog een onderzoeksvraag voor de samenwerkende waterpartners. Dit is een lastige vraag aangezien de benodigde ruimte in de tijd zal veranderen en ook afhankelijk is van andere ontwikkelingen zoals de in onderzoek zijnde extra afvoer mogelijkheden via het ARK-NZK systeem, bijvoorbeeld naar het Markermeer. Wel kunnen de nu bekende optionele locaties al worden meegegeven in verschillende gebiedsprocessen als reserveringsgebied waterberging waar geen onomkeerbare ontwikkelingen gepland kunnen worden. In de gebiedsprocessen kan voor die gebieden gekeken worden naar slimme functie-combinaties van bijvoorbeeld waterberging, natuur, landbouw, cultuurhistorie en recreatie.
- Er is een grote samenhang met de andere opgaven in het landelijk gebied. In het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) wordt via structurerende principes richting gegeven voor de gebiedsgerichte uitwerking.

Waar

Dit kan invloed hebben op de gehele provincie Utrecht.

Wanneer

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2, ambities:

- 2050: de provincie Utrecht is klimaatbestendig en waterveilig ingericht.

Wie

Provincie en Utrechtse Waterpartners in samenwerking met diverse gebiedspartners.

Hoe

- Toekomstig Bestendig Amsterdam Rijnkanaal en Noordzee kanaal gebied, waar we samen met provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, Rijk en andere stakeholders werken aan integraal waterbeheer voor het hele gebied gereed maken voor 2100. Daarbij integrale oplossingen bedenken voor wateroverlast,

droogte/watertekort en verzilting in relatie met ruimtelijke ordening, waterkwaliteit, ecologie, scheepvaart en energie.

- Gebiedsprocessen UPLG.

Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023

Aanvulling

Nationaal Programma Landelijk Gebied: Vanuit het ministerie van LNV is op 10 februari een voortgangsbrief aan de Tweede Kamer gestuurd over de integrale aanpak landelijk gebied, waaronder het NPLG. In die brief wordt onder andere ingegaan op de indicatieve provinciale verdeling van de natuur- en klimaatdoelen binnen het NPLG.

Reactie

De beantwoording hiervoor, voor zover deze al gaat over het de provinciale uitwerking van het NPLG, het UPLG, gaat mede uit van deze voortgangsbrief. In het concept UPLG wordt hierop ingegaan.

Aanvulling

Landbouwakkoord voorzien voorjaar 2023:

Het Kabinet streeft naar een landbouwakkoord in het voorjaar van 2023. In de besprekingen om te komen tot dit akkoord komen ook ruimtelijke thema's aan bod. Het Landbouwakkoord levert een cruciale bijdrage op de structurerende keuzes uit het NPLG of het NOVEX-programma. Het Landbouwakkoord heeft hiermee een belangrijke invloed op de wijze waarop de vaststaande doelen binnen planning gerealiseerd worden. Provincies zullen deze keuzes in de concepten van hun gebiedsprogramma's verwerken. De afspraken uit het Landbouwakkoord moeten in overeenstemming zijn met de doelen zoals geformuleerd in NPLG, de Klimaatwet, brief Water en Bodem sturend en het programma NOVEX.

Reactie

Inmiddels is duidelijk dat dit Landbouwakkoord er niet komt. Er wordt nu gewerkt aan een landbouwplan, maar we weten niet exact hoe dit loopt en of dit een volwaardige vervanging van het landbouwakkoord wordt.

Perspectief voor Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

Dit perspectief gaat over de (inter)nationale netwerken voor energie, data en mobiliteit en de grootschalige economische activiteiten die daar direct aan gekoppeld zijn, zoals industriegebieden, havens, vliegvelden, tuinbouwcomplexen, datacenters en clusters van grootschalige bedrijfsvestigingen. Deze netwerken zijn internationaal van karakter en spreiden zich uit over de Noordzee, Noordwest-Europa en verder.

Concrete doelen voor voldoende ruimte voor werken en opwek van duurzame energie

Vraag Startpakket

Invulling geven aan bovenstaande concrete doelen voor het opwekken van duurzame energie door uitvoering te geven aan de RES'en 1.0.

Toelichting Startpakket

1. Er is een start gemaakt met de regionale energiestrategieën en de RES-regio's zijn begonnen met het realiseren van concrete projecten in de zoekgebieden.
2. Bij het realiseren van deze projecten is aansluiting op het energienetwerk een randvoorwaarde. Om uitvoering van RES'en mogelijk te maken is in veel gevallen verzwaring en/of uitbreiding van het netwerk nodig, samen met het bouwen van schakelstations.
3. Multifunctioneel gebruik van de ruimte is van belang bij de uitvoering van de RES'en en de uitbreiding van de netwerken, om de vraag naar ruimte beperkt te houden.
4. Ook moet er een goede afweging gemaakt worden tussen de behoefte aan ruimte voor deze opgaven en die van andere opgaven.
5. De voorkeursvolgorde Zon zoals opgenomen in de NOVI en de Kamerbrief Stimulering duurzame energieproductie wordt toegepast in de uitvoering van de RES'en.

Antwoord

Wat

1. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3: 'Voor het duurzaam opwekken van energie faciliteren wij de uitvoering van de RES'en. Voor het uitvoeren van de RES'en wordt gezocht naar energie-initiatieven die zich van onderaf aandienen en passen binnen de kaders ervan. Wij benutten de uitkomsten van de RES'en om een Regionale programmering voor grootschalige opwek van zon- en windenergie op te zetten en daarmee knelpunten en voortgang te monitoren. Waar nodig kunnen wij ondersteunen om barrières weg te nemen en processen te faciliteren. Mochten binnen het tijdspad voor de RES'en in een gemeente de afgesproken doelen niet gehaald worden en logische locaties niet benut worden, dan zijn wij bereid ons volledige instrumentarium uit de Omgevingswet in te zetten, teneinde voldoende duurzame energie opwek te realiseren.'
Uit de voortgangsrapportages van de RES'en, de Tussenbalans Wind (vastgesteld 21-9-2022) en de voortgangsrapportage wind van dit voorjaar, blijkt, dat de opgave vooralsnog gehaald kan worden en blijkt dat de verhouding wind/zon scheef groeit. Deze slaat door naar zonne-energie door uitval van locaties/projecten voor windenergie. Provinciale Staten hebben op basis hiervan in 2022 besloten om in 2023 een planMER Wind te starten om deze provinciale regierol in te vullen. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau hiervoor heeft ter inzage gelegen.
Daarnaast blijkt uit de voortgangsrapportages dat netcongestie nieuwe initiatieven en voortgang remt, als er enkel afgewacht wordt op dit punt. Oplossingsrichtingen zijn (in beperkte mate) aanwezig en moeten opgepakt worden in de P-MIEK.
Naast een belangrijke rol voor grootschalige zon- en windenergie, hebben de regio's ook een belangrijke rol bij het opstellen van de Regionale Structuur Warmte (RSW) waarin vraag, aanbod en infrastructuur van warmte in een regio in kaart worden gebracht. Indien er warmtebronnen beschikbaar zijn die gemeente overstijgend ingezet kunnen worden, sturen we op een zo efficiënt mogelijke inzet van deze duurzame warmtebronnen en zorgen we voor een goede regionale afstemming van vraag en aanbod. Wij zetten daarbij in op veilig, verantwoord en duurzaam gebruik van de ondergrond wanneer energiebronnen uit bodem en water worden benut (klimaatbestendig en waterrobuust).
2. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3: 'Om de energieambities te halen, speelt transport van energie een belangrijke rol. Samen met onze partners zetten wij erop in dat netwerkcapaciteit proactief en tijdig wordt uitgebreid, waarbij

wij, gezien de gemeentegrens-overschrijdende functie, de regierol nemen in de regionaal te plannen energie-infrastructuur'. Hiervoor hebben we het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (P-MIEK) opgesteld. P-MIEK 1.0 is vastgesteld en er wordt gewerkt aan de opvolger, de P-MIEK 2.0. Binnen het P-MIEK worden sectorale plannen en ambities opgehaald, met de daarbij horende vraag naar energie-infrastructuur. Aan de hand van de vraag naar energie-infrastructuur wordt geprioriteerd welke uitbreidingen/verzwaringen nodig zijn en/of geprioriteerd worden. Ook kan het een uitkomst zijn dat bepaalde plannen simpelweg niet haalbaar zijn, en moeten worden aangepast om te passen binnen de mogelijkheden, of verplaatst naar een plek waar meer mogelijkheden zijn. Daarnaast faciliteren we de netbeheerder door cruciale schakels in het elektriciteitsnet ruimtelijk mogelijk te maken.

Na de PlanMER Wind (zie 1) zal aansluitbaarheid c.q. netinpassing een aspect zijn bij de te nemen voorkeursbeslissing voor nieuwe windenergielocaties.

In 2022 is de Provincie Utrecht gestart met een driesporen-aanpak op energie-infrastructuur die bestaat uit (1) het P-MIEK (2) het versnellen van RO-procedures van infraprojecten (in samenwerking met TenneT en Stedin) en (3) het ontwikkelen van opschaalbare oplossingen en handelingsperspectief (op regionale schaal). Naast de benodigde ruimte voor (uitbreiding) van de energie-infrastructuur (met name elektriciteit) gaat het omgekeerd ook om het rekeninghouden in onze ruimtelijke plannen met de tijdige beschikbaarheid van voldoende transportcapaciteit op het elektriciteitsnet op de beoogde locatie voor dat plan/ontwikkeling. Hiervoor hebben we een energietoets opgenomen in onze Ontwerp Omgevingsverordening (1e wijziging).

Tot slot kan het ook zijn dat we in onze planning moeten schuiven om ervoor te zorgen dat er voor desbetreffende ontwikkeling op het moment van realisatie wel voldoende transportcapaciteit voorhanden is.

Ter aanvulling: de ontwikkelingen van energie-infrastructuur tot en met 2030 zijn vastgelegd in de investeringsplannen van de netbeheerders. Vanuit de P-MIEK 1.0 worden onderstaande 5 projecten (op 3 locaties) als cruciaal aangeduid voor de ontwikkeling van het Utrechtse elektriciteitssysteem:

- Grootschalige uitbreiding van 380kV station Breukelen/Kortrijk (locatie gekozen);
- Realisatie van twee nieuwe 150kV TenneT stations bij Utrecht Noord en Amersfoort Noord (locatiekeuze bezig);

- Realisatie van twee nieuwe 21kV Stedin stations (zelfde locatie als de TenneT stations).

Daarnaast zijn in de investeringsplannen voor 2024 – 2033 o.a. de volgende plannen voorzien:

- Vervangen van de hoogspanningsverbinding van Diemen via Breukelen Kortrijk naar Krimpen aan den IJssel rond 2030;
 - Uitbreiding van en binnen de netten van Stedin. Zo staan er tien nieuwe onderstations op de planning, met name in Utrecht (vier) en rondom Amersfoort (drie). Deze stations vragen ruimte, tot 4 hectare per stuk, en de inpassing hiervan is vaak uitdagend. Ook zijn op verschillende locaties uitbreidingen nodig van bestaande onderstations.
 - Uitbreiding van en binnen de netten van Liander. Een klein deel van de provincie Utrecht heeft Liander als netwerk. Ook daar zijn uitbreidingen van bestaande onderstations en nieuwe onderstations nodig om alle ambities waar te kunnen maken;
 - Uitbreiding van kleinere stations. Er zijn een fors aantal nieuwe middenspanning-laagspanning transformatoren nodig. De omvang van deze transformatoren is per stuk klein, 10 tot 35 m². Maar doordat er duizenden van deze eenheden nodig zijn, met name in stedelijke gebieden, is de totale opgave fors.
 - Aanleg van veel nieuwe kabels. Hiervoor is ruimte nodig in de ondergrond en zal een groot deel van de straten in de provincie open moeten.
3. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 3.2: ‘Voor ons omgevingsbeleid hanteren wij twee centrale uitgangspunten. (1) We kiezen gebiedsgericht voor integrale, toekomstgerichte oplossingen waarmee we de Utrechtse kwaliteiten per saldo behouden of versterken, zo nodig met compenserende maatregelen. (2) We concentreren en combineren nieuwe ontwikkelingen, om zorgvuldig om te gaan met schaarse ruimte en kwaliteiten en door ontwerp en innovatie te stimuleren. Er blijft ook ruimte beschikbaar voor lokale opgaven.’ Dit betekent ook dat we niet alleen kijken naar multifunctioneel ruimtegebruik, maar ook naar het integraal ontwerpen, zorgvuldig inpassen van het regionale systeem en bijbehorende locaties en het ontwerpen met groen en water (klimaatbestendig en waterrobuust) en met recreatie (beleving en educatie).
4. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 3.2: ‘Voor sommige grote opgaven is veel ruimte nodig, zoals verstedelijking en de energietransitie. Dit zorgt voor een grote druk op de ruimte. Het is dan ook een uitdaging om de vele opgaven een plek te

geven. Het inpassen hiervan heeft impact op de omgeving. Daarom kiezen we ervoor de schaarse ruimte efficiënt te benutten en functies slim te combineren.’ Om deze uitdaging te faciliteren, is de omvang van de opgaven in beeld gebracht. Dit is als bijlage toegevoegd bij het ruimtelijk voorstel.

5. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3: ‘Voor zonne-energie hebben wij de voorkeur voor (de meestal relatief dure) plaatsing van zonnepanelen op daken, gevels en infrastructurele werken boven veldopstellingen, omdat zonnepanelen op deze plekken doorgaans minder invloed hebben op de kenmerken of identiteit van een gebied. Om aan de gestelde energiedoelen te voldoen zijn echter ook zonnevelden nodig, bij voorkeur op gronden met een andere functie dan landbouw of natuur, zoals waterzuiveringsinstallaties, vuilnisbelten, binnenwateren, langs spoor- en autowegen en kanalen. Ook hierbij gaat onze voorkeur uit naar het zoeken van slimme functiecombinaties, waarbij, met gebruikmaking van creatieve toepassingen, ruimtelijke kwaliteit kan worden gerealiseerd. Daarnaast zien wij kansen om zonnevelden te combineren op locaties zoals als buffer rondom natuurgebieden, op sommige waterplassen en in combinatie met recreatie. Met al deze voorkeurslocaties binnen de provincie Utrecht is onvoldoende oppervlak beschikbaar om onze energieambities te behalen. Ook zonnevelden gecombineerd met landbouw of op gronden met lage natuurkwaliteit is nodig om aan onze energieambities te voldoen. Deze voorkeursvolgorde houdt geen volgtijdelijkheid in.’

Waar

Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 10 – Duurzame energie.

Deze kaart bevat de beleidslijnen waarbinnen de RES'en hun opgave kunnen realiseren. In de (Interim) Omgevingsverordening is opgenomen welke gebieden zijn uitgesloten voor duurzame energie (N2000 gebieden en ganzenrustgebieden) en zijn er voor diverse gebieden aanvullende voorwaarden gesteld o.a. voor weidevogelkerngebieden, Hollandse Waterlinies en stiltegebieden.

Wanneer

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3, ambities:

- 2030: de provincie Utrecht heeft samen met partners haar bijdrage geleverd in onder andere de Regionale Energiestrategieën om aan de afspraken in het nationale Klimaatakkoord te voldoen.
- 2050: de provincie Utrecht is zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 CO₂-neutraal.

Wie

Binnen de provincie wordt samengewerkt in drie RES'en, de RES U16-Regio, RES Regio Amersfoort en RES Regio Foodvalley.

Hoe

Zie de tekst hierboven, de 'hoe' is hierin verwerkt.

Vraag Startpakket

Invulling geven aan concrete doelen voor het behouden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid, waarbij provincie specifiek en provincie-overstijgend wordt bekeken waar en hoeveel ruimte voor industrie en grootschalige bedrijfsvestigingen nodig is. Daarbij wordt bij de ontwikkeling van grootschalige bedrijfsvestigingen al gevraagd om het afwegingskader zoveel mogelijk toe te passen dat gezamenlijk wordt ontwikkeld, en in maart wordt vastgesteld.

Toelichting Startpakket

1. Door het ministerie van EZK wordt samen met provincies de ruimtebehoefte voor bedrijvigheid geïnventariseerd. Deze inventarisatie is nog niet onderverdeeld naar het soort bedrijvigheid. Dat is per provincie maatwerk.
2. Een deel van de ruimtelijk-economische inventarisatie is gekoppeld aan de energie-intensieve industrie en clusters grootschalige bedrijfsvestigingen (onder andere logistiek) die een belangrijke schakel vormen in de nationale netwerken.
3. We weten dat er ook voor de toekomst milieuruimte nodig blijft, onder meer voor de transitie naar een circulaire economie en duurzame energie. Daarmee kunnen we de gezondheid en veiligheid van omwonenden én voldoende ruimte voor bedrijvigheid borgen.

4. We vragen voor de korte termijn aan de provincies om ervoor te zorgen dat de hoeveelheid milieuruimte voor deze bedrijven minimaal gelijk blijft en zo efficiënt mogelijk wordt benut.

Antwoord

Wat

In algemene zin willen we aangeven dat het Startpakket zeer minimaal aandacht heeft voor de ruimtelijke uitdagingen en kansen die ontstaan in de transitie naar een circulaire economie. Dit geeft ons ook weinig ruimte om hierop in te gaan en het Rijk hierover iets mee te geven. In relatie tot de op te stellen Nota Ruimte adviseren we het Rijk om goed te kijken naar het Rijksprogramma Nederland Circulair 2050 en daarnaast naar de aanbevelingen ten aanzien van circulariteit in de Ruimtelijke Verkenning 2023 van het Planbureau van de Leefomgeving. In dat rapport wordt voor vier verschillende scenario's een beeld geschetst van de relatie tussen ruimte en circulariteit.

Ten aanzien van punten 1, 3 en 4 staat in de Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4.2, sub-paragraaf 'Specifieke bedrijventerreinen' en 'Bedrijfsvestiging', het volgende vermeld:

- Niet alle bedrijvigheid laat zich mengen, bijvoorbeeld onderdelen van de maakindustrie en de logistiek. Ook deze bedrijven zijn noodzakelijk voor het economisch ecosysteem. Voor de vestiging van deze bedrijven blijft specifiek bedrijventerrein nodig. Om aan de behoefte te voldoen, zetten wij allereerst in op herstructurering, revitalisering en eventuele herprofilering van en efficiënter ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen in stedelijk gebied. Daarbij kunnen tevens de ambities op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit en gezondheid zo veel als mogelijk geëffectueerd worden.
- Naar verwachting leiden deze opgaven ook tot extra ruimtebeslag. Niettemin zijn we terughoudend met het mogelijk maken van de ontwikkeling van nieuw, nog niet gepland bedrijventerrein in de provincie Utrecht.
- De behoefte vanuit het lokale, reeds gevestigde bedrijfsleven (uitbreiding of vervanging) willen wij waar mogelijk faciliteren.
- Als het gaat om de bovenregionale ruimtevrage voor bedrijfsvestiging zien we graag bedrijven van elders die het economisch profiel ('Heart of Health') van de regio verder versterken. De Regionaal Economische Agenda (REA) geeft daarvoor

het kader aan. We proberen economische groei te realiseren in het aanpakken van maatschappelijke opgaven: 1. Toekomstgerichte leefomgeving, 2. Gezonde mensen en 3. Waardevolle digitalisering.

- Zoekrichtingen voor grootschaliger regionale bedrijventerreinen. Voor de korte termijn (meer lokaal) en voor de middellange termijn gaat het om het zoeken naar mogelijke locaties voor specifieke bedrijventerreinen: regionaal, goed bereikbaar, bij voorkeur 1 aan westkant en 1 aan oostkant van de provincie.
- Voor de locatiekeuze voor bedrijventerreinen hanteren we een soortgelijke systematiek als voor woningbouwlocaties: samen met gemeenten komen tot een regionale programmering van werklocaties. Hierin betrekken we tevens de herstructurering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen. Provinciale Staten stellen een kader vast voor deze regionale programmering. Gemeenten kunnen voorstellen doen voor de aanpak van bestaande en voor nieuwe werklocaties die regionaal worden afgestemd en geprogrammeerd. De uitkomst van de regionale programmering leggen Gedeputeerde Staten vast in een provinciaal programma. Dit provinciaal programma wordt in ontwerp, tezamen met de opgestelde planMER, ter inzage gelegd.

Om dit beleid te ondersteunen, heeft de provincie ook actieve inzet, bijvoorbeeld op intensivering en verduurzaming van bestaande werklocaties via de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU). De OMU koopt verouderde kavels op om te herontwikkelen. Zo komt er (schuif)ruimte voor ondernemers om te verhuizen, worden de verouderde bedrijventerreinen vernieuwd en intensiever gebruikt en wordt het vastgoed duurzamer.

Ten aanzien van punten 1, 3 en 4 is het goed om te vermelden dat vanuit de provincie momenteel een behoefteanalyse wordt uitgevoerd om de behoefte aan bedrijventerreinen (en kantoren) in beeld te brengen. De resultaten worden in het 4e kwartaal van 2023 verwacht. Dit biedt inzicht in de behoefte per type en segmenten bedrijventerreinen richting 2030 en 2040 in de provincie Utrecht. In de nieuwe cyclus van regionaal programmeren kan bezien worden in hoeverre nieuwe locaties gefaciliteerd kunnen worden. Duidelijk is al dat er een forse aanvullende ruimtebehoefte op bedrijventerreinen uit deze raming naar voren komt. Op dit moment is er nog slechts beperkt ruimte voor bedrijvigheid op werklocaties binnen de provincie Utrecht. Met de verwachte aanvullende vraag die op de regio afkomt is er behoefte aan nieuwe ruimte. Voldoende ruimte op bedrijventerreinen is van belang voor een aantrekkelijk regionaal

en lokaal vestigingsklimaat, om schuifruimte in bestaand stedelijk gebied te realiseren en omdat bedrijventerreinen een cruciale rol spelen binnen verduurzamingsopgaven, zoals de transitie naar een circulaire economie. Ruimte op bedrijventerreinen is eveneens van belang om voldoende vestigingsmogelijkheden te bieden voor het MKB en stadsverzorgende bedrijven. De grote woningbouwopgave brengt namelijk ook een additionele behoefte aan werkfuncties met zich mee. Ook ander type vestigingslocaties zoals kantoor- en innovatielocaties zijn van belang als werk- en ontmoetingsplekken waar innovaties plaatsvinden en wordt gewerkt aan maatschappelijke transitie. Zonder deze nieuwe ruimte kan niet worden voorzien in de toekomstige vraag; bedrijven die willen doorgroeien, worden beperkt en bedrijven die willen of moeten verplaatsen voor andere opgaven, vinden geen andere plek. Dit belemmert de voortgang van andere maatschappelijke opgaven zoals de woningbouwopgave en de verduurzamingsopgave, bijvoorbeeld doordat transformatie van werklocaties naar woningbouw of gemengde woon-werkgebieden geen doorgang kan vinden door een gebrek aan deze schuifruimte. Tegelijkertijd concurreert dit om de ruimte met de andere opgaven. Er zullen dus hiervoor keuzes moeten worden gemaakt in de komende periode.

Tenslotte geldt voor punten 1, 3 en 4 ook dat de twee centrale uitgangspunten uit paragraaf 3.2 van onze Omgevingsvisie provincie Utrecht, zoals opgenomen in de voorgaande tabel (beantwoording vragen voor energie in deze paragraaf) hier leidend zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat we gezien de schaarste aan ruimte alles op alles gaan zetten om van de bedrijventerreinen, bestaande en nieuwe, toekomstbestendige werklandschappen te maken met het realiseren van koppelkansen met energie, landschapsontwikkeling, klimaatadaptatie in gebouwen en openbare ruimte ('mooi Nederland') en waterrobuustheid. Bedrijventerreinen spelen namelijk een cruciale rol binnen verduurzamingsopgaven, omdat deze locaties de benodigde (milieu)ruimte kunnen bieden voor bijvoorbeeld de circulaire economie en de energietransitie. Deze transitie vragen ruimte: enerzijds vragen de implementatie van verduurzamingsopgaven en transitie bij gevestigde bedrijven om ruimte, anderzijds is er een toenemende ruimtevraag van bedrijven die zich hoofdzakelijk richten op deze verduurzaming/transities.

Ad punt 2: In de provincie Utrecht zijn enkele energie-intensieve (cluster 6) bedrijven aanwezig, maar er zijn geen grootschalige concentratielocaties van energie-intensieve industrie. Op dit moment zijn er op bedrijventerreinen enkele grootschalige

bedrijfsvestigingen aanwezig, maar die vormen vanuit provinciaal perspectief geen specifiek cluster voor grootschalige bedrijfsvestigingen. Voor de toekomst zien wij geen mogelijkheden om grootschalige energie-intensieve bedrijven of grootschalige bedrijfsvestigingen te faciliteren. Dit vanwege de vele opgaven in onze provincie en het bestaande intensieve ruimtegebruik.

Waar

Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 11 – Vitale steden en dorpen. Deze kaart bevat het stedelijk gebied en het bestaand winkelgebied. De nieuw te realiseren locaties voor specifieke bedrijventerreinen staan in het Provinciaal Programma wonen en werken 2021 en het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023. De behoefte-raming bedrijventerreinen biedt inzicht in de vraag naar bedrijventerreinen in de provincie Utrecht: Prognose bedrijventerreinen Provincie Utrecht (provincie-utrecht.nl) Een nieuwe behoefte-raming voor bedrijventerreinen en kantoren die in de maak is biedt inzicht in actuele behoeftecijfers voor vraag naar werklocaties en type werkmilieus.

Wanneer

De doelstelling van het kabinet is om in 2050 een volledig circulaire economie te realiseren, waarbij de halvering van het gebruik van de hoeveelheid primaire abiotische grondstoffen in 2030 als tussendoelstelling dient.

Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4.2, ambities:

- 2050: een duurzame en circulaire economie.
- 2040: behoud van het goede economische vestigingsklimaat. In 2040 beschikken we over een goed functionerende regionale economie met goed functionerende bedrijven en aanbod van werkgelegenheid die past bij de Utrechtse beroepsbevolking.

Behoeftes-raming bedrijventerreinen 2019 heeft een scope t/m 2030 en 2040. De nieuwe behoefte-raming hanteert dezelfde scope, maar biedt inzicht in geactualiseerde cijfers.

Wie

Samenwerking met regio's, gemeenten en andere betrokkenen via regionale programmering wonen en werken. Samenwerking op landelijk niveau via GRIP.

Hoe

De nieuwe provinciale behoefte-raming bedrijventerreinen en kantoren (die in de maak is) zal op basis van macro-economische trends en ontwikkelingen inzicht bieden in actuele behoeftecijfers voor de vraag naar bedrijventerreinen en type werkmilieus. In de raming zal naast de sectorale ontwikkelingen aandacht worden besteed aan de benodigde ruimte voor verduurzaming (circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie, etc.). Door deze ontwikkelingen mee te nemen in de kwantitatieve prognose, kan dit vervolgens een plek krijgen in de kwalitatieve programmering. Daarbij is het voorstelbaar dat vanuit de verduurzaming een link gelegd wordt naar terreinen met een bepaalde milieucategorie. Ook zal de kwalitatieve behoefte inzichtelijk maken aan wat voor type bedrijventerreinen behoefte is en in welke regio's de vraag vermoedelijk zal landen. Op basis van deze inzichten zullen in een nieuwe cyclus van regionaal programmeren, afwegingen worden gemaakt in hoeverre de behoefte gefaciliteerd kan/gaat worden en aan welke type terreinen/locaties/segmenten/profielen uitgifte van gronden kan plaatsvinden. Zoals in eerdere tekst aangegeven heeft de provincie geen ambities om grootschalige bedrijfsvestigingen te faciliteren, aangezien de ruimte binnen de provincie erg schaars is. Wel ziet de provincie het als positief dat afstemming over grootschalige bedrijfsvestigingen provincie-overstijgend plaatsvindt.

Richtinggevende uitspraken voor het regionale systeem van netwerken en clusters

Vraag Startpakket

Uitwerking geven aan een robuust regionaal systeem voor (circulaire) economie en energie, mogelijk in verschillende varianten, waar bovenstaande kaders en afwegingen onderdeel van zijn. In deze uitwerking moet de samenhang met de nationale hoofdstructuur en andere opgaven meegenomen worden.

Toelichting Startpakket

1. Voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen rondom verstedelijking, mobiliteit, economische activiteiten en de opwekking en opslag van duurzame energie is een robuuste regionale energiestructuur nodig (voor opslag en transport). Dat betreft het opslaan en transporteren van elektriciteit, gassen (waterstof en groen gas) en

warmte (in regionale of lokale warmtenetten). Provincies stellen in afstemming met gemeenten en netbeheerders een Provinciaal Meerjarenprogramma infrastructuur, Energie en Klimaat (P-MIEK) op voor de programmering van regionale energie-infrastructuur voor de middellange en langere termijn. Keuzes en afspraken uit het PEH worden hierin meegenomen. Onderdeel van dit P-MIEK is de borging van de energie-infrastructuurafspraken in het omgevingsbeleid van provincies en gemeenten. In het voorjaar van 2023 wordt in iedere provincie een eerste P-MIEK opgeleverd.

2. Er is een samenhangende uitwerking van het energiesysteem op provinciaal niveau, van opwekking, flexibilisering, energiehubs en transport tot verbruik nodig. Pas dan kan de wederkerigheid tussen het energiesysteem en de ruimtelijke ontwikkelingen gewaarborgd worden. Enerzijds moet er bij ruimtelijke ontwikkelingen op de korte en lange termijn rekening worden gehouden met het energiesysteem. Anderzijds moeten deze ruimtelijke ontwikkelingen doorwerken in de uitbreidingsinvesteringen in het energiesysteem. Door vraag en aanbod van energie zoveel mogelijk bij elkaar te realiseren beperken we de ruimtevraag. We moeten een robuust en flexibel systeem ontwikkelen met ruimte voor aanpassingen op een later moment, op zowel regionale als nationale schaal. Dat kan onder andere door ruimte te reserveren nabij hoogspanningsstations (150kV en hoger) voor toekomstige flexibiliteitsopties in het energiesysteem (zoals kleinere batterijen en elektrolyzers).
3. Verspreid over het land is ruimte nodig voor versterking en verduurzaming van de energie-intensieve bedrijven (het 'zesde cluster'). Er is specifiek ruimte nodig voor maatregelen voor de verduurzaming van het productieproces. Het Programma Werklocaties zet in op het borgen van voldoende, kwalitatief goede ruimte voor bedrijvigheid, waaronder de energie-intensieve bedrijven.
4. Het regionale energiesysteem moet in goede afweging met het water- en bodemsysteem worden vormgegeven, zodat functies zoals bodemenergie, grondwatervoorraden en waterkwaliteit elkaar niet negatief beïnvloeden. Koelwaterlozingen, de aanleg van kabels en leidingen in de ondergrond of verharding van de ondergrond hebben namelijk allemaal impact op het water- en bodemsysteem. Dat geldt zeker ook voor een aantal nieuwe opgaven voor het energiesysteem. Voor de opslag van waterstof en warmte in de ondergrond en nieuwe ondergrondse infrastructuur moeten de randvoorwaarden met betrekking tot de vitaliteit van de bodem en de ondergrond in acht worden genomen. Want het

doel is een zorgvuldig geordende, optimaal benutte ondergrond, waar functies, zoals bodemenergie en grondwatervoorraden, elkaar niet negatief beïnvloeden.

5. Omdat de ondergrond intensiever benut zal worden, zullen gebruikers vaker archeologische vondsten en oude verontreinigingen tegenkomen. Ruimtelijke ontwikkelingen bieden mogelijkheden om bestaande verontreinigingen op een logisch moment aan te pakken. Om dit mogelijk te maken is het noodzakelijk om de beschikbare kennis en informatie over het gebruik van de bodem en ondergrond gestructureerd te ontsluiten en de regie op de ondergrond te versterken.
6. Het is voor een robuust systeem ook van belang om in te zetten op verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van hinder door geluid, geur en licht, en beheersing van externe veiligheidsrisico's. Daarbij is de ambitie van het kabinet een nieuw energiesysteem dat minstens even veilig en gezond is als het huidige.

Antwoord

Wat

Voor een robuust regionaal en nationaal systeem voor (circulaire) economie en energie is, naast aandacht voor alle onder 1 t/m 6 benoemde aspecten, ook aandacht nodig voor het functioneren van het systeem als geheel. Dit betekent dat ontwikkelingen op ten opzichte van elkaar logische locaties vorm worden gegeven, waarbij de invloed op de leefomgeving zoveel als mogelijk beperkt wordt. Dit vraagt om scherpe keuzes en flexibiliteit op alle overheidsniveaus, zodat het systeem ook als een geheel kan functioneren. Hierbij is ook aandacht nodig voor de ontwikkeling naar een circulaire samenleving met ook circulaire bedrijven en circulaire hubs. Zie hiervoor de Beleidsvisie Circulaire Samenleving 2050 van de provincie Utrecht en het Rijkprogramma Nederland Circulair 2050. De impact van circulariteit op de ruimte resulteert zowel in ruimtevraag als ruimtebesparing. Wat het netto oplevert is nog onbekend, maar het PBL verwacht in haar Ruimtelijke Verkenning 2023 dat circulaire economie onder de streep in 2050 ruimte oplevert in plaats van kost, omdat het in principe draait om reductie van materiaalverbruik en radicaal ander grondstoffengebruik. Dit heeft impact op bijvoorbeeld logistiek, op- en overslagpunten in clusters en hubs, bedrijventerreinen, de woningbouwopgave, natuurbeheer, (kringloop)landbouw, voedselproductie, energietransitie, mobiliteit, milieustraten, parkeerterreinen, bodem- en watersystemen, etc. Op veel vragen rondom de circulaire economie is nog geen antwoord te formuleren. In deze fase van de transitie is het belangrijk om onderzoeken te (laten) doen, te leren van de ervaring

van anderen en te experimenteren met circulariteit in verschillende (gebieds)processen. Wij zetten ons hiervoor in en vragen het Rijk dit eveneens te doen.

Voor de zes specifiek benoemde punten kan het volgende meegegeven worden:

1. In juli 2023 is het P-MIEK 1.0 vastgesteld door College van GS van de Provincie Utrecht. Momenteel wordt gewerkt aan de startnotitie van de P-MIEK 2.0, die door het college van GS eind 2023 zal worden vastgesteld.. Zie ook de andere beantwoording in dit hoofdstuk. We hebben op de korte termijn de focus op elektriciteit; in 2024 stellen we een energievisie op, zodat de P-MIEK 2025 daar op kan voortbouwen.
2. Er is overleg met Tennet over de locaties waar toekomstige uitbreidingen nodig zijn om de gewenste ontwikkelingen in de provincie Utrecht te faciliteren. Daarnaast wordt er gewerkt aan een energietoets bij ontwikkelingen, op te nemen in de Omgevingsverordening.
3. In de provincie Utrecht zijn enkele energie-intensieve (cluster 6) bedrijven aanwezig, maar er zijn geen grootschalige concentratielocaties van energie-intensieve industrie. In de provinciale behoefteraming voor bedrijventerreinen (die momenteel wordt opgesteld) wordt wel in beeld gebracht wat verduurzamingsopgaven aan ruimte op bedrijventerreinen vragen.
4. Een deel hiervan pakken we op via ons Bodem- en waterprogramma. Als provincie hebben wij geen beleid voor kabels en leidingen en verhard oppervlakte. Dit zijn onderwerpen die grotendeels aan de gemeenten zijn.
5. Ook dit pakken we op via ons Bodem- en waterprogramma en daarnaast via ons Cultuur- en Erfgoedprogramma. Als provincie staan wij voor een verantwoorde omgang met archeologische resten. We hebben ook aandacht voor de uitvoeringspraktijk, bijvoorbeeld via een 'Instructiekaart Archeologie bij Graafwerkzaamheden'. Ook hebben wij een bestaande aanpak voor bodemverontreinigingen via onder andere ons Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodem. Al onze bodeminformatie is ontsloten in het bodeminformatiesysteem.
6. In onze Omgevingsvisie staat als ambitie voor 2040: we streven er naar toename van risico's van opslag en transport van gevaarlijke stoffen te beperken. Dit betekent bijvoorbeeld dat we ervan uitgaan dat vervoer van gevaarlijke stoffen buiten de stedelijke kernen om plaats moet vinden. Ook moet er rekening worden gehouden met cumulatie van geluid en cumulatie van risico's. Bij geluid is het daarbij belangrijk dat, als er geen andere maatregelen mogelijk zijn om geluid in de buitenruimte

te verminderen, het in ieder geval mogelijk is om één stille zijde te realiseren bij woningen. Zie verder ook de informatie in de voorgaande tabellen. Daarnaast geven we in de Omgevingsvisie in paragraaf 4.1 aan: Een gezonde en veilige leefomgeving is belangrijk voor iedereen, nu en in de toekomst. De beperkte ruimte in onze provincie wordt intensief gebruikt. Veel ruimtevragende functies blijven groeien en er komen nieuwe ruimtevragers bij. Inrichting en gebruik van de leefomgeving hebben invloed op gezondheid. Toenemende drukte kan tot gezondheidseffecten leiden. Het beschermen en bevorderen van gezondheid is ons doel bij al ons beleid en ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving in 2050: de milieukwaliteit is goed, de veiligheid is gewaarborgd, bewegen wordt gestimuleerd, er zijn voldoende ontspannings- en ontmoetingsmogelijkheden en iedereen doet mee.

Ook zetten wij ons in voor het beperken van risico's door straling, geur en licht.

Waar

Dit speelt in de gehele provincie.

Wanneer

Deze richtinggevende uitspraken zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.

Wie

Samenwerking met gemeenten, waterschappen, uitvoeringsdiensten en drinkwaterbedrijven.

Hoe

Op diverse manieren. Veel is hiervoor al benoemd. Aanvullend daarop:

- Vanuit de provincie wordt gekeken in hoeverre sturing mogelijk is door bij uitgifte van bedrijventerreinen criteria mee te geven over intensief en duurzaam ruimtegebruik. Daarnaast is nieuwe ruimte voor werklocaties cruciaal om de benodigde schuifruimte te creëren, zodat de provinciale intensiveringsambities nagejaagd kunnen worden. Daarbij zal gemeentegrens overstijgend gekeken moeten worden naar mogelijkheden voor regionale bedrijventerreinen, waarvan Gaasperwaard 3 in Vijfheerenlanden een voorbeeld is.

- We zoeken aansluiting bij het nog op te stellen landelijk programma bodem en ondergrond. Met betrekking tot ordening in de ondergrond is het zoeken naar een balans tussen bescherming strategische grondwatervoorraden (voor toekomstige drinkwatervoorziening) en gebruik ondergrond voor energietransitie. Door participatie in onderzoeksprojecten krijgen we meer inzicht in kansen voor meervoudig ondergronds ruimtegebruik. Dit benutten wij voor beleidsontwikkeling op dit punt.

Richtinggevende uitspraken voor het nationale systeem van netwerken en clusters

Vraag Startpakket

Aangeven waar kansen en knelpunten ontstaan op basis van de eerste richtingen voor de ontwikkeling van het nationale systeem voor energie en (circulaire) economie, zodat dit kan worden meegewogen in de keuzes in de nationale programma's. Specifiek wordt aandacht gevraagd voor:

1. Bestaande nationale aanwijzingen en reserveringen voor nationale energie-infrastructuur;
2. Potentiële aanvullende ruimteclaims in de omgeving van hoogspanningsstations voor opslag, flexibilisering, conversie en piekcentrales.
3. Ruimte die nodig is voor onder andere de clustering van opslag en conversie in de vijf nationale industrieclusters, het 'zesde cluster' en grootschalige bedrijfsvestigingen;
4. De verbinding tussen regionale en nationale netwerken;
5. Vraagstukken ten aanzien van de leefomgeving, zoals milieu, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit.

Toelichting Startpakket

1. Omdat het nog niet bekend is hoe de energiemix en energievraag er na 2030 uit zal komen te zien, wordt er in het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH) rekening gehouden met verschillende toekomstscenario's. Een belangrijke opgave die voortkomt uit het PEH is aandacht voor clustering van energiefuncties (grootschalige batterijen, elektrolyse en regelbaar vermogen).

2. Voor nieuwe verbindingen op het gebied van energie heeft bundeling met bestaande infrastructuur de voorkeur. De bestaande reserveringen van grote energiecentrales kunnen van pas komen bij de invulling van opslag, conversie en regelbaar vermogen en moeten daarom behouden blijven.
3. Voor de circulaire economie is langs corridors, in de industriële clusters en mainports ruimte nodig voor het vervoeren, opslaan en recyclen van grondstoffen. Zeker in de transitiefase is hier extra ruimte voor nodig. Onzeker is nog de precieze betekenis van de transitie naar een circulaire economie, en breder de economie van de toekomst. Veel is nog onbekend in de energie- en grondstoffentransitie. Om de stap naar een weerbare, circulaire economie te kunnen maken, moeten we zorgen dat concrete keuzes ruimte laten voor toekomstige ontwikkelingen. De ministeries van IenW en BZK gaan in samenwerking met andere departementen onderzoek doen om beter inzicht te krijgen in de ruimtelijke effecten van de circulaire economie.
4. Ruimte voor grootschalige bedrijfsvestigingen, waaronder logistiek, is belangrijk voor een concurrerende economie. Er zijn kansen voor het versterken van de huidige bedrijventerreinen voor grootschalige bedrijfsvestigingen en het kwalitatief ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen voor grootschalige bedrijfsvestigingen. Voor vestiging van grootschalige bedrijven is clustering van belang om de ruimtelijke impact te beperken en economische vitaliteit te bevorderen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de gevolgen voor mobiliteit, de beschikbaarheid van voldoende arbeid en de belasting van netwerken bij grootschalige bedrijfsvestigingen. Vanuit het belang voor een kwalitatieve ontwikkeling horen daar ook multifunctioneel ruimtegebruik en een goede inpassing bij. Om de beschikbaarheid van kwalitatief goede ruimte te waarborgen werken Rijk en provincie aan de ontwikkeling van een gezamenlijk afweegkader voor grootschalige bedrijfsvestigingen. Naar verwachting worden er in het eerste kwartaal van 2023 bestuurlijke afspraken over het afweegkader gemaakt. Onderdeel van die afspraken is dat provincies de onderlinge samenwerking opzoeken om de provincie-overstijgende samenhang van locaties te borgen.
5. Tegelijkertijd moeten we rekening houden met andere vraagstukken ten aanzien van de leefomgeving, zoals natuur, milieu, gezondheid, veiligheid en ruimtelijke kwaliteit en moeten we ervoor zorgen dat water en bodem sturend worden bij de ruimtelijke inrichting.

Wat, waar, wanneer, wie en hoe

In algemene zin willen we voor het nationale systeem voor energie en (circulaire) economie meegeven dat het Rijk in het Startpakket nauwelijks de relatie legt tussen de grondstoffentransitie (circulaire economie) en de energietransitie. Dit terwijl deze transities nauw met elkaar samenhangen. (Zie bijvoorbeeld Verkenning Evenwichtig sturen op de grondstoffentransitie en de energietransitie voor brede welvaart (ser.nl)). We geven graag drie punten mee:

- In de eerste plaats is er voor de winning, verwerking, gebruik, transport en afvalfase van grondstoffen veel energie nodig. Minder grondstoffengebruik leidt dus tot (substantieel) minder energiegebruik. Dit moet in samenhang worden beschouwd.
- In de tweede plaats is bekend dat de leveringszekerheid van grondstoffen, in het bijzonder kritieke metalen die nodig zijn voor duurzame opwek van wind- en zonne-energie, sterk onder druk staat. Dit doordat deze grondstoffen in slechts een beperkt aantal landen gewonnen kan worden, en mondiale geopolitieke verhoudingen steeds scherper komen te staan.
- In de derde plaats moeten grondstoffen volgens de cascaderingsprincipe van de circulaire economie zo hoogwaardig mogelijk ingezet worden. Dit betekent dat biograndstoffen/ biomassa in principe niet worden verbrand voor energieopwek, maar een andere toepassing krijgen. Dit biedt kansen voor de landbouwtransitie, maar kan ook op gespannen voet staan met de energietransitie. Zie voor meer informatie ook Biobased (ver)bouwen | Projecten | College van Rijksadviseurs.

Aangaande punt 1: ten tijde van het opstellen van de P-MIEK 1.0 was er nog geen PEH of NPE. Eerste versies van deze toekomstbeelden zijn in de zomer van 2023 gepubliceerd en zullen meegenomen worden bij het opstellen van het P-MIEK 2.0. Wel valt gelijk op dat de ruimtelijke reserveringen uit het PEH relatief weinig invloed hebben op Utrecht. Aanlanding Wind op Zee, grootschalige batterijopslag, infrastructuur voor een van de geografische clusters, elektrolyzers, etc. Ze zijn allemaal niet voorzien voor de Provincie Utrecht. Belangrijkste reservering om rekening mee te houden is dat de huidige gas-centrale op Lage Weide voorzien is als duurzame opweklocatie voor regelbaar vermogen (waterstofcentrale). Daarvoor zal ook een aftakking van de waterstofbackbone nodig zijn, maar hiervoor kan naar verwachting het bestaande aardgasnetwerk gebruikt worden.

Zie verder de beantwoording hiervoor. De informatie daar heeft ook hierop betrekking.

Kansen en knelpunten bij Perspectief 2

Vraag Startpakket

Knelpunt (lange termijn): Goede afweging voor de uitbreiding van nationale energie-netwerken en versterking van nationale energie- en mobiliteitsnetwerken in relatie tot Water en Bodem Sturend. Het Rijk werkt aan deze opgaven in diverse programma's, zoals de herijking van de Deltabeslissingen, het Programma Energiehoofdstructuur en de mobiliteitsvisie. Het Rijk is aan zet voor keuzes voordat de provincie er uitwerking en uitvoering aan kan geven. Vraag: Waar mogelijk nu al provincie-specifiek laten zien waar potentiële kansen en knelpunten liggen in relatie tot het water- en bodemsysteem.

Toelichting Startpakket

1. Het grootste deel van de mobiliteitsnetwerken, en ook een deel van de energienetwerken liggen er al. Deze netwerken vragen om aanpassing, versterking, goed beheer en onderhoud. Hierbij is het van belang om te bezien of ze gevoelig zijn voor de effecten van klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging.
2. Voor goederenvervoer over water is de vraag of er in perioden van droogte voldoende water in de rivieren en kanalen aanwezig is om goederenvervoer het jaar rond door te laten gaan. Mogelijk moet er in dergelijke gevallen via weg of spoor een alternatief gerealiseerd worden.
3. Ook de industrie en grootschalige bedrijventerreinen zijn afhankelijk van het water- en bodemsysteem. Kernenergie, datacenters en het omzetten van elektriciteit naar waterstof zijn afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende koelwater of zoet water. Daarmee zijn enerzijds de beschikbaarheid van water en anderzijds de effecten op het water dus medebepalend voor locatiekeuzes en/of bedrijfsvoering.

Antwoord

Wat

Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken. In deze eerste versie van de beantwoording van de vragen uit het Startpakket kan nog geen stand van zaken weergegeven worden. Ten aanzien van punt 3 kan aangegeven worden dat door het indien nodig opstellen van grondwateronttrekkingplafond inzichtelijk wordt waar, hoeveel grondwater voor welke functie beschikbaar is. Dit gaan we vanaf dit jaar samen met diverse partners verder onderzoeken. Aanvullend heeft drinkwaterbedrijf Vitens beleid ontwikkeld voor aansluiten van nieuwe zakelijke klanten. Uitgangspunt van Vitens is

dat enkele klanten met een vraag voor hoogwaardig drinkwater een aansluiting kunnen krijgen, mits voldoende ruimte is.

Waar

Gehele provincie.

Wanneer

Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.

Wie

Samenwerking met diverse partijen, zoals Rijk, regio's gemeenten, waterpartners, etc.

Hoe

Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken.

Vraag Startpakket

Knelpunt: Grote ruimtelijke impact van infrastructuur voor energienetwerken. Vraag: Bij de uitwerking van de opgaven rekening houden met deze ruimtelijke ontwikkelingen die nu zijn voorzien, en de kansen en knelpunten daarbij te signaleren. En dit in samenhang te bezien met de door hen op te stellen Provinciale MIEK's (Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat) en de ontwikkelperspectieven voor de haven- en industrieclusters.

Toelichting Startpakket

- De noodzakelijke nieuwe verbindingen voor energie hebben een grote impact op de ruimte. Het gaat om verbindingen boven de grond (hoogspanningsleidingen voor wisselstroom) en onder de grond (buisleidingen en hoogspanningsleidingen voor gelijkstroom). Deze nieuwe verbindingen lopen door verschillende provincies en door de bestaande ruimtelijke structuren. Vanwege de veiligheidszones rond deze netwerken hebben ze een grote ruimtelijke impact: in de lucht, op de grond én onder de grond. De ambitie is deze zoveel mogelijk te bundelen. Dit kan niet altijd vanwege

veiligheidszones voor verschillende typen netwerken en andere ruimteclaims zoals natuurnetwerken of woningbouwlocaties. Ook als het wel kan, ontstaan er brede zones waar restricties gelden ten aanzien van ruimtegebruik en ontwikkeling (onder andere voor wonen en oefengebieden van Defensie).

- Daarnaast is er veel ruimte nodig voor maatregelen die het energiesysteem flexibeler maken om vraag en aanbod van energie bij elkaar te brengen: grootschalige batterijen, elektrolyse en regelbaar vermogen voor het nationale systeem met name in de haven- en industrieclusters waar ook de windenergie van zee aan land komt. Hiervoor is ook ruimte nodig, op plekken waar de ruimte al schaars is en waar ook ruimte nodig is voor o.a. de verduurzaming van de clusters en de transitie naar circulaire economie.

Antwoord

Wat

Deels volgt dit uit de voorgaande beantwoording. Deze samenkomst van verschillende opgaven vraagt wel meer tijd om uit te werken. In deze eerste versie van de beantwoording van de vragen uit het Startpakket kan nog geen stand van zaken weergegeven worden.

Waar

Gehele provincie.

Wanneer

Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.

Wie

Samenwerking met diverse partijen, zoals Rijk, regio's gemeenten, waterpartners, etc.

Hoe

Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken.

Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023

Aanvulling

Bestuurlijke afspraken GRIP:

- Eind december 2022 is er een Kamerbrief gestuurd over de voortgang landelijke beleidslijn Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen (overheid.nl). In deze brief is aangekondigd om samen met provincies in het eerste kwartaal van 2023 met een landelijke beleidslijn voor grootschalige bedrijfsvestigingen en daaruit afgeleid een formulering voor een afwegingskader.
- De beleidslijn beoogt voldoende geschikte ruimte met kwaliteit te reserveren voor nieuwe terreinen voor grootschalige bedrijfsvestigingen en tegelijk zorgvuldig om te gaan met bestaande ruimte. In de kern draagt deze beleidslijn bij aan:
 - Een duurzaam en economisch verantwoord vestigingsbeleid voor grote bedrijfsvestigingen dat bijdraagt aan een krachtige economie.
 - Zorgvuldig ruimtegebruik, in balans met andere ruimtelijke opgaven zoals wonen, mobiliteit, energietransitie, water en bodem, en zorgvuldige landschappelijke inpassing gericht op behoud en versterking van landschappelijke identiteit en erfgoedwaarde.
- Op 8 maart 2023 zijn de contouren van de beleidslijn besproken in het BO GRIP. Eind 2023 zullen de contouren van de landelijke beleidslijn definitief worden vastgesteld.
- Belangrijke bouwstenen voor de gezamenlijke landelijke beleidslijn zijn de producten van de actielijnen GRIP (o.a. handreiking regionale meerwaarde en handreiking en toolkit hergebruik grootschalige bedrijfsvestigingen) en het aanvullende provinciaal aanbod.
- Onderdeel van de landelijke beleidslijn en het bijbehorende afwegingskader is de afspraak dat provincies ‘ruimte voor grootschalige bedrijfsvestigingen’ een plek bieden in het provinciale puzzelproces. In dat provinciale puzzelproces volgen zoekgebieden voor eventuele nieuwe uitbreidingen. Op basis van de voorstellen van de provincies kunnen dan als onderdeel van de provinciale arrangementen afspraken gemaakt worden over nieuwe zoekgebieden voor grootschalige bedrijfsvestigingen, die we periodiek herijken (4 jaar).

Reactie

De beantwoording hiervoor adresseert de in deze aanvulling weergegeven onderdelen al voldoende voor dit moment.

Aanvulling

Programma Energiehoofdstructuur voorzien mei 2023

- Op 23 december is de kamerbrief over de hoofdlijnen van het Programma Energiehoofdstructuur aan de Tweede Kamer gestuurd.
- In lijn met deze brief is EZK samen met BZK op dit moment het PEH verder inhoudelijk aan het uitwerken. De tussenstand zal in maart/april met de provincies worden besproken in aparte regioessies.
- Oplevering van het nationaal Plan Energiesysteem is voorzien in mei 2023.
- Planning is nog steeds om het PEH voor de zomer (medio juli) vast te stellen.
- Parallel stellen provincies in afstemming met gemeenten en netbeheerders een Provinciaal MIEK (Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat) op voor de programmering van regionale energie-infrastructuur voor de middellange en langere termijn. Keuzes en afspraken uit het PEH worden hierin meegenomen. Onderdeel van dit PMIEK is de borging van de energie-infrastructuur afspraken in het omgevingsbeleid van provincies en gemeenten.

Reactie

Wat betreft de laatste bullet: De provincie Utrecht stelt een eerste versie op van het p-MIEK waarin regionale uitdagingen worden benoemd voor de energie-infrastructuur die door de netbeheerders kunnen worden meegenomen en vertaald naar toekomstige investeringsplannen. Daarnaast vindt een (dubbel) check plaats op de huidige investeringsplannen of daarmee in de belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen (met elektriciteitsvraag) wordt voorzien. Tot slot zijn 5 prioritaire projecten benoemd in het p-MIEK waar de provincie met voorrang aandacht aan zal geven in het versnellen van de ruimtelijke procedures (Bijv. BG rol Kortrijk-Breukelen en locatiekeuze voor Utrecht-Noord en Amersfoort-Noord).

Het gaat om 380/150 kV stations van Tennet/Stedin. Het eerste p-MIEK bevat vanwege de korte doorlooptijd en de lopende coalitieonderhandelingen nog geen volwaardige visie op het energiesysteem/-infrastructuur en werkt voorlopig met het landelijke afwegingskader uit de handreiking p-MIEK. Voor een volgend p-MIEK zal wel een volwaardig visietraject worden doorlopen en de handreiking waar nodig meer specifiek worden toegesneden op de provincie Utrecht.

Provincie Utrecht heeft conform afspraak IPO/Rijk een eerste tussenproduct opgeleverd op 31 maart 2023. Op 4 juli 2023 zal het eerste p-MIEK van de provincie Utrecht worden vastgesteld door het College van GS.

Voor deze taak hebben we in de provincie Utrecht, in lijn met het advies van Ben Voorhorst in het Landelijk actieprogramma netcongestie (LAN), een energy Board provincie Utrecht opgericht met deelname van de provincie Utrecht, Tennet, Stedin, regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en gemeenten Utrecht en Amersfoort. Via de Energy Board vindt sturing plaats op het p-MIEK, maar ook op het versnellen van de realisatie van netinfrastructuur en het gesprek over meer korte termijn oplossingen voor bedrijventerreinen (E-hubs) en woningbouwlocaties. Daarnaast is het ook het overleg voor actualiteiten en lobby.

Perspectief voor Leefbare steden en regio's

Dit perspectief gaat over de ontwikkeling van onze stedelijke regio's. Nederland wordt gekenmerkt door een krachtig en samenhangend stedelijk systeem: het stedelijk netwerk Nederland. Dit netwerk van goed bereikbare en compacte steden met een sterke economie en hoge leefkwaliteit is internationaal uniek. Het maakt dat wonen, werken en voorzieningen in heel Nederland altijd relatief nabij zijn. Bovendien worden de steden omgeven door landelijk gebied met een rijk palet aan natuurgebieden en (cultuurhistorisch) waardevolle landschappen.

Concrete doelen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen

Vraag Startpakket

Toekomstbestendig ruimtelijk invulling geven aan nieuwe stedelijke ontwikkeling (woningen en werklocaties) tot en met 2030 met aandacht voor: water en bodem sturend, natuurinclusieve ontwikkeling, energietransitie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en gezonde leefomgeving.

Toelichting Startpakket

- Op 13 oktober 2022 hebben alle twaalf provincies provinciale woningbouwafspraken gemaakt met het Rijk. Deze afspraken tellen op tot de bouw van ruim 900.000 nieuwe woningen voor de periode 2022 tot en met 2030. Twee op de drie nieuwe woningen vallen in de categorie betaalbaar. Vanaf december 2022 worden deze afspraken vertaald in regionale woondeals.
- Een deel van de ruimte voor bedrijventerreinen tot en met 2030, is ruimte voor bedrijventerreinen en campussen in de stedelijke context. Per provincie is de kwalitatieve verdeling maatwerk, gekoppeld aan de specifieke kenmerken.
- In de Bestuurlijke Overleggen Leefomgeving van juni 2022 en de Bestuurlijke Overleggen MIRT van november 2022 zijn door het Rijk en regionale partijen versnellingsafspraken woningbouw en mobiliteit gemaakt. Ook zijn afspraken gemaakt over de ontsluiting van de zeventien grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties.

Antwoord

Wat

- Op 13 oktober 2022 hebben de provincie Utrecht en het Rijk (ministerie van BZK) onder randvoorwaarden afspraken gemaakt voor de toevoeging van 83.500 nieuwe woningen in de periode van 2022 tot en met 2030. In de provincie Utrecht wordt ernaar gestreefd dat vanaf 2025 tenminste 2/3 (66%) van de woningen op regionaal niveau in het betaalbare segment wordt gerealiseerd. Deze afspraken zijn vertaald in drie Woondeals 2022 – 2030: Regio U10 (ondertekend op 13 maart 2023), Regio Amersfoort (ondertekend op 13 maart 2023) en Regio Foodvalley (ondertekend op 8 maart 2023). Met deze drie regionale Woondeals wordt de realisatie beoogd van in totaal 84.451 woningen in de Utrechtse gemeenten, mits wordt voldaan aan de gestelde randvoorwaarden. Dit aantal is ook voorzien in het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023 (Ontwerp PPWW 2023). Hierin zijn aantallen en locaties afgesproken per gemeente met een flinke overprogrammering, om rekening te houden met planuitval.
- Voor de Utrechtse economie zijn ICT, zakelijke en financiële diensten, zorg en life sciences belangrijke sectoren. Deze sectoren laten zich over het algemeen goed mengen met andere functies. Daarom zetten wij voor ‘mengbare’ sectoren/bedrijven in op het creëren van goed bereikbare stedelijke locaties met een goed voorzieningenaanbod. We zijn selectief met het bieden van ruimte voor nieuwe, nog niet geplande, bedrijventerreinen. Via een terugkerende cyclus van regionaal programmeren wonen en werken kijken wij waar mogelijk aanvullende ruimte (uitbreidings- of vervangingsvraag) nodig is. Vanwege de schaarse ruimte in de provincie Utrecht zetten wij zoveel mogelijk in op herstructurering, revitalisering en eventuele herprofilering van en efficiënter ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen in stedelijk gebied (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4 Vitale steden en dorpen). Er blijft echter ook behoefte aan nieuwe ruimte voor bedrijventerreinen. Zonder deze nieuwe ruimte kan niet worden voorzien in de toekomstige uitbreidings- en vervangingsvraag; bedrijven die willen doorgroeien, worden beperkt en bedrijven die willen of moeten verplaatsen voor andere opgaven, vinden geen andere plek. Dit belemmert de voortgang van andere maatschappelijke opgaven zoals de woningbouwopgave en de verduurzamingsopgave, bijvoorbeeld doordat transformatie van werklocaties naar woningbouw of gemengde woon-werkgebieden geen doorgang kan vinden door een gebrek aan deze schuifruimte.
- Wij kiezen er in algemene zin voor om de ruimtevrage voor wonen, werken en voorzieningen op een duurzame wijze te accommoderen via binnenstedelijke (en binnendorpse) ontwikkeling. En met aandacht voor klimaatadaptatie, energietransitie, bereikbaarheid, Groen Groeit Mee, gezondheid en inclusiviteit (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4 Vitale steden en dorpen).
- Bij het inrichten van onze woon-, werk- en leefgebieden:
 - Constaten wij dat de huidige milieukwaliteit in grote delen van de provincie Utrecht (nog) onvoldoende is om aan onze ambities voor een gezonde en veilige leefomgeving te voldoen. Stilte/rust staan onder druk. Wij zetten in op verbetering van de luchtkwaliteit, vermindering van hinder door geluid, geur en licht en geen toename van externe veiligheidsrisico's. We vragen aandacht (bij gemeenten, ontwikkelaars en corporaties) voor het zo min mogelijk bouwen op ongezonde locaties met speciale aandacht voor de locatiekeuze van sociale huurwoningen. Ook maken we ons sterk voor genoeg groene, rustige gebieden in de nabijheid van de stad om te ontspannen. Eveneens stimuleren wij dat woon-, werk- en leefgebieden zo worden ingericht dat deze uitnodigen tot wandelen en fietsen en daarmee tot gezond gedrag. Verder versterken we stad/land verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1 Stad en land gezond).
 - Gaan we uit van een klimaatadaptieve (groenblauwe) ontwikkeling om toekomstige extra investeringen en overlast door verandering van het klimaat te voorkomen. Hiervoor zullen we gemeenten faciliteren (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2 Klimaatbestendig en waterrobuust).
 - Stimuleren wij energiebesparing. We streven ernaar om elektriciteit en warmte te halen uit duurzame energiebronnen als wind, zon, bodem en water (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3 Duurzame energie).
 - Zetten wij in op knooppuntontwikkeling (zoals bij de Metropool- en Regiopoorten in de regio's U10 en Amersfoort; zie verder de antwoorden op de vragen over richtinggevende uitspraken voor de ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland) om de overstap tussen vervoerwijzen mogelijk te maken en het OV- en fietsgebruik te stimuleren. Al dan niet in combinatie met nieuwe parkeervoorzieningen (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.5 Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar).

- Beschermen en benutten wij landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit. Ook verzilveren wij de kwaliteiten van waterlinies en limes via onder andere de uitzonderlijke universele waarden van UNESCO Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6 Levend landschap, erfgoed en cultuur).

Waar

- Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 11 Vitale steden en dorpen. Gehele stedelijk gebied.
- In het Ontwerp PPWW 2023 en in de regionale Woondeals staat het beoogde woningbouwprogramma per gemeente. In het Ontwerp PPWW 2023 is daarbij onderscheid gemaakt in binnenstedelijk en uitleg. In de regionale Woondeals zijn belangrijke projecten genoemd. Opgemerkt wordt dat er meer binnenstedelijke locaties zijn. In het Ontwerp PPWW 2023 zijn de uitleglocaties afzonderlijk opgenomen. De aantallen en locaties zijn afgesproken met een flinke overprogrammering, om rekening te houden met planuitval.
- Woondeal Regio U10 – Kaart 2: Overzicht van belangrijke projecten in de regio:
 - Bunnik: Kersenweide, Stationsomgeving;
 - De Bilt: Schapenweide, Spoorzone;
 - De Ronde Venen: Vinkeveen – Centrumplan, Abcoude – Bongronden, Mijdrecht – De Meijert, Mijdrecht – Het Oosterland, Wilnis – De Maricken fase 2, Argon, Amstelhoek, Hofland, Voorbij;
 - Houten: Centrum/Molenzoom/Koppeling, Grote Driehoek Eiland van Schalkwijk, Motie Blijven bouwen (7 locaties);
 - IJsselstein: Paardenveld Noord, Europakwartier, Clinckhoeff, Randdijk, Lage Biezen, Podium;
 - Lopik: Lopikerkapel, Cabauw), Montfoort (De Bleek, fase 1);
 - Nieuwegein: City, Rijnhuizen, Blokhoeve (Blok West en Edge 2);
 - Oudewater: Schylenburcht, St. Janstraat, Westerwal;
 - Stichtse Vecht: Ruimtekwartier, Zuilense Vecht, Sportparkweg 1 Maarssen;
 - Utrecht: Cartesius e.o., Groot Merwede, Oost, Overvecht, 200 plus locaties, Belastingkantoor, Brennerbaan, Haarrijn, Het Zand, Kruisvaartkade, Leeuwesteyn, Leidsche Rijn Centrum, Nieuw Buurland, Ravellaan Noord, Rijnvliet, Thomas a Kempisplantsoen;

- Utrechtse Heuvelrug: Sparrenheide/Nassau Odijkhof;
- Vijfheerenlanden: Leerdam, Broekgraaf (incl. Broekgraaf Noord, Hoef en Haag);
- Wijk bij Duurstede: De Geer III;
- Woerden: Middelland, Snellerpoort, Stationsgebied;
- Zeist: WA-Hoeve, Eikenstein, Vliegbasis Soesterberg, Stationsgebied Zeist/ Driebergen, Sortie.

- Woondeal Regio Amersfoort – Overzichtskaart belangrijke locaties Regio Amersfoort:
 - Amersfoort: Spoorzone (Langs Eem en Spoor en Hoefkwartier) en A1-zone (Vathorst Bovenduist), diverse projecten Heuvelrugzone, Zonnehof, Zwaluwenstraat;
 - Baarn: Baarnsche Zoom, Alexanderkwartier;
 - Bunschoten: Rengerswetering-Zuiderland, Rengerswetering-Zuidelijke hoven;
 - Eemnes: Ocriet terrein;
 - Leusden: Tabakssteeg-Zuid, Achterveld Noordoost;
 - Soest: Soesterberg-Noord, Dalweg, Oude Tempel;
 - Woudenberg: Hoevelaar 1ste, 2e en 3e fase.
- Woondeal Regio Foodvalley (locaties Utrechtse gedeelte):
 - Rhenen: Achterberg West;
 - Veenendaal: Spoorzone, Groenpoort, Centrum/Tuinstraat.

De nieuw te realiseren locaties voor specifieke bedrijventerreinen staan in het Provinciaal Programma wonen en werken 2021 en het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023.

Wanneer

2022 tot en met 2030 voor woningbouw (waarbij geldt dat op sommige genoemde locaties ook na 2030 nog woningen worden gebouwd. Deze woningen komen dus boven op het aantal van 84.451 voor de regionale Woondeals 2022 – 2030). 2022 – 2040 voor bedrijventerreinen.

Wie

- Gemeenten in regio's U16 (Bunnik, De Bilt, De Ronde Venen, Houten, IJsselstein, Lopik, Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Stichtse Vecht, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede, Woerden en Zeist), Utrechtse gedeelte regio Amersfoort (Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Leusden, Soest en

Woudenberg), Utrechtse gedeelte Foodvalley (Renswoude, Rhenen en Veenendaal), Regioplatform Woningcorporaties Utrecht, provincie Utrecht en Rijk (ministeries van BZK, EZK, IenW, LNV, OCW en VWS).

- Hierbij wordt ook betrokkenheid van woningcorporaties en marktpartijen georganiseerd.
- NB: de in de regio's Amersfoort en Foodvalley gelegen Gelderse gemeenten Barneveld en Nijkerk maken onderdeel uit van de grensoverstijgende NOVEX-gebieden Utrecht-Amersfoort (grotendeels provincie Utrecht) en Arnhem-Nijmegen-Foodvalley (grotendeels provincie Gelderland). In de beantwoording van de vragen uit het NOVEX-Startpakket die specifiek over het Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht (en daarmee enkel over het grondgebied van de provincie Utrecht) gaan, zijn zij buiten beschouwing gelaten.

Hoe

- Binnen de provincie Utrecht wordt gebruik gemaakt van het instrument regionaal programmeren wonen en werken (programma onder de Omgevingsvisie provincie Utrecht). Doel van regionaal programmeren is om als overheden (provincie, regio's en gemeenten) met elkaar in gesprek te blijven over de opgave voor woningbouw (over o.a. aantallen, fasering en aandeel betaalbaar) en bedrijventerreinen via een cyclisch proces van programmering, monitoring, evaluatie en bijsturing. Hierdoor kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen en kansen die zich voordoen zodat flexibel en adaptief kan worden geprogrammeerd.
- Door Utrecht wordt er een nieuwe provinciale behoefteraming bedrijventerreinen en kantoren opgesteld. Daarin zal ook aandacht worden besteed aan de benodigde ruimte voor campussen en andere innovatie-omgevingen/locaties. Daarnaast werkt de provincie Utrecht aan een visie op campussen (zoals het Utrecht Science Park) en andere innovatieomgevingen. Daarin zal ook een koppeling gelegd worden met het fysieke ruimtebeslag voor deze specifieke werkmilieus.
- Om de afspraken uit de regionale Woondeals U10, Amersfoort en Foodvalley (inclusief Uitvoeringsagenda's) en het Provinciaal Programma Wonen en Werken Utrecht waar te kunnen maken en te groeien in balans is het noodzakelijk om met regionale partners en Rijk te werken aan de (financiële) invulling van noodzakelijke randvoorwaarden zoals bijvoorbeeld dekking financiële tekorten, aanpak stikstof, aanleg energie infrastructuur, verbetering bereikbaarheid (fiets, OV en weg), realisatie Groen Groeit Mee en oplossing capaciteitstekorten. Als de randvoorwaarden niet

adequaat worden ingevuld, kunnen de verstedelijkingsambities niet (volledig) worden gerealiseerd.

- Binnen het Rijk-regioprogramma U Ned wordt de MIRT-verkenning OV en Wonen uitgevoerd met als belangrijkste doelstelling om de woningbouw 2030 mogelijk te maken. Het gaat daarbij om 1) het voorkomen van overbelasting van Utrecht Centraal; 2) het beter met OV bereikbaar maken van het Utrecht Science Park (USP) en 3) het beter per OV bereikbaar maken van nieuwe woon- en werklocaties in Utrecht Zuidwest en Nieuwegein in 2030 en verder. Het Rijk (ministeries van BZK en IenW) heeft met gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Amersfoort en Veenendaal financiële afspraken gemaakt over de ontsluiting van de grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties Groot Merwede, Spoor- en A1-zone Amersfoort, Spoorzone Veenendaal en Veenendaal-De Klomp (onderdeel grootschalige NOVEX-woningbouwlocatie Foodvalley samen met locaties Barneveld Noord, Ede Noord en KennisAs Ede-Wageningen). Ook heeft het Rijk (ministeries van BZK en IenW) met verschillende gemeenten financiële versnellingsafspraken woningbouw en mobiliteit gemaakt voor locaties in Amersfoort, Houten, Nieuwegein, Soest, Stichtse Vecht, Utrecht, Veenendaal en Woerden. Tijdens het BO Leefomgeving Noordwest en Oost 2023 zullen er afspraken worden gemaakt tussen het Rijk (ministerie van BZK) en gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Amersfoort en Veenendaal over de inzet van het gebiedsbudget voor de grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties Groot Merwede, Spoor- en A1-zone Amersfoort en Spoorzone Veenendaal (onderdeel grootschalige NOVEX-woningbouwlocatie Foodvalley). We zijn blij met deze afspraken. Tegelijkertijd zijn er meer afspraken met het Rijk nodig om de verstedelijkingslocaties (wonen, werken en voorzieningen) in de provincie Utrecht goed te ontsluiten en te ontwikkelen.
- Het ministerie van EZK verkent de mogelijkheden voor inzet van een regionaal vestigingsfonds gericht op investeren in inbreiding, verplaatsing en clustering van (maak)bedrijven.
- In het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022 – 2025 (provincie Utrecht) hebben we afgesproken om bij alle ontwikkelingen aandacht te hebben voor het zoveel mogelijk voorkomen van negatieve effecten op en het benutten van de kansen voor het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.

Vraag Startpakket

Toepassen landelijk richtinggevend kader water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw. Sturen op zo min mogelijk afdekking van de bodem en een groene klimaat-adaptieve gebouwde omgeving, o.a. met behulp van de landelijke maatlat.

Toelichting Startpakket

- Doel van het landelijk richtinggevend kader 'water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw' is de ondersteuning van het regionale proces om een bewuste afweging te maken over waar wordt gebouwd gegeven het water en bodem systeem en de risico's vanuit wateroverlast, overstromingen, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid. Dit kader is richtinggevend voor gebiedsontwikkeling en keuzes die bevoegde gezagen maken.
- De landelijke maatlat 'klimaatadaptief bouwen' beoogt richtinggevende uitspraken te doen over waar een groene en klimaatadaptieve omgeving aan moet voldoen. Het gaat daarbij om een reeks van richtlijnen waar bij alle nieuwbouwprojecten rekening mee moet worden gehouden in het kader van klimaatadaptatie.

Antwoord

Wat

- Betrokken partijen bij de Woondeals Regio U10, Regio Amersfoort en Regio Foodvalley hebben met elkaar afgesproken dat zij:
 - Zich inspannen om het water- en bodemsysteem sturend te laten zijn bij locatiekeuzes van woningbouw en maatregelen te treffen om woningbouw toekomstbestendig te ontwikkelen. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de ondergrond en bodem, het grondwatersysteem en de drinkwatervoorziening. Effecten van toenemende bebouwing dienen zowel op lokaal als regionaal niveau te worden bekeken. Hiertoe worden waterschappen, Rijkswaterstaat en waterwinbedrijven vroegtijdig in het planvormingsproces betrokken.
 - In hun Omgevingsplannen (gemeenten) rekening houden met het waterbelang, met het oog op behoud van waterkwaliteit en het voorkomen van wateroverlast, droogte en overstromingen om te komen tot een evenwichtige toedeling van functies aan locaties, onder meer woningbouwlocaties.
 - Het Convenant Duurzame Woningbouw (provincie Utrecht, 23 juni 2022) leidend laten zijn voor de ontwikkeling van klimaatrobuuste en -adaptieve (woning)bouw. Het convenant besteedt aandacht aan thema's als circulariteit,

natuurinclusief bouwen, klimaatadaptatie en energiegebruik. Afspraak is dat er gestreefd wordt om meer te doen dan de huidige minimaal wettelijk vereiste. Mooi voorbeeld van een vertaling van het convenant is het 'Puntensysteem Omgevingsvisie' van de gemeente Veenendaal. Dit is door het ministerie van BZK genomineerd voor de 'Aandeslag-Trofee 2022'.

- De inhoud van de landelijk maatlat komt in zeer grote mate overeen met de Afspraken Klimaatadaptief Bouwen (provincie Utrecht, juni 2021) die we in de provincie Utrecht tot stand hebben gebracht.

Waar

Zie woningbouwprogramma in Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023 (PPWW 2023 met daarin onderscheid in totaal binnenstedelijk en afzonderlijke uitleglocaties) en benoemde locaties Woondeals regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (beide Utrechtse gedeelte). Met name in het stroomgebied van het Amsterdam- Rijnkanaal en het veenweidegebied is door meerdere uitdagingen zoals bodemdaling en op sommige plekken lagere ligging de opgave voor toekomstbestendige woningbouw groot.

Wanneer

Deze vraag heeft betrekking op de periode 2022 tot en met 2030. Water en bodem sturend laten zijn bij de locatiekeuze van nieuwbouw en nieuwbouwprojecten klimaatadaptief bouwen, is echter iets wat ook in de periode daarna (2030 – 2040, 2040 – 2050, 2050 – 2100) van toepassing is.

Wie

Gemeenten in regio's U10, Utrechtse gedeelte regio Amersfoort, Utrechtse gedeelte Foodvalley, provincie Utrecht, waterschappen (Amstel Gooi en Vecht, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Rivierenland, Vallei en Veluwe), drinkwaterbedrijven (Vitens en Oasen), provincie Utrecht en Rijk (ministeries van BZK, IenW en LNV).

Hoe

- De financiering van klimaatadaptief bouwen is een randvoorwaarde die nog aandacht vraagt. De financiële middelen ontbreken om klimaatbestendig bouwen daadwerkelijk gestalte te geven. Het is van belang om hier nu al rijks gelden voor beschikbaar te stellen.

- Drinkwaterbedrijven hebben voldoende investeringsruimte nodig, zodat de bedrijven tijdig aanpassingen van hun infrastructuur (nieuwe bronnen en leidingen) kunnen realiseren. De investeringsruimte (WACC) moet op rijksniveau worden geregeld.

Concrete doelen voor transities in bestaande gebouwde omgeving

Vraag Startpakket

Toekomstbestendig ruimtelijk invulling geven aan bestaande gebouwde omgeving met aandacht voor: water en bodem sturend, natuurinclusieve ontwikkeling, energietransitie, sociale leefbaarheid en veiligheid, (buurt)economie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en een gezonde leefomgeving.

Toelichting Startpakket

- In de bestaande bebouwde omgeving telt Nederland nu al ruim acht miljoen woningen en bijna vierduizend bedrijventerreinen. Hier liggen meerdere urgente transitieopgaven, gekoppeld aan concrete doelen.
- Binnen de bestaande gebouwde omgeving is het in samenhang oppakken van de verschillende ruimtelijke opgaven simpelweg noodzakelijk. Een integrale aanpak biedt ook meerwaarde vanwege een grotere efficiëntie, een hogere kwaliteit en meer draagvlak bij de bewoners.
- Belangrijk aandachtspunt in de bestaande gebouwde omgeving is de grote cultuurhistorische waarde van veel van onze steden en dorpen.

Antwoord

Wat

- Verbeteren luchtkwaliteit, vermindering van hinder door geluid, geur en licht en geen toename van externe veiligheidsrisico's in woon-, werk- en leefgebieden. Versterken stad/land verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1 Stad en land gezond).
- Meer ruimte voor klimaatadaptieve (groenblauwe) maatregelen om o.a. water-overlast, droogte en hittestress in bestaand gebouwde omgeving tegen te gaan (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2 Klimaatbestendig en waterrobuust).

- Stimuleren van energiebesparingsmaatregelen in de gebouwde omgeving (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3 Duurzame energie).
- Inzetten op herstructurering, verduurzaming en efficiënter gebruik van bestaande bedrijventerreinen (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4. Vitale steden en dorpen).

Waar

Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 11 Vitale steden en dorpen: Gehele stedelijk gebied.

Wanneer

Deze vraag heeft betrekking op de periode 2022 t/m 2030. Transities in de bestaande bebouwing zijn echter ook in de periode daarna (2030 – 2040, 2040 – 2050, 2050 – 2100) van toepassing.

Wie

Gemeenten in regio's U10, Amersfoort (Utrechtse gedeelte), Foodvalley (Utrechtse gedeelte), provincie Utrecht en Rijk (ministeries van BZK, IenW, EZK en VWS).

Hoe

Bij maatregelen voor nieuwe stedelijke ontwikkeling worden ook naar de kansen gekeken om de leefomgeving voor de bestaande gebouwde omgeving te verbeteren. Daarbij hebben we ook inzet op verduurzaming bestaande gebouwen en via de OMU op verduurzaming en intensivering op bedrijventerreinen.

Richtinggevende uitspraken voor de ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland

Vraag Startpakket

Uitwerking(en) geven aan een toekomstige doorontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland (kijkend naar 2050) en de positieve en negatieve ruimtelijke gevolgen daarvan voor de provincie. En daarbij in ieder geval aandacht besteden aan de ruimtelijke gevolgen ten aanzien van opgaven voor water en bodem, de waarden van

natuur, landschap en erfgoed, energietransitie en energie-infrastructuur, duurzame bereikbaarheid, een goede balans tussen wonen en werken, een inclusieve samenleving en een gezonde leefomgeving.

Toelichting Startpakket

- De grote ruimtelijke opgaven willen we aanwenden om de kracht van het stedelijk netwerk Nederland te versterken en beter te benutten. Met de zeven NOVEX-gebieden Verstedelijking zetten we hierop in. De rijkdom aan stedelijke regio's in ons land is een kracht, maar vormt ook een uitdaging.
- Hoewel de economische kracht van de vijf grootste steden buiten kijf staat, streven we naar het versterken van het hele stedelijke netwerk. In alle landsdelen werken we aan economische vitaliteit en leefbaarheid en het optimaal benutten van de stedelijke regio's. Op termijn is het mogelijk dat het zuiden, oosten en noorden van Nederland een groter aandeel krijgen in de woningbouwopgave. Uitgangspunt blijft een goede balans tussen wonen en werken op regionaal niveau.
- Ook bij de verdere ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland is het uitgangspunt een ontwikkeling waarbij het water- en bodemsysteem sturend is. Gezonde, waardevolle en natuurlijke landschappen zijn een onmisbaar onderdeel van het stedelijk netwerk.
- De verstedelijking op langere termijn vraagt om visie en strategie, waarmee we snel kunnen inspelen op de demografische ontwikkeling, nieuwe economie en een transitie naar duurzame, slimme en veilige mobiliteit. Daarbij staat het bouwen aan klimaatbestendige, groene en gezonde steden en regio's voorop. Normen voor milieu en gezondheid zijn randvoorwaarden. Er is ook een duidelijke relatie met nieuwe verbindingen in de energienetwerken en aanpassing van mobiliteitsnetwerken.

Antwoord

Wat

- Provincie Utrecht en de daarin gelegen regio's U10, Amersfoort en Foodvalley liggen in het hart van het stedelijk netwerk Nederland. U10, Amersfoort en Foodvalley behoren tot de regio's met de meest gespannen woningmarkt en de sterkste groeioprognose van Nederland. Om volledig aan de woningbehoefte in de provincie Utrecht te voldoen, is het nodig om in de periode 2020 tot en met 2040 in totaal nog ongeveer 133.200 tot 165.000 woningen te bouwen (Primos 2020; Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4. Vitale steden en dorpen). In het provinciaal kader

regionaal programmeren wonen en werken 2022 is op basis van Primos 2022 aangegeven dat het bij de gewenste toevoeging in de periode 2022 tot en met 2039 gaat om 119.000 tot 149.000 woningen. De onderkant van de bandbreedte faciliteert alleen de toename van de woningbehoefte, de bovenkant faciliteert ook het volledig inlopen van het woningtekort. Daarbij merken we op dat het niet de ambitie is om het woningtekort volledig (tot 0%) in te lopen. Inzet is gericht op het inlopen van het tekort tot 2%. Dat wordt gezien als een gezond evenwicht.

- De Europese Commissie heeft Utrecht aangewezen als meest competitieve regio van Europa. Dat blijkt uit de op 27 maart 2023 gepubliceerde Regional Competitiveness Index (RCI), die elke drie jaar verschijnt. Het betekent dat Utrecht de regio is met de grootste concurrentiekracht. Onderzoekers vergeleken 234 Europese regio's op bijna 70 indicatoren voor het vestigingsklimaat zoals macro-economische stabiliteit, infrastructurele voorzieningen, onderwijskwaliteit en arbeidsmarkt. Utrecht scoort daarbij het hoogst op opleidingsniveau en innovatie. Ook scoort Utrecht hoog op marktomvang. Voor wat betreft het fysieke vestigingsklimaat voor bedrijven worden in het regionaal programmeren wonen en werken (programma onder de Omgevingsvisie provincie Utrecht) afspraken gemaakt over ontwikkeling van nieuwe werklocaties. Vanwege de schaarse fysieke ruimte in de provincie wordt via de Ontwikkelingsmaatschap Utrecht (OMU) ingezet op intensivering van verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen.
- Om antwoord te geven op de vraag hoe de forse groei van wonen en werken van deze regio's ook na 2030 (periode 2030 – 2040, met een doorkijk naar 2050) op te vangen én hoe tegelijk bereikbaar, leefbaar en groen te blijven, zijn door Rijk en regionale partijen het Ontwikkelperspectief Utrecht Nabij (2020), het Ontwikkelbeeld Regio Amersfoort Centraal! (2021) en de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley (2022) opgesteld. In de RO-brief is aangegeven dat deze verstedelijkingsstrategieën worden doorontwikkeld en voortaan NOVEX-gebieden Verstedelijking heten. Zij kennen een aantal gedeelde inrichtingsprincipes:
 - Nabijheid: Nabijheid betekent dat nieuwe ontwikkelingen dáár komen, waar al veel mensen wonen of werken en waar het openbaar vervoer al goed geregeld is of kan worden. De komende 20 jaar wordt vooral binnenstedelijk bijgebouwd en in de buurt van nieuwe en bestaande OV-knooppunten: plekken waar bus, tram, trein, fiets en auto samenkomen.

- Groen Groeit Mee: Verdere verstedelijking vereist dat het groen meegroeit. Daarbij wordt niet alleen gezorgd voor kwantitatieve groei (meer), maar ook voor een kwalitatieve sprong op elk schaalniveau (beter).
- Schaalsprong mobiliteit: Om in de toekomst de draaischijf in de nationale mobiliteitsnetwerken te blijven, en te blijven voldoen aan de gigantische en groeiende vraag naar woningen én banen is een schaalsprong in mobiliteit nodig. Inzet is om het mobiliteitssysteem samenhangend en multimodaal te maken: én fiets én openbaar vervoer én weg én beleid om mensen te motiveren de best passende modaliteit te kiezen. Dit vraagt forse investeringen.
- Ruimtelijke gevolgen:
 - Door water en bodem sturend te laten zijn kunnen we ook op de lange termijn (2050 en verder) met toenemende weersextremen en een steeds grilliger klimaat blijven wonen, werken, leven en recreëren in de provincie Utrecht. Klimaatbestendige en water-robuste keuzes die nodig zijn voor de veiligheid en leefbaarheid van toekomstige generaties vragen wel om ruimte.
 - Binnenstedelijk bouwen moet klimaatadaptief, groen en gezond en draagt door o.m. andere vormgeving van woningen en ander mobiliteitsgedrag (meer lopen en fietsen) bij aan een beperking van de CO₂-uitstoot en van het energiegebruik én aan het behoud van kostbare natuur, landschap en erfgoed, ook een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor mensen en bedrijven.
 - Door de focus op binnenstedelijk bouwen te leggen, ontstaat meer “massa”. De Utrechtse economische toplocaties als Utrecht Science Park, Utrecht Centraal en Amersfoort Centraal profiteren daarvan en dat is weer goed voor de Nederlandse concurrentiepositie.
 - Met een passend mobiliteitssysteem kan op geschikte locaties in grotere dichtheden worden gebouwd. En kan in een verdichte, efficiënte stad en regio de leefruimte en de kwaliteit geboden worden die bedrijven en bewoners vragen, en die nodig is in de concurrentie met stedelijke regio's in het buitenland.
 - Zo'n koers vraagt naast aandacht voor ontwerp en inrichting (met bijv. veel groen en blauw in en rond de stad, ruimte voor loop- en fietsroutes, ontmoetingsplekken en rustige gebieden) een samenhangende aanpak van ruimtelijke ontwikkeling en mobiliteit. Ook zoveel mogelijk meekoppelkansen benutten om zo meerdere opgaven op een plek te kunnen combineren.
 - Zorgpunt hierbij is wel de financierbaarheid gekoppeld ook aan de ambitie om 66% betaalbare woningen toe te voegen.

Waar

- We blijven in zijn algemeenheid zoveel mogelijk inzetten op binnenstedelijk bouwen waarbij uitgegaan wordt van nabijheid. Dit staat ook verwoord in de hiervoor benoemde basisdocumenten voor NOVEX ontwikkelperspectieven Utrecht-Amersfoort en Foodvalley.
- Nieuwe woningen en banen worden met name geconcentreerd:
 - Binnenstedelijk in Utrecht bij OV-knooppunten in een U-vormig gebied van Zuilen en Leidsche Rijn Centrum via Westraven, Lunetten-Koningsweg en Utrecht Science Park naar Overvecht. En specifiek in de A12-Zone; Lunetten Koningsweg-Utrecht Science Park; Leidsche Rijn-Zuilen (Metropoolpoorten) en op uitleglocatie Rijnenburg.
 - Binnenstedelijk in Amersfoort bij OV-knooppunten Amersfoort Centraal, Amersfoort Schothorst (Metropoolpoorten) en uitleglocatie Vathorst Bovenduist.
 - Binnenstedelijk in Veenendaal bij OV-knooppunten Veenendaal Centrum, Veenendaal-De Klomp (Ede(provincie Gelderland)/Renswoude/Veenendaal) en bij nieuw OV-knooppunt De Meent (Rhenen/Veenendaal).
 - Rond grotere regionale OV-knooppunten, Regiopoorten Bilthoven; Breukelen; Bunnik; Houten; Vianen; Woerden; Zeist-Noord; Driebergen-Zeist; Nijkerk en Barneveld (provincie Gelderland).
 - Daarnaast wordt ingezet op het borgen van de lokale vitaliteit van kleinere kernen.
- Groen Groeit Mee:
 - Versterken van de landschappelijke structuren en groenblauwe dooradering, zoals waardevolle landschappen Groene Hart, Hollandse Waterlinies en Utrechtse Heuvelrug met flanken, de waarden in het Rivierengebied en de waterlopen zoals Eem, Hollandsche IJssel, Kromme en Oude Rijn en Vecht en de stroomruggen door de provincie Utrecht (grote schaal).
 - Ontwikkelen van Groene Scheggen die stad en land verbinden en tevens groene tussenruimtes zijn tussen de kernen.
 - Koesteren en waarborgen van het beheer van Groene Parels zoals Amelisweerd-Rhijnauwen, Haarzuilens en Groene Vallei-lint (tussenschaal).
 - Aanleg buurt- en wijkparken (kleine schaal).
 - Ontwikkelen Groene Poorten (groengebieden bereikbaar met OV).
 - Deels moeten groene gebieden rust (visueel en akoestisch) bieden aan omwonenden.

Wanneer

2030 – 2040 en 2040 – 2050.

Wie

De NOVEX-gebieden Verstedelijking betreffen samenwerkingsverbanden tussen Rijk (Ministeries van BZK, EZK, IenW en LNV), provincie(s), gemeenten in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en waterschappen.

Hoe

- Partijen hebben zich aan de verstedelijkingsstrategieën voor de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley gecommitteerd en gebruiken het als vertrekpunt voor nader onderzoek, uitwerking en doorwerking in eigen omgevingsbeleid.
- Gekoppeld aan de op te stellen Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden Verstedelijking worden door de gezamenlijke overheden Uitvoeringsagenda's (inclusief Regionale Investeringsagenda's) opgesteld. Hierin wordt ingegaan op de maatregelen voor de opgaven wonen, werken, bereikbaarheid, leefbaarheid en groen (Groen Groeit Mee) en de gedeelde bekostiging daarvan.

Vraag Startpakket

Versterken regionale economische kracht stedelijke regio's om tot een evenwichtige ontwikkeling van Nederland te komen.

Toelichting Startpakket

Een goede balans tussen wonen en werken op regionaal niveau vraagt om een sterke regionale economie, die aansluit bij de plaatselijke kracht en kenmerken. Meer regionale onderscheidende kracht draagt zo bij aan een evenwichtige ontwikkeling van het stedelijk netwerk en een weerbaar Nederland, zonder grote verschillen in welzijn en kansen op economische ontwikkeling.

Antwoord

Wat

- Utrecht is volgens de Europese Commissie de meest competitieve regio van Europa (Regional Competitiveness Index, 27 maart 2023). Onze speerpunten: groen,

gezond en slim. Samen met onze economische partners vertalen we dat naar een economie die toekomstbestendig is en die bijdraagt aan brede welvaart: gericht op economische kansen op het vlak van life sciences & health, earth/sustainability, media/tech en agrifood. Met oog voor toekomstbestendig werk. En het besef dat we slim moeten omgaan met de schaarse fysieke ruimte voor economie.

- De economische ontwikkeling moet bijdragen aan het bereiken van maatschappelijke doelen en daarmee aan de brede welvaart. Hiervoor zijn de Regionale Economische Agenda en de Economische Visie Provincie Utrecht opgesteld. Specifiek gericht op economie werkt de provincie Utrecht aan een competitieve, duurzame economische structuur met aantrekkelijke en toekomstbestendige voorzieningen voor bedrijven en werknemers en maakt de provincie innovatieve ontwikkelingen op het gebied van gezond stedelijk leven (GSL) en circulaire economie mogelijk. Wij vinden het belangrijk dat bedrijven (inclusief werknemers) economisch kunnen groeien, dat er wordt samengewerkt en dat we gezamenlijk met triple helix partners (ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen, overheid) onze economische structuur en lobbykracht versterken.
- De provincie Utrecht gaat uit van een grensontkennende economie, zodat direct aangrenzende economische regio's Gooi en Vechtstreek en Regio Foodvalley mee zijn genomen in onze economische visie. In veel sectoren is sprake van een sterke economische verwevenheid tussen steden en omliggend gebied. De beschikbare kennis van media en digitaal ontwerp (Hilversum Media Campus) en geo-informatie (Amersfoort: Arcadis, BMC, Over Morgen, Royal HaskoningDHV, Twynstra Gudde), in combinatie met de aanwezigheid van instellingen en bedrijven op het gebied van gezondheid op en rondom campus Utrecht Science Park als Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht, KNMI, RIVM, Hubrecht Instituut, Prinses Maxima Center, Danone en Genmab vormen een kansrijk uitgangspunt voor de ontwikkeling van slimme toepassingen voor gezond stedelijk leven en circulaire economie.
- Daarnaast wordt de laatste jaren steeds intensiever samengewerkt met andere regio's, zoals het landsdeel Noordwest (Noord-Holland, Flevoland en Utrecht) op het gebied van digitalisering (Smart Industry Hub) of met de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg en het Belgische Vlaanderen op het terrein van regeneratieve geneeskunde. (Economische visie 2020 – 2027 provincie Utrecht, april 2020).

Waar

Regio's U10, Amersfoort, Foodvalley & Gooi en Vechtstreek en de daarbinnen gelegen gemeenten.

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

We werken als provincie Utrecht samen met ondernemers, kennis- en onderwijsinstellingen, met de ROM Utrecht Region, de Economic Board Utrecht, de Economic Board Regio Foodvalley, de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht, de Utrecht Talent Alliantie, gemeenten, Rijk (ministerie van EZK), andere provincies en vele andere partijen.

Hoe

De regionaal economische kracht wordt aangejaagd door:

- Het bedrijfsleven en werknemers toe te rusten op de toekomst door ondersteuning van het MKB (o.a. door programma's) en intensieve samenwerking om de arbeidsmarkt structureel te versterken (via de Utrecht Talent Alliantie).
- Inzet op een sterk en zichtbaar economisch profiel (gezond stedelijk leven) door ondersteuning van start-ups, scale-ups en innovatieve bedrijven, o.a. door financiering van de ROM Utrecht Region. Innovatief ondernemerschap/ bedrijfsleven wordt gestimuleerd via de MIT-regeling (MKB Innovatiestimulering Topsectoren) en Kansen voor West. Door de krachten in de regio te bundelen zijn we in staat om veel gericht en effectiever te werken aan innovaties in de regio. De regionale economische agenda (REA) hebben we hierbij met alle partners in de regio's opgesteld als inhoudelijk kompas; gezonde mens (Life sciences & health), gezonde leefomgeving (earth valley/duurzaamheid) en gezonde samenleving (media/ ICT). De regio profileert zich als Heart of Health. Het is zaak om deze zogenaamde regionale ecosystemen de komende jaren verder te ontwikkelen met concrete projecten en programma's.
- Voor wat betreft het fysieke vestigingsklimaat voor bedrijven worden in het programma wonen en werken afspraken gemaakt over ontwikkeling van nieuwe werklocaties. Vanwege de schaarse fysieke ruimte in de provincie wordt via de Ontwikkelingsmaatschap Utrecht (OMU) ingezet op intensivering van verduurzaming

van bestaande bedrijventerreinen. Voldoende ruimte voor bedrijventerreinen, kantoren, campussen en innovatie-omgevingen is een cruciale randvoorwaarde om de economische kracht van stedelijke regio's en ook dorpskernen op peil te houden en waar mogelijk te versterken. Dit vraagt ook (nieuwe) ruimte voor economie/ werken/werklocaties.

Kansen en knelpunten bij Perspectief 3

Vraag Startpakket

Knelpunt: Verstedelijking in relatie tot Water en Bodem Sturend. Vraag: Toepassen landelijk richtinggevend kader water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw.

Toelichting Startpakket

Doel van het landelijk richtinggevend kader 'water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw' is de ondersteuning van het regionale proces om een bewuste afweging te maken over waar wordt gebouwd gegeven het water en bodem systeem en de risico's vanuit wateroverlast, overstromingen, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid. Dit kader is richtinggevend voor gebiedsontwikkeling en keuzes die bevoegde gezagen maken.

Wat, waar, wanneer, wie en hoe

Zie antwoord op vraag onder concrete doelen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen: Toepassen landelijk richtinggevend kader water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw. Sturen op zo min mogelijk afdekking van de bodem en een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving, o.a. met behulp van de landelijke maatlat.

Vraag Startpakket

Knelpunt: Woningbouw in relatie tot (milieu)ruimte voor werken. Vraag: Aangeven op basis waarvan de afweging tussen verstedelijking en het reserveren van (milieu)ruimte op de korte en langere termijn wordt gemaakt en verkennen van de ruimtelijke uitwerking daarvan in de provincie.

Toelichting Startpakket

In verschillende regio's is vanwege de grote vraag naar stedelijke woon-werkmilieus de druk opgelopen om bedrijventerreinen en havengebieden te transformeren. Bedrijventerreinen worden soms (deels) getransformeerd naar gecombineerde woon-werk gebieden. Voor een succesvolle gebiedsontwikkeling is zorgvuldig omgaan met gevestigde bedrijvigheid cruciaal.

Antwoord

Wat

Het behouden en/of reserveren van (milieu)ruimte zal een afweging moeten zijn tussen vraag naar dergelijke locaties en aanbod van dat type locaties op dit moment. Vanuit duurzaamheidsoogpunt (waaronder circulaire economie) is de verwachting dat milieu-ruimte daarbij een belangrijk onderdeel vormt. Dit zal nader in beeld moeten worden gebracht. De provinciale behoefte-raming bedrijventerreinen (die nu wordt opgesteld) biedt daar mogelijk aanknopingspunten voor.

Waar

Locaties met mogelijkheden voor clustering van circulaire bedrijven, o.a.:

- A12-zone en Lage Weide (onderdeel grootschalig NOVEX-woningbouwgebied Groot Merwede (Utrecht));
- Isselt (Amersfoort, onderdeel grootschalig NOVEX-woningbouwgebied Spoor- en A1-zone Amersfoort);
- Plettenburg-De Wiers (Nieuwegein);
- Bedrijventerrein Mijdrecht (De Ronde Venen);
- Soestdijkse Grachten (Soest).

Daarnaast zijn er ook andere bedrijventerreinen met hoge milieu categorieën die een bijdrage kunnen leveren in het behouden en vestigen van bedrijvigheid die milieuruimte nodig heeft.

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

Provincie Utrecht, gemeenten in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte).

Hoe

- De nieuwe provinciale behoefte-raming bedrijventerreinen en kantoren (die in de maak is) zal op basis van macro-economische trends en ontwikkelingen inzicht bieden in actuele behoeftecijfers voor de vraag naar bedrijventerreinen en type werkmilieus. In de raming zal naast aan de sectorale ontwikkelingen aandacht worden besteed aan de benodigde ruimte voor verduurzaming (circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie, etc.). Door deze ontwikkelingen mee te nemen in de kwantitatieve prognose, kan dit vervolgens een plek krijgen in de kwalitatieve programmering. Daarbij is het voorstelbaar dat vanuit de verduurzaming een link gelegd wordt naar terreinen met een bepaalde milieucategorie. Op basis van deze inzichten zullen in een nieuwe cyclus van regionaal programmeren wonen en werken, afwegingen worden gemaakt in hoeverre de behoefte gefaciliteerd kan/gaat worden en aan welke type terreinen/locaties/segmenten/profielen uitgifte van gronden kan plaatsvinden.
- Het is belangrijk om te voorkomen dat in de transitiefase van bedrijventerrein naar woon-werkgebied situaties ontstaan waarbij milieufactoren zoals geluidoverlast en geurhinder zorgen voor een ongezonde leefomgeving.
- Verder moet worden verkend hoe en hoeveel milieuruimte op de korte en lange termijn gereserveerd kan/moet worden. Het bieden van voldoende milieuruimte voor bedrijven is cruciaal voor de circulaire transitie en energietransitie.

Vraag Startpakket

Kans: Energie-infrastructuur als randvoorwaarde voor de verstedelijkingsopgave.

Vraag: In een vroegtijdig stadium in de planvorming van verstedelijking (wonen en werken) de (ruimtelijke) impact op primair de regionale (en voor zover inzichtelijk de nationale) energie-infrastructuur in kaart te brengen.

Toelichting Startpakket

- De verstedelijkingsopgave (wonen, werken en mobiliteit) vraagt capaciteit van energie-infrastructuur. Tijdige beschikbaarheid van die capaciteit kan een knelpunt vormen voor spoedige realisatie van woningen en bedrijven.
- Ook kan de fysieke ruimtelijke impact van energie-infrastructuur de ruimte voor andere opgaven beperken, bijvoorbeeld in het landelijk gebied.

Antwoord

Wat

- In de provincie Utrecht zit de congestie op het hoogste (spannings)niveau, waardoor een oplossing primair afhankelijk is van uitbreiding van het enige 380kV station van Tennet in het provinciale grondgebied bij Kortrijk-Breukelen (realisatie +/-2029).
- De beschikbare transportcapaciteit tot 2029 is niet voldoende om klein- en grootverbruikers aan te sluiten. Daarom is op 17 november 2022 congestie afgekondigd voor afname door grootverbruikers. Zij komen op een wachtlijst.
- Recente cijfers van Stedin laten zien dat de resterende capaciteit ook niet genoeg is voor het aansluiten van alle kleinverbruikers tot 2029.
- Hiermee staan de Woondeals voor de regio's U10, Amersfoort en (het Utrechtse gedeelte van) Foodvalley (84.500 woningen) onder grote druk.

Waar

- 380/150 KV en grondstations conform p-MIEK; o.a. Kortrijk-Breukelen, Utrecht-Noord, Amersfoort-Noord, Woerden.
- Energiecapaciteit is cruciaal voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen. Door netcongestie dreigt stagnatie van uitgifte van net ontwikkelde terreinen als De Kroon (IJsselstein) en Strijkviertel (Utrecht) en uitbreiding op bijvoorbeeld Lage Weide (Utrecht).
- Energiecapaciteit is cruciaal voor de ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties (o.a. Utrecht Merwedekanaalzone, Amersfoort Vathorst-Bovenduist en Veenendaal Spoorzone).

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

Energy Board provincie Utrecht (provincie Utrecht, Tennet, Stedin, regio's U10, Amersfoort en Foodvalley, gemeenten Utrecht en Amersfoort) en Rijk (ministerie van EZK en BZK).

Hoe

Aanpak netcongestie:

- Sneller, meer infrastructuur realiseren.
- Slimme keuzes om infra behoefte te verminderen.
- Omgaan met schaarste: prioritering dan wel keuzes maken over klantaansluitingen en uitbreidingsinvesteringen.
- Programmeren: energiesysteem keuzes en RO in samenhang. Capaciteitsvraag en netmogelijkheden komen weer bij elkaar. Hiervoor ontwikkelen we een energietoets.

Vraag Startpakket

Knelpunt en kans: Gezonde leefomgeving. Vraag: Inzichtelijk maken wat de impact is van de woningbouwopgave op de gezonde leefomgeving (lucht, geluid, externe veiligheid, trillingen) voor de jaren 2030 en 2050, zodat dit kan worden meegewogen in de uiteindelijke keuze.

Toelichting Startpakket

- Een gezonde leefomgeving is van groot belang bij het invulling geven aan de woningbouwopgave. Het streven naar een gezonde leefomgeving, met toekomstbestendige, natuurinclusieve en gezonde woningbouwlocaties, vormt het uitgangspunt. Dit doen we met bestaande normen en door in te zetten op mogelijkheden waar en hoe het nog beter kan.
- Om een gezonde leefomgeving te realiseren is ook verbetering onder deze bestaande normen nodig. Adviezen van onder andere de WHO, de Gezondheidsraad en voorstellen van de Europese Commissie geven hier richting aan. Het Rijk wil daarom verkennen of en op welke manier we deze ontwikkelingen vertalen naar aanvullende normen.

Antwoord

Wat

Er wordt momenteel verkend wat de groei op termijn betekent voor de toename van mobiliteit op de provinciale wegen vanwege de geluidproductieplafonds die we moeten handhaven. Op basis daarvan kunnen we wat zeggen over de ontwikkelingen van de milieukwaliteit. Maar veel hangt ook af van de keuzes die we maken voor de inrichting, maar ook wat betreft beleid dat gebruik van gebieden beïnvloedt (bijvoorbeeld meer fiets en OV en minder auto). Veel mensen ervaren nu al veel drukte in de openbare ruimte (op de weg, in het OV, op de fietspaden, in de recreatiegebieden etc). Voor hun welzijn, het ontspannen, hebben mensen behoefte aan rust (visueel en akoestisch) en het gevoel van ruimte te kunnen ervaren. Door een toename van de bevolking en alle daarbij behorende ontwikkelingen wordt de drukte groter. Mensen zullen elkaar nog vaker in de weg zitten en last hebben van de omgeving. Dit leidt tot irritaties. Het is een groot aandachtspunt bij verdere ontwikkelingen, omdat een andere inrichting en een ander gebruik hiervoor veel kan betekenen.

Waar

Gehele provincie Utrecht.

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

Provincie Utrecht, gemeenten in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte), waterschappen en Rijk (Ministeries van BZK, IenW en VWS).

Hoe

In het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022 – 2025 (provincie Utrecht) hebben we afgesproken om bij alle ontwikkelingen aandacht te hebben voor het voorkomen van negatieve effecten op en het benutten van de kansen voor het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.

Aanvullende elementen d.d. 16 maart 2023

Aanvulling

Landelijke Maatlat voor een groene klimaat adaptieve gebouwde omgeving:

- De landelijke maatlat definieert eenduidig voor nieuwbouw wat we onder klimaatadaptief bouwen en inrichten verstaan en bestaat uit kwalitatieve doelen, kwantitatieve prestatie-eisen en richtlijnen voor de thema's overstromingen, wateroverlast, droogte, hitte, biodiversiteit en bodemdaling. De maatlat gaat over hoe er wordt gebouwd.
- De maatlat richt zich op de directe omgeving/openbare ruimte van gebouwen tot en met de gevel/dak.
- Een eventuele juridische borging van de maatlat wordt nader onderzocht. Vooruitlopend op juridische borging vraagt het Rijk aan decentrale overheden de maatlat al zoveel mogelijk toe te passen en is het Rijk met de medeoverheden in gesprek over bestuurlijke afspraken. Daarnaast voert het Rijk een financiële verkenning uit om de kosten en baten van een brede toepassing van de maatlat en de verdeling ervan op een rij te zetten. Het Rijk ondersteunt decentrale overheden via kennisontwikkeling en -ontsluiting.
- We voorzien vaststelling van de maatlat in de lente van 2023.

Reactie

In de voorgaande beantwoording is hier al op ingegaan.

Aanvulling

Uitwerking water en bodem sturend brief voor ruimtelijke ontwikkelingen:

- Op 25 november 2022 heeft de minister van IenW de water en bodem sturend brief aan de Tweede Kamer gestuurd.
- Deze brief is opgebouwd uit 33 structurerende keuzes waarmee water en bodem sturend gaan zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- In het Startpakket en in de water en bodem sturend brief is afgesproken om de provincies een conceptversie van deze uitwerking toe te sturen om mee te nemen in het provinciale puzzelproces.

- De ministeries van IenW en BZK werken samen aan een nadere uitwerking van de gemaakte keuzes in de water en bodem sturend brief voor ruimtelijke ontwikkelingen. Hierin staat centraal wat de opgave is vanuit het water- en bodemsysteem om bebouwing daar op een goede manier te laten plaatsvinden, of dat we voor bepaalde locaties bebouwing niet meer toestaan. Deze uitwerking gaat over waar er wordt gebouwd.
- Deze uitwerking wordt dit jaar verder ontwikkeld, een conceptversie zal eerder al gedeeld worden met de provincies, met de structurerende keuzes uit de water en bodem sturend brief zijn de belangrijkste uitspraken al gedaan.
- De ministers voor VRO en van IenW besluiten nog over welke vorm dit concept heeft en wat we meegeven in het provinciale puzzelproces.

Reactie

We wachten dit af.

Overkoepelende opgaven

De thema's culturele identiteit en erfgoed, defensie, milieu en een gezonde en groene leefomgeving hebben relaties met alle drie de perspectieven en zijn in die uitwerking deels al aan bod gekomen.

Culturele identiteit en erfgoed

Vraag Startpakket

- Visie geven op het cultureel erfgoed en de ruimtelijke kwaliteitsopgave. Op welke wijze wordt bij de ruimtelijke inpassing van de nationale en provinciale opgaven het erfgoed en het cultuurlandschap getransformeerd en de ruimtelijke kwaliteit behouden of versterkt, als een integraal onderdeel en verweven in de gehele planvorming en uitvoering?
- Specifiek aandacht besteden aan de instandhouding van de waarden van de UNESCO-Werelderfgoedgebieden, gebouwen en objecten, gebieden die als Rijksmonumenten zijn aangewezen, de beschermde stads- en dorpsgezichten en de wederopbouwgebieden.

Toelichting Startpakket

- Bij de inpassing van de nationale en provinciale opgaven dienen erfgoed en ruimtelijke kwaliteit gepositioneerd te worden als integraal onderdeel van de transformatie en dienen deze te worden behouden of versterkt. Bij de veranderopgaven moet worden aangesloten bij de kenmerken en identiteit van het gebied.
- Daarnaast zijn er erfgoed-, landschappelijke, en uitzonderlijke universele waarden in gebieden die specifieke aandacht vragen. Voor de UNESCO-Werelderfgoederen, gebouwen, objecten en gebieden die als Rijksmonumenten zijn aangewezen (archeologie, buitenplaatsen, landschap en erfgoed), beschermde stads- en dorpsgezichten en wederopbouwgebieden worden de provincies gevraagd naar de instandhoudingsstrategie van deze waarden bij de ruimtelijke inpassing van de nationale en provinciale keuzes.

Antwoord

Wat

Een aantrekkelijke leefomgeving draagt bij aan het welzijn van mensen. Daarom zetten we met de Omgevingsvisie provincie Utrecht in op het:

- Doorontwikkelen van onze aantrekkelijke landschappen: De provincie Utrecht kent vijf karakteristieke landschappen: Eemland; Gelderse Vallei; Groene Hart; Rivierengebied en Utrechtse Heuvelrug. Elk Utrechts landschap heeft zijn eigen kwaliteiten die mede richting geven aan de daarin gelegen en omliggende functies en hun ontwikkelingsmogelijkheden. Daarom willen wij op de kernkwaliteiten van de verschillende landschappen voortbouwen en deze doorontwikkelen. In het werken met landschapskwaliteit gaan we uit van een samenspel tussen het beeld (wat zie je), functies (wat gebeurt er) en robuuste structuren (samenhang, relaties). Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.1 Aantrekkelijke landschappen.
- Beschermen en benutten van de waarden van de Cultuurhistorische hoofdstructuur: Wij beschermen en benutten landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit. Daarbij stimuleren we de inzet van creatieve verbeeldingskracht. Dit doen we om de kwaliteit en identiteit van onze fysieke leefomgeving te versterken. In onze landschappen ontwikkelen we met de kernkwaliteiten van het landschap mee en stimuleren anderen dat ook te doen. Binnen onze Cultuurhistorische hoofdstructuur leggen wij de focus op historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarische cultuurlandschappen, archeologisch waardevolle zones en historische infrastructuur.
- In stand houden en versterken van de universele waarde van UNESCO Werelderfgoed: De uitzonderlijke universele waarde van UNESCO Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes willen wij in stand houden, versterken en beter beleefbaar maken. Bij ontwikkelingen in het UNESCO-gebied mag de uitzonderlijke universele waarde niet worden aangetast.
- Zorgen voor gebouwde monumenten en archeologische vondsten: Wij verlenen mede op basis van afspraken met het Rijk steun aan restauraties van rijksmonumenten, niet zijnde woonhuizen. Tevens stimuleren we het toepassen van duurzaamheidsmaatregelen en het openstellen van monumenten voor bezoekers. De provincie is krachtens de Erfgoedwet eigenaar van vondsten die gedaan zijn bij archeologische onderzoeken. Deze worden met de bijbehorende documentatie zodanig opgeslagen dat ze behouden blijven en duurzaam toegankelijk zijn.

Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.2 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed.

Waar

Gehele provincie Utrecht:

- Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 14 Aantrekkelijke landschappen behorend bij thema Levend landschap en cultuur. Hierop is aangegeven:
 - De aardkundige waarden.
 - De landschappen Eemland; Gelderse Vallei; Groene Hart; Rivierengebied en Utrechtse Heuvelrug.
- Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 15 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed behorend bij thema Levend landschap en cultuur. Hierop is aangegeven:
 - De culturele infrastructuur en monumentenzorg (gehele provincie);
 - De Cultuurhistorische hoofdstructuur (historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarisch cultuurlandschap, archeologische waardevolle zones, historische infrastructuur);
 - UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes (bufferzones).

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

Rijk (Ministerie van OCW), provincie Utrecht, buurprovincies (Zuid- en Noord-Holland voor Groene Hart; Noord-Brabant, Gelderland, Noord- en Zuid-Holland voor Hollandse Waterlinies en Gelderland en Zuid-Holland voor de Neder-Germaanse Limes), gemeenten Pact van Ruigenhoek, gemeenten in regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte), maatschappelijke organisaties en private partijen en (voor de Neder-Germaanse Limes) de betreffende Duitse deelstaten.

Hoe

- Zorgdragen voor aantrekkelijke landschappen: In de Kwaliteitsgids voor de Utrechtse Landschappen www.provincie-utrecht.nl/kwaliteitsgids hebben we de kernkwaliteiten uitgebreid beschreven en handvatten opgenomen voor het omgaan met de kernkwaliteiten. Op de kaart Kernkwaliteiten van het landschap geven wij

aan welke essentiële structuren in het landschap wij belangrijk vinden om nieuwe ontwikkelingen goed in te passen, zoals de grootschalige realisatie van duurzame energiebronnen en het tegengaan van bodemdaling. Wij vragen gemeenten en initiatiefnemers bij ontwikkelingen hiervan gebruik te maken. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.1 Aantrekkelijke landschappen.

- Beschermen en benutten van de waarden van de Cultuurhistorische infrastructuur: In onze Omgevingsverordening vragen we gemeenten rekening te houden met de waarden van de Cultuurhistorische hoofdstructuur (historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarisch cultuurlandschap, archeologische waardevolle zones, historische infrastructuur) en te omschrijven hoe zij daarmee omgaan. Daarnaast bieden we makers van omgevingsplannen en andere geïnteresseerden met de Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht (CHAT) een schat aan cultuurhistorische informatie en inspiratie.
- In stand houden en versterken van de universele waarde van UNESCO Werelderfgoed: In lijn met de instructie van het Rijk in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) hebben wij de kernkwaliteiten van UNESCO Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en de Neder-Germaanse Limes in onze Omgevingsverordening beschreven. Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam hebben we de kernkwaliteiten verder uitgewerkt in de Gebiedsanalyses kernkwaliteiten Hollandse Waterlinies. Deze gebiedsanalyses geven meer helderheid over de aanwezige kernkwaliteiten en hoe hiermee om te gaan bij nieuwe ontwikkelingen. We onderzoeken samen met Rijk en gemeenten hoe we de energietransitie kunnen inpassen. Dit betreft vooral maatwerk. De mogelijkheden ten aanzien van de veel voorkomende energieopwekmogelijkheden (zonnevelden en windturbines) in het Werelderfgoedgebied zijn nader uitgewerkt in het 'Afwegingskader Energietransitie Hollandse Waterlinies', dat samen met provincies Noord-Holland, Noord-Brabant en Gelderland is opgezet. Met slim combineren – bijvoorbeeld met opgaven recreatie en gezonde leefomgeving – kan de kwaliteit van het Werelderfgoedgebied juist worden versterkt. Dat geldt met name aan de hoog dynamische zuidoostzijde van de stad Utrecht. We willen de Hollandse Waterlinies daarbij wel inzetten als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit, en uitgaan van de kracht van dit bijzondere landschap. Het UNESCO Werelderfgoed Limes bestaat uit kernzones die worden beschermd via het archeologisch rijksmonumenten-regime, dat in de Omgevingswet is verankerd. Direct om deze plekken heen liggen ter bescherming lokale bufferzones. Hiervoor hebben wij regels in onze Omgevingsverordening opgenomen.

- Zorgen voor gebouwde monumenten en archeologische vondsten: Het Erfgoed Expert Team, een multidisciplinaire denktank van externe deskundigen, zetten we in om mee te denken over belangrijke herbestemmingsopgaven. Tevens investeren wij ook in kennis over monumentenzorg bij gemeenten en eigenaren, door middel van monitoring en de inzet van partnerorganisaties. De provincie is krachtens de Erfgoedwet eigenaar van vondsten die gedaan zijn bij archeologische onderzoeken. Deze worden met de bijbehorende documentatie zodanig opgeslagen dat ze behouden blijven en duurzaam toegankelijk zijn. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.2 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed.

Milieu

Vraag Startpakket

Zie hiervoor de vragen (over milieu) bij de drie perspectieven.

Toelichting Startpakket

- Het kabinet streeft naar een gezonde, schone en veilige leefomgeving voor mens, dier en plant. De opgave is de blootstelling aan gevaarlijke chemische stoffen te verminderen en de gezondheid van onze leefomgeving zodanig te verbeteren dat negatieve omgevingseffecten in 2050 naar een verwaarloosbaar laag niveau zijn gebracht.
- Tot het moment van publiceren van het Nationaal Milieuprogramma (NMP) zijn de huidige milieunormen, wetten en het huidige beleid van toepassing. Het NMP zal mogelijk leiden tot aanvullend beleid op milieuthema's zoals lucht, geluid, trillingen en externe veiligheid.

Antwoord

Wat

1. Het bevorderen van een gezonde en veilige leefomgeving loopt als een rode draad door de Omgevingsvisie provincie Utrecht heen. We hanteren zes hoofdprincipes waar wij naar streven bij de ontwikkeling van een gezonde en veilige leefomgeving, die aansluiten bij elementen van brede welvaart:

2. Er is, in relatie tot het aantal inwoners en bezoekers, voldoende, kwalitatief hoogwaardige groenblauwe ruimte, deels rustig/stil, die voor verschillende doelgroepen uitnodigend is.
3. Voor hun dagelijkse verplaatsingen gaan mensen voornamelijk lopend, met de fiets of het OV. Dit moeten zij veilig kunnen doen. Goederen- en personenvervoer levert zo min mogelijk schadelijke emissies op.
4. Inrichting en gebruik zijn aangepast aan de eisen van het klimaatadaptatie en mitigatie, gezondheid en veiligheid zijn daarbij geborgd.
5. Er zijn zo min mogelijk schadelijke emissies vanuit industrie, opwekking van energie en de landbouw. De landbouw draagt positief bij aan de gezondheid van mens en natuur.
6. De ruimtelijke inrichting draagt bij aan een inclusieve samenleving en versterkt de sociale cohesie.
7. De economie is circulair, er komen zo min mogelijk voor de gezondheid schadelijke emissies of producten in de leefomgeving terecht en klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen vindt plaats met materialen die bijdragen aan een gezonder leven. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, Gezonde en veilige leefomgeving.

De basis hiervoor wordt gevormd door het natuurlijke systeem van bodem, water en natuur.

- Met betrekking tot milieu en gezondheid spannen wij ons specifiek in voor het:
 - Verbeteren van de luchtkwaliteit: We streven naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht om de gezondheid van onze inwoners te bevorderen en de invloed op onze natuur te beperken. Wij streven ernaar om uiterlijk in 2030 in de provincie Utrecht minimaal te voldoen aan de WHO-advieswaarden (advieswaarden 2005). Tot 2050 streven we naar het verder verbeteren van de luchtkwaliteit, omdat een verdere verlaging van de concentraties van schadelijke stoffen nog steeds substantiële gezondheidswinst oplevert.
 - Verminderen van geluidsbelasting: Wij streven ernaar om vanaf 2030 nieuwbouw voor geluidgevoelige gebouwen vooral nog te laten plaatsvinden op locaties die voldoen aan de WHO-advieswaarden voor geluid. Dit vraagt om aandacht bij nieuwe woningbouwplannen en bij wijzigingen in de infrastructuur (weg/spoor/tram), bedrijvigheid en windmolens. De geluidsbelasting van bestaande woningen onder directe invloed van (spoor)wegen, vliegverkeer en industrie willen we

in 2040 teruggebracht hebben tot maximaal 60 dB. Daar zijn aanpassingen of (ingrijpende) maatregelen voor nodig.

- Behouden van stille gebieden, gebieden waarin rust (visueel en akoestisch) een belangrijke kwaliteit is. Het intensieve gebruik van onze leefomgeving zorgt voor steeds meer geluidhinder, terwijl de behoefte aan rust en ontspanning groot is. In de 14 stiltegebieden handhaven wij de rust die aanwezig is. Ook willen we waar mogelijk bijdragen aan behoud van gebieden waar de geluidbelasting relatief laag is in de nabijheid van steden.
- Beperken van externe veiligheidsrisico's: We streven, bij inrichtingen en transport, waar mogelijk naar verlaging van bestaande externe veiligheidsrisico's. Wij kiezen voor het ruimtelijk scheiden van bedrijven die met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen werken (BRZO-bedrijven) en kwetsbare functies. We beperken de toename van risico's voor mensen in de meest risicovolle zone rond stationslocaties van het 'basisnet spoor' en rond het 'basisnet weg' (spoor)wegen waarover vervoer van gevaarlijke stoffen mag plaatsvinden). Wij beperken het transport van gevaarlijke stoffen in de bebouwde kom door het coördineren en actualiseren van een provincie dekkende gemeentelijke routing.
- Beperken van toename van risico's door straling en geur- en lichthinder: We hanteren het voorzorgsbeginsel ten aanzien van hoogspanningslijnen. Voor geur volgen wij, in lijn met de Omgevingswet, in principe het gemeentelijk beleid voor onze vergunningverlening aan industriële bedrijven. We zetten ons in om onnodige lichtvervuiling te voorkomen, bijvoorbeeld bij de provinciale wegen en via ons landschapsbeleid. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid.

Waar

Gehele provincie Utrecht: Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 5 Milieu en gezondheid behorend bij thema Stad en land gezond.

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

Europese Unie, Rijk (Ministeries van IenW en VWS), provincie Utrecht, gemeenten, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's.

Hoe

- Verbeteren van de luchtkwaliteit: Met alleen provinciaal en gemeentelijk beleid kunnen wij de luchtkwaliteit beperkt verbeteren. We richten ons binnen onze mogelijkheden bijvoorbeeld op schoon vervoer en verduurzaming van de landbouw en op het verbeteren van de luchtkwaliteit bij kwetsbare functies, zoals scholen en zorginstellingen. Wij hebben om het doel te halen echter ook het Rijk en de Europese Unie nodig.
- Verminderen van de geluidsbelasting: We willen samen met onze partners een agenda geluid opstellen waarin doelen en de mogelijke maatregelen worden opgenomen. Wij willen de ontwikkeling van nieuwe geluidgevoelige gebouwen met hoge geluidsbelastingen langs provinciale wegen zoveel mogelijk voorkomen via regelgeving in onze Omgevingsverordening. Ten behoeve van de aanwezige woningen met een hoge geluidsbelasting langs provinciale wegen worden, mits doelmatig, reducerende maatregelen getroffen, zoals het aanbrengen van geluid reducerend asfalt en geluidsgoten. Op rijksniveau worden besluiten genomen die van invloed zijn op het gebruik van het luchtruim van de provincie Utrecht. We zetten erop in om toenemende geluidshinder door vliegverkeer hierbij te voorkomen, zoals bij herziening van de luchtruimindeling. Ook rijkswegen en de spoorwegen veroorzaken in onze provincie veel geluidhinder en gezondheidseffecten van geluid en luchtverontreiniging. Een kwart van de inwoners tussen 18 en 65 jaar geeft aan ernstige hinder te ondervinden van geluid van wegverkeer > 50 km/h. De geluidbelasting daarvan beperken (met beleid gericht op verminderen wegverkeer, maatregelen aan de bron en in de overdracht) zal deels dus van het Rijk moeten komen.
- Beperken van externe veiligheidsrisico's: Wij werken met onze partners samen om risico's in beeld te brengen en te zoeken naar maatregelen om die risico's te beperken en normoverschrijding voor externe veiligheid bij inrichtingen en transport te voorkomen. Dit geschiedt in vervolg op het provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2015 – 2020 in het kader van het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022 – 2025 dat door de provincie Utrecht is opgesteld. We willen als gezamenlijke provincies en gemeenten ook meer veiligheid op het spoor. Met de voorstellen van het Rijk voor een andere systematiek zijn wij het niet eens, onder andere omdat ze meer risico's opleveren voor de bevolking.
- Beperken van toename van risico's door straling en geur- en lichthinder: We willen, waar dit betaalbaar en effectief is, een bijdrage leveren aan het ondergronds brengen van hoogspanningslijnen in woongebieden. Wij ontwikkelen, in overleg

met de gemeenten, een algemeen normenkader geur voor de vergunningverlening aan industriële bedrijven. We zetten ons in om onnodige lichtvervuiling te voorkomen, bijvoorbeeld bij de provinciale wegen en via ons landschapsbeleid. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid.

Defensie

Vraag Startpakket

- Ontwikkelingen uit het Strategisch Vastgoedplan voor zover deze concreet zijn, meenemen in het ruimtelijk voorstel. En daarbij uit te werken welke kansen en knelpunten zich bij de inpassing voordoen.
- Meedenken over extra ruimte bij de bestaande locaties voor mogelijke uitbreiding, zowel direct als indirect ruimtegebruik. Daarbij moet worden gezocht naar meekoppelkansen voor meervoudig ruimtegebruik.
- Samenwerken voor toekenning nieuwe bestemmingen en voor af te stoten defensielocaties (inclusief meekoppelkansen).

Toelichting Startpakket

In deze kabinetsperiode wordt fors geïnvesteerd in de ontwikkeling van onze krijgsmacht, de organisatie groeit toe naar de NAVO-norm van 2 procent van het bruto binnenlands product (BBP). Dit heeft een weerslag op het directe en indirecte ruimtebeslag van Defensie. Defensie werkt momenteel binnen het programma 'Ruimte voor Defensie' aan het in kaart brengen van haar toekomstig ruimtebeslag. Ruimte voor Defensie spitst zich toe op de volgende hoofdonderwerpen:

- Huisvesten van mensen en middelen: Defensie heeft een grote vastgoedopgave. Daarom is het Strategisch Vastgoedplan (SVP) in december 2022 opgesteld, dat de komende jaren verder wordt uitgewerkt en uitgevoerd. Het uitgangspunt van het SVP is dat Defensie haar vastgoed concentreert, vernieuwt en verduurzaamt (CVV). Dit betekent dat we op sommige locaties onze aanwezigheid uitbreiden, locaties afstoten of nieuwbouw op een nieuwe plek realiseren. Een van de belangrijke, strategische projecten om deze beweging mogelijk te maken is het realiseren van een nieuwe kazerne inclusief oefenterrein in het midden van Nederland voor de ondersteunende eenheden.

- Oefenen, trainen en inzet in Nederland: In zijn algemeenheid heeft de krijgsmacht op alle domeinen (land, zee en lucht) behoefte aan diversificatie van oefenruimte en flexibiliteit en ruimte voor het oefenen in geïntegreerd, multidomein-optreden. Daarnaast vraagt nieuw of verbeterd materieel soms ook om meer of andere oefenruimte en munitieopslag. Defensie onderzoekt nu hoeveel en waar er extra oefenruimte op land, op zee en in de lucht nodig is.

Antwoord

Wat

- Binnen de provincie Utrecht is geen locatie in beeld voor het realiseren van een nieuwe kazerne inclusief oefenterrein voor de ondersteunende eenheden.
- Wel is in de Kamerbrief Strategisch Vastgoedplan 2022 van het ministerie van Defensie het 'bestuurlijk voornemen' aangekondigd van het concentreren van logistieke en operationele eenheden in de omgeving van Soesterberg. Hiermee wordt Soesterberg een logistiek cluster van waaruit men het hele land bedient. Dit bestuurlijk voornemen brengt uitdagingen en kansen met zich mee voor verschillende andere nationale en provinciale opgaven als klimaatbestendigheid, voldoende drinkwater, bescherming van de natuur, goede bereikbaarheid en voldoende woningen. De optelsom die er ligt, is groter dan de beschikbare ruimte. Daarom moet er worden gekeken naar slimme oplossingen en koppelkansen.
- Voor de af te stoten Marinierskazerne in Doorn (verhuizing personeel vanaf 2029) wordt gezocht naar een passende herbestemming.

Waar

Gebied op de Utrechtse Heuvelrug tussen Amersfoort, Soest, Leusden en Zeist.

Wanneer

2022 tot en met 2030.

Wie

Ministerie van Defensie, provincie Utrecht, regio Amersfoort, gemeenten Amersfoort, Leusden, Soest, Zeist, waterschap Vallei en Veluwe, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Vitens.

Hoe

- Op 31 maart 2023 hebben betrokken partijen de Alliantieverklaring Gebiedsopgaven van A tot Z ondertekend. Afgesproken is dat een brede, integrale en gebiedsgerichte aanpak essentieel is om te komen tot realiseerbare en inpasbare oplossingen van opgaven in het gebied. Betrokken partijen zoeken gezamenlijk naar oplossingen die niet alleen resultaat bereiken op eigen doelstellingen, maar bij voorkeur van meerwaarde zijn in het gezamenlijk belang. Dit zodanig dat de bestaande kwaliteiten in het gebied niet verminderen en waar mogelijk zelfs verbeteren.
- Om de bestaande (kwetsbare) culturele-, erfgoed-, natuur- en water- en bodemwaarden te beschermen en te versterken is een overkoepelend toekomstbeeld nodig. Partijen hebben hiervoor het gebiedskompass (een samenvatting van het bestaande beleid voor de komende 10-20 jaar) opgesteld en de Provinciaal adviseur Ruimtelijke Kwaliteit heeft, samen met zijn evenknie bij het waterschap een onafhankelijk advies gegeven over een mogelijke toekomstbeeld. Deze producten zijn input voor een samenwerkingsovereenkomst voor het gebied tussen de acht partijen.
- De extra druk op dit gebied door toename van mobiliteit en behoefte aan bijvoorbeeld recreatie en rustruimte als gevolg van woningbouw, werkgelegenheid en opleidingsfaciliteiten en clustering eenheden defensie, etc. zorgt voor een complexe ruimtelijke opgave waarbij mitigerende, zonerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Die maatregelen vragen om financiële investeringen waarvoor nu geen middelen beschikbaar zijn. Ook vraagt het om fysieke schuifruimte in het gebied om functies en activiteiten op logische en toekomst robuuste plekken te alloceren.
- In juni 2021 hebben ministerie van Defensie, gemeenten Amersfoort, Leusden en Soest al een intentieverklaring voor de Green & Social Deal getekend. De alliantieverklaring is een volgende stap in een samenwerking waarbij het gebied centraal wordt gezet in de te maken keuzes.

Gezonde en groene leefomgeving

Vraag Startpakket

Beoordelen van de gezondheid van de leefomgeving en verkennen wat er mogelijk is om gebieden waar bewoners en bezoekers te maken hebben c.q. krijgen met een relatief hoge gezondheidsdruk gezonder te maken.

Toelichting Startpakket

- De leefomgeving kan een instrument zijn om te komen tot gezondheidswinst. Dit kan via de inzet van zowel gezondheidsbevordering als gezondheidsbescherming. Het betekent dat de fysieke leefomgeving zo wordt ingericht dat deze gezond, groen is en voor iedereen toegankelijk is én dat mensen deze kunnen benutten voor een gezonde leefstijl.
- Daarbij kan een gezonde, groene leefomgeving ook vele andere maatschappelijke functies vervullen, zoals versterking van natuur- en milieukwaliteit, biodiversiteit, wateropvang en klimaatadaptatie.

Antwoord

Wat

- Inzet vanuit de Omgevingsvisie provincie Utrecht t.a.v. gezondheidsbevordering:
 - Bewegen stimuleren: De inrichting van de leefomgeving willen we zodanig vormgeven dat deze uitnodigt om te bewegen. Wij focussen onder meer op de bereikbaarheid van woon- en werklocaties en van natuur- en recreatiegebieden te voet, met fiets en OV. Menging van functies kan leiden tot kortere afstanden tussen wonen, werken en voorzieningen. Ook dat kan leiden tot meer bewegen en willen we waar mogelijk stimuleren. Dit doen we onder andere via de aanleg van doorfietsroutes.
 - Handhaven van stilte in stiltegebieden: In de provincie Utrecht hebben wij 14 stiltegebieden aangewezen. In deze gebieden handhaven wij de rust die aanwezig is. Ook willen we waar mogelijk bijdragen aan behoud van gebieden waar de geluidsbelasting relatief laag is in de nabijheid van steden.
 - Ontwikkelen van een samenhangend groenblauw netwerk: Mensen zijn aantoonbaar gezonder als ze in een bruikbare en bereikbare groene omgeving wonen. Door een woonomgeving klimaatadaptief en natuurinclusief in te richten maakt zo'n omgeving ontspanning mogelijk en stimuleert bewegen en ontmoeten. We versterken hiertoe stad/land verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid en paragraaf 4.1.2 Recreatie en toerisme.
- Voor de inzet vanuit de Omgevingsvisie provincie Utrecht t.a.v. gezondheidsbescherming: zie de antwoorden op vragen uit het NOVEX-Startpakket

m.b.t. milieu. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid. De volgende problematiek speelt:

- Daar is onder andere aangegeven, dat een kwart van de 18-65 jarigen, ernstige hinder heeft van geluid. We zien dat geluid ook de grootste contour heeft. Langs alle drukke wegen, rijks, provincie en gemeente zijn veel woningen hoogbelast. Daarnaast zijn veel woningen hoogbelast in de sterkst verstedelijkte gebieden. Dit speelt rond spoor, maar ook vooral in het binnenstedelijk gebied. Ca. 40% van de woningen wordt belast boven de wettelijke voorkeurswaarde in onze provincie. Onze provincie heeft daarmee de grootste geluidproblematiek van heel Nederland wat betreft wegverkeer. De aanpassingen in het kader van de Luchtruimherziening (vierde naderingspunt van Schiphol over Midden-Nederland) en het luchtvaartbeleid die denkbaar leiden tot extra geluidsoverlast in de provincie Utrecht komen daar in de toekomst mogelijk nog bij. De vraag is dus of de provincie Utrecht straks nog bereikbare rustige gebieden over houdt.
- Luchtvervuiling: Grootste problematiek speelt vooral langs de grote rijkswegen en in de grote steden. Deels speelt dit ook in het landelijk gebied vooral in het oosten van de provincie rondom de veehouderijen, maar ook elders in Utrecht speelt dit. Rondom veehouderijen is ook sprake van geuremissies en mogelijke risico's op infectieziekten (zoönosen) en luchtwegklachten, koorts etc. door verspreiding van endotoxines.
- Daarbij zien we dat in veel woningbouwontwikkelingen de sociale woningbouw op de slechtste plekken beland in een ontwikkeling. Dit is vanuit het verdienmodel logisch maar niet gewenst voor het wegwerken van gezondheidsachterstanden.
- Voor gezondheidsbescherming zien we de volgende oplossingen: Afstand houden van bronnen (zones rondom bronnen geen of beperkt nieuwe gevoelige bestemmingen), maatregelen aan de bron, terugdringen weg- en vliegverkeer, verminderen aantallen dieren in de veehouderij etc.
- Met provincies Noord- en Zuid-Holland delen we dat we te weinig groen hebben per inwoner. Minder dan 200 m² per inwoner. In het westelijk deel en het verstedelijkte gebied rond Utrecht zelfs minder dan 100 m² per inwoner. Met de ruimtedruk in onze provincie zijn de maatregelen als afstand houden voor gezondheidsbescherming niet eenvoudig te nemen en is meer bruikbaar groen realiseren dan ook een flinke opgave. Minimaal behoud van deze hoeveelheid per inwoner (daarvoor is groei van bruikbaar en bereikbaar groen noodzakelijk), maar gewenst is een groei (in kwantiteit

en in kwaliteit) van het groen, waardoor er meer mensen gebruik van kunnen maken. Dit om ook tegemoet te komen aan gewenste rust en ruimte.

Waar

Gehele provincie Utrecht:

- Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 5 Milieu en gezondheid behorend bij thema Stad en land gezond.
- Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 6 Recreatie en toerisme behorend bij thema Stad en land gezond

Wanneer

2022 – 2030, 2030 – 2040, 2040 – 2050.

Wie

Rijk (Ministeries van BZK, IenW, LNV en VWS), provincie Utrecht, gemeenten in regio's U10, Amersfoort, Foodvalley (Utrechtse gedeelte) en de vier Utrechtse waterschappen.

Hoe

- Bewegen stimuleren: Wij stimuleren en faciliteren ook andere partijen de leefomgeving zo inrichten dat deze uitnodigt tot bewegen. Dit doen we door middel van onder andere het aanbod van ondersteunende instrumenten en het delen van kennis en informatie. Wij richten ons ook op het ontwikkelen daarvan.
- Handhaven van stilte in stiltegebieden: Ter bescherming van de stiltegebieden hebben we regels in onze Omgevingsverordening opgenomen. Hiermee beperken we geluid producerende activiteiten. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid.
- Ontwikkelen van een samenhangend groenblauw netwerk: In het programma Groen Groeit Mee werken partners samen aan het krachtig positioneren van groene opgaven. Om bij de totstandkoming van verstedelijking de ontwikkeling van het (recreatief) groen gelijke tred te laten houden, onderzoeken we samen met onze partners hoe we groen kwantitatief en kwalitatief mee kunnen laten groeien. Dit kan zowel via groenblauwe dooradering door de kernen, groene scheggen als via (recreatie)groen en blauw en routes buiten de kernen. Wij richten ons op het meenemen van groen (als randvoorwaarde) in ieder ruimtelijk plan en de daadwerkelijke realisatie van (recreatie)groen in gebieden. Het Rijk heeft aangegeven

de inhoud van het Groen Groeit Mee Pact te ondersteunen om daarmee de ambities, het belang van een gezamenlijke inspanning te onderschrijven en hierover afspraken te maken. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.2 Recreatie en toerisme.

Bijlage C: Ruimtegebruik

Inleiding

In het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht zijn uitdagingen, kansen en agendapunten voor diverse grote ruimtelijke opgaven opgenomen. Het gaat bijvoorbeeld om de transitie in het landelijk gebied, de energietransitie en de verstedelijkingsopgave. Het aanpakken van de opgaven vraagt vanzelfsprekend om ruimte.

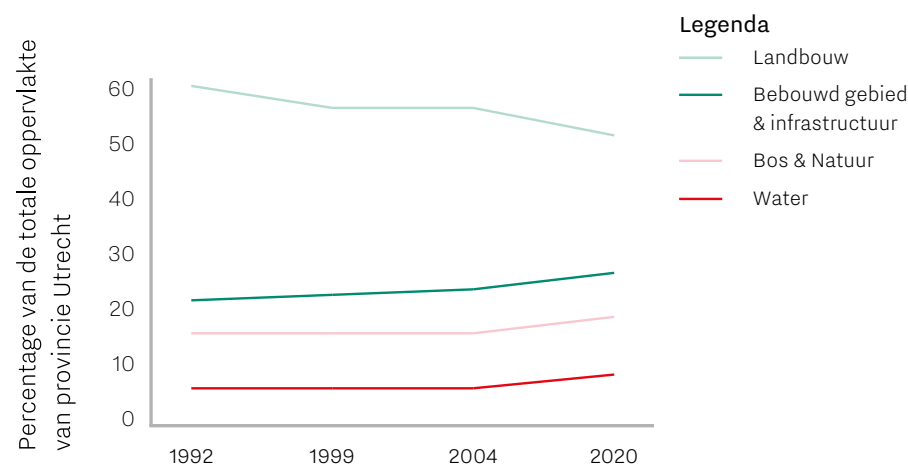
In deze bijlage is een indicatief beeld opgenomen van het ruimtegebruik, nu en in de toekomst. De bestaande omvang van de verschillende functies in de provincie is in beeld gebracht. Daarnaast is voor de toekomstige opgaven een inschatting gemaakt van de mogelijke nieuwe ruimtebehoefte. Dit betreft een globale inschatting op basis van de huidige kennis over groei van functies en kengetallen van de bijbehorende ruimtebehoefte.

Om de oplossingen voor de ruimtelijke opgaven een goede plek te geven in onze provincie, zal vanzelfsprekend gewerkt worden vanuit onze beleidsuitgangspunten: combineren en concentreren en het zoeken van evenwicht tussen opgaven en kwaliteiten. Dit betreft complexe vraagstukken die in de Omgevingsvisie zijn beschreven en waarin met het Ruimtelijk Voorstel een volgende stap wordt gezet. Deze bijlage is bedoeld om scherper in beeld te krijgen tot welke mogelijke fysieke ruimtebehoefte de sectorale opgaven kunnen gaan leiden. Ook wordt er kort ingegaan op de mogelijke combineerbaarheid van de opgaven en beperkingen voor andere functies, aan de hand van een aantal voorbeelden.

Deze ruimtelijke doorrekening is de tweede versie. De eerste versie is eind 2022 gemaakt. Hierin zijn ook uitgebreidere onderbouwingen van o.a. het historische landgebruik te vinden.

Landgebruik in de afgelopen 30 jaar

In de provincie Utrecht doen zich continu ruimtelijke veranderingen voor. Analyse van het landgebruik de afgelopen decennia laat zien hoe de omgeving van kleur is verschoten. Het bebouwd gebied is fors in omvang toegenomen en ook het areaal bos, natuur en water is gegroeid. Het landbouwareaal is in omvang afgenomen. De grafiek in afbeelding 1 toont het veranderende ruimtegebruik vanaf 1992.

Afbeelding 1 - Ontwikkeling van het landgebruik in de afgelopen 30 jaar (bron: provincie Utrecht)

Bij de analyse van het veranderende landgebruik in de afgelopen 30 jaar horen enige nuances. Zo is de totale oppervlakte van de provincie toegenomen door een aantal grenswijzigingen. Daarnaast leidt ook de toegenomen precisie in het meten van landgebruik tot relatieve verschuivingen. De totale oppervlakte van de provincie is door grenswijzigingen telkens per saldo toegenomen. Het betreft:

- 1998: grenscorrectie met provincie Gelderland bij Amersfoort en Veenendaal;
- 2002: gemeente Vianen gaat van provincie Zuid-Holland naar provincie Utrecht en gemeente Loosdrecht gaat van provincie Utrecht naar provincie Noord-Holland (in nieuwe gemeente Wijdemeren);
- 2019: gemeenten Leerdam en Zederik gaan van provincie Zuid-Holland naar provincie Utrecht en gaan samen met gemeente Vianen op in nieuwe gemeente Vijfheerenlanden.

Tabel 1 toont vier hoofdcategorieën ruimtegebruik op de vier peilmomenten met daarbij afzonderlijk de gewijzigde delen. De relatieve verdeling van het ruimtegebruik in de gewijzigde delen kan verschillen ten opzichte van de verdeling in de gehele provincie. In afbeelding 1 is dit ruimtelijk in beeld gebracht.

Hoofdcategorie	1992	Grenswijziging 1998	1999	Grenswijziging 2002	2004	Grenswijziging 2019	2020
Water	69,1	0,1	75,2	-14,7	61,7	4,3	89,0
Bos & Natuur	194,3	0,0	203,2	-0,9	210,9	9,4	265,1
Landbouw	861,9	3,7	820,7	22,7	819,1	83,9	794,3
Bebouwd gebied & Infrastructuur	309,1	1,4	340,5	2,8	357,9	12,8	411,6
Totaal	1.434,4	5,2	1.439,6	9,9	1.449,6	110,4	1.560,0

Tabel 1 - Oppervlakte provincie Utrecht in km² naar landgebruik op vier peilmomenten (gebaseerd op LGN)

Inschatting van de ruimtevraag van de opgaven

Verschillende typen functies kennen nu en in de toekomst een opgave die een impact heeft op het ruimtegebruik in de provincie Utrecht. In tabel 2 is dit tot en met 2030 per functie in km² weergegeven. Het type ruimtelijke impact is niet gelijk voor elke opgave en het kwantificeren hiervan kent daardoor haar beperkingen. In tabel 2 wordt samengevat in km² wat het ruimtegebruik per opgave tot en met 2030 is, maar de combinatiemogelijkheden met en/of beperkingen voor andere opgaven verschillen sterk per opgave. Er is daarom geen optelling van deze aantallen gemaakt. Belangrijker is de toelichting per opgave, die een vertrekpunt vormt voor de gebiedsgerichte uitvoering van de opgaven.

Hoofdcategorie	Opgave in km ² tot 2030 indicatief *
Waterberging	PM
Drinkwater	36
Zwemwater	PM
Bos & Natuur	5
Landbouw	PM
Energie	12
Bebouwd gebied (inclusief infrastructuur)	5
Groen (recreatie)	20

Tabel 2 - Ruimtelijke impact van de opgaven tot en met 2030

* met indicatief wordt in deze tabel bedoeld dat het ruimtebeslag van een opgave een inschatting is o.b.v. die sectorale opgave, zonder rekening te houden met combinatiemogelijkheden of eventuele ruimtelijke beperkingen die deze opgave voor andere gebruiksfuncties met zich meebrengt. Met PM wordt in deze en volgende tabellen bedoeld dat er (nog) geen getal kan worden gegeven.

Hierna is voor de hoofdcategorieën uit het Ruimtelijk Voorstel aangegeven waarop de inschatting van de ruimtevraag is gebaseerd, welke aannames hier eventueel onder liggen en in hoeverre de ruimtevraag al een locatie toegewezen heeft gekregen. Dit leidt tot een conclusie over de netto-opgave voor de betreffende functie. Daarbij wordt ook, waar mogelijk, een doorkijk gegeven voor de periode na 2030. De inschatting van de ruimtevraag per hoofdcategorie betreft:

- Water en bodem;
- Landbouw en natuur;
- Energie;
- Wonen, werken en recreatie.

In de laatste paragraaf is een indruk gegeven van de combineerbaarheid van de opgaven en beperkingen voor andere functies, aan de hand van een aantal voorbeelden.

Inschatting van de ruimtevraag voor water en bodem

De ruimtevraag voor het thema water en bodem betreft waterberging, drinkwater uit grondwater en zwemwater. Voor drinkwater uit grondwater is de ruimtevraag al te kwantificeren, voor waterberging en zwemwater niet.

Ruimtevraag voor waterberging

Zowel bij ontwikkelingen in bestaand stedelijk gebied als bij uitbreidingslocaties is het van belang om voldoende waterberging te realiseren, teneinde wateroverlast en verdroging zoveel mogelijk te beperken. Dit is onderdeel van het klimaat adaptief maken van het stedelijk gebied. Dit ruimtebeslag is in deze notitie meegenomen in het ruimtebeslag voor nieuwe verstedelijking. Er is op dit moment namelijk onvoldoende informatie om deze opgave apart weer te geven.

Ook het klimaat adaptief maken van het buitengebied kan ruimtebeslag met zich meebrengen, denk aan waterberging bij wateroverlast en vergroening. Aan de oostkant van de provincie zijn in de Omgevingsverordening enkele waterbergingsgebieden opgenomen. Deze zijn op de kaart achterin deze bijlage weergegeven.

Hoewel de ruimtelijke impact nog niet te kwantificeren is, zal waterberging waarschijnlijk de grootste ruimtevragende worden. Dit gaat om ruimte reserveringen voor piekberging. Dit is nodig voor het opvangen van het te veel aan water bij grote hoeveelheden neerslag. Voor waterconservering, water bewaren om watertekort in droge periodes te

voorkomen, is het ruimtebeslag mede afhankelijk van de bodem. In het algemeen kan gezegd worden dat de benodigde ruimte voor piekberging en waterconservering vaak niet met elkaar te verenigen zijn. Piekberging gaat namelijk om locaties die hiervoor ingericht worden. Bij waterconservering zal het vaak gaan om het hoog opzetten van de grondwaterpeilen. Voor veenweide bijvoorbeeld is berekend dat voor het tegen gaan van bodemdaling ca 30% van het gebied omgevormd/ vernat moet worden om een systeem te creëren dat geen water aanvoer mee nodig heeft. In andere gebieden buiten veenweide liggen deze percentages lager tot ca 5%. Gemiddeld zal 5-30% van het oppervlak nodig zijn voor waterconservering en zal er op die plekken aandacht moeten zijn voor een veranderend landgebruik.

Ruimte vraag voor drinkwater

Drinkwaterwinning maakt geen deel uit van de uitsplitsing naar huidig grondgebruik. De drinkwaterwinning uit oppervlaktewater, zoals in de Bethunepolder, valt onder de categorie water bij het feitelijke ruimtegebruik. De bescherming van oppervlakte- en grondwater voor drinkwater is geregeld via de Omgevingsverordening.

Nieuwe drinkwaterwinningen worden gezocht in de ondergrond. Ze leveren beperkingen op voor andere functies. Om die reden zijn ze in beeld gebracht. Voor de toename in functies zoals wonen en werken is extra drinkwaterwinning nodig. Ook vanwege klimaatadaptatie is extra drinkwater nodig (in droge perioden gebruiken inwoners meer drinkwater). De huidige opgave tot 2030 betreft ongeveer 14 miljoen m³/jaar meer vergunningsruimte (bron: Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen, RIVM 2023). Hiervoor worden twee nieuwe grondwater bronnen gezocht, aangevuld met uitbreiding van bestaande locaties. Omdat de locaties nog niet zijn vergund, is uitgegaan van de gemiddelde omvang van een winlocatie (aan het maaiveld). Deze heeft een diameter van 4 km en dus een oppervlakte van ongeveer 12 km². Voor twee bronnen gaat het dus om 24 km², aangevuld met de uitbreiding van bestaande winlocaties (+12) = 36 km².

Ruimte vraag voor zwemwater

Mogelijkheden voor verkoeling zijn ook belangrijk. Naast natuur, groen en recreatievoorzieningen gaat het hierbij om zwemwater. De omvang van het extra benodigde zwemwater wordt onderzocht. In het totaaloverzicht van ruimtebeslag is het zwemwater daarom op PM gezet.

Overzicht totale ruimte vraag vanuit water en bodem

De ruimte vraag voor water is maar deels in beeld. Voor waterberging is de ruimte vraag nog niet te kwantificeren. Wel wordt aangenomen dat dit een grote ruimtevrager zal zijn, voor zowel waterconservering als piekberging. In het totaaloverzicht van ruimtebeslag is de waterbergingsopgave voor stedelijk en landelijk gebied op PM gezet. Ook de ruimte vraag voor zwemwater is nog niet te kwantificeren. Mogelijk kan hier wel een getal aan gehangen worden in een volgende update van de berekening van de ruimte vraag. De ruimte vraag voor drinkwater is groot, 36 km², en ligt grotendeels ondergronds.

Ruimte vraag	Soort water	Omvang
Netto ruimte vraag	Waterberging	PM
Netto ruimte vraag	Drinkwaterwinning uit grondwater	36 km ²
Netto ruimte vraag	Zwemwater	PM

Tabel 3 - Ruimte vraag water tot en met 2030

Inschatting van de ruimte vraag voor landbouw en natuur

De ruimte vraag voor natuur betreft het Natuurnetwerk Nederland (NNN), Groene contour (GC) en bos. Deels is deze ruimte vraag al opgenomen in de Omgevingsverordening. Daarnaast komen er ruimte vragen aan voor de Vogel- en Habitatrichtlijn en voor groenblauwe dooradering. Voor landbouw is de ruimte vraag om diverse redenen onzeker. Dit wordt hierna toegelicht.

Ruimte vraag Natuurnetwerk Nederland

Het NNN ligt er grotendeels. In de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening is hiervoor al 3.373 ha gelokaliseerd. Deels moet dit nog gerealiseerd worden. Er is gestart met realisatie van de laatste hectares, te weten 1.570 ha NNN. Einddatum voor realisatie (verwerving, functiewijziging en inrichting als hoogwaardige natuur) is 2027. (zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, pagina 117). Het gaat bij realisatie om vervanging van de huidige functie, veelal landbouw. Deze natuur is niet altijd even goed combineerbaar met andere ruimtevragers. Bij bepaalde natuurdoeltypen kan een combinatie mogelijk zijn met extensieve landbouw (meer als beheerder), extensieve recreatie of duurzame energie.

Dat NNN grotendeels al een locatie heeft, betekent niet dat er geen omvorming meer nodig is. De stand van zaken hiervan is als volgt. Op 1 januari 2011 was de opgave voor de realisatie van nieuwe natuur in de provincie Utrecht het inrichten van 4.200 ha, waarvan nog 1.506 ha van functie moest veranderen (van agrarisch naar natuur). Met de gemeentelijke herindeling van de gemeente Vijfheerenlanden is daar 64 ha inrichting en functieverandering bijgekomen. Dat bracht de totale opgave voor Utrecht op 4.264 ha inrichting waarvan 1.570 ha ook van functie moest veranderen. Van deze opgave is per 1-1-2022 1.987 ha reeds ingericht en van de 1.570 ha is 971 ha reeds van functie veranderd. Dit resulteert in een restanttaakstelling van 599 ha functieverandering en 2.277 ha inrichting.

De realisatie van het NNN blijft achter bij de verwachte voortgang. Daarom is de Realisatiestrategie natuuropgave provincie Utrecht opgesteld (vastgesteld door GS 13-12-2022). Hierin is vastgelegd dat de NNN-opgave nu ook in de Groene Contour (GC) en de agrarische percelen in het NNN kan landen, zodat de NNN-opgave versneld uitgevoerd kan worden. De NNN-opgave krijgt voorrang op de GC-opgave (zie hierna). Hiermee wordt het zoekgebied voor de ontwikkeling van nieuwe NNN-natuur uitgebreid met bijna 4.691 hectare.

Het NNN wordt via de Omgevingsverordening beschermd. Binnen het NNN liggen ook de Natura 2000-gebieden die een nog hogere bescherming kennen. In de provincie liggen daarnaast weidevogelkerngebieden waar ontwikkelingen beperkt mogelijk zijn en ganzenrustgebieden waar alleen landbouw mogelijk is.

Ruimte vraag groene contour

Er is een opgave voor de realisatie van 3.000 ha groene contour (zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, pagina 118). Op de kaart van de Interim Omgevingsverordening omvatten de Groene contourgebieden 2.518 ha. Hiervan is inmiddels circa 170 ha gerealiseerd. Na realisatie wordt de natuur toegevoegd aan het NNN. In de Omgevingsverordening die op 1-1-2024 in werking treedt omvat de Groene contour nog 2.348 ha. Er is daarnaast 500 ha aan zwevende Groene contour beschikbaar met als voorwaarde dat de invulling met nieuwe natuur het functioneren van het NNN in voldoende mate versterkt. Dit impliceert onder andere een ligging direct grenzend aan het NNN. Einddatum voor realisatie en toevoeging aan het NNN is 2040. Groene contour wordt in principe door anderen gerealiseerd. Ook hier gaat het bij realisatie meestal om

vervanging van de huidige functie landbouw. Groene contour kan ook een volgfunctie op duurzame energie zijn of gecombineerd worden met windenergie. In de Omgevingsverordening wordt de groene contour beschermd.

Ruimte vraag bos

Het Strategisch bosbeleid van de provincie Utrecht richt zich op meer, vitaal, toekomstbestendig, beschermd en maatschappelijk gewaardeerd bos in 2040. Het heeft als kwantitatief doel het areaal bos te vergroten met 1.500 hectare. De voorlopige onderverdeling is 500 hectare in het Natuur Netwerk Nederland (NNN), 500 hectare in de Groene contour en 500 hectare buiten het NNN (agro-forestry, kleine landschapselementen, rondom en in steden en dorpen). Zie voor meer informatie: Strategisch Bosbeleid, pagina 3. Dit betekent dus dat de ruimte vraag van 1.500 ha deels kan samengaan met realisatie van NNN, groene contour en recreatiegroen (zie voor dit laatste verderop in dit memo).

Aanplant en behoud van bossen draagt ook bij aan het vastleggen van koolstof. Afhankelijk van de gekozen bomen verschilt de vastleggingssnelheid. Gemiddeld is dit zo'n 1,4 ton koolstof per hectare per jaar, maximaal zo'n 4,6 ton koolstof per hectare per jaar. Het areaal bos vergroten met 1.500 hectare komt dan dus overeen met 2.100 tot 6.900 ton koolstof per jaar of omgerekend, 7.707 tot 25.323 ton CO₂ per jaar.

Ruimte vraag Vogel- en Habitatrichtlijn

Er is door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit indicatief in beeld gebracht hoeveel extra areaal (agrarische) natuur per provincie nodig is om aan de doelstellingen in de Vogel- en Habitatrichtlijn te voldoen. Daarbij geldt dat in 2030 een doelbereik van 30% moet zijn. Het is nog onduidelijk wanneer deze indicatieve verdeling over de provincies een definitieve status krijgt. Om die reden zijn de hierover nu bekende gegevens hierna wel opgenomen, maar is dit nog niet meegenomen in de berekeningen. Mogelijk kan in 2024, als de Europese verordening natuurherstel naar verwachting in werking treedt, dit onderwerp toegevoegd worden aan de berekening van ruimtevragers.

De Europese verordening natuurherstel zal een bindende planning verbinden aan de verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn om populaties van beschermde soorten en habitats in een gunstige staat van instandhouding te brengen in 2050, met als

tussenstap 30% doelbereik in 2030. Indicatief is aangegeven dat dit voor Utrecht het volgende kan betekenen.

- VHR-agrarische natuur (met agrarisch natuurbeheer):
 - Indicatief 8.100 hectare (2030) tot 27.000 hectare (2050) extra open grasland (voor weidevogels).
 - Indicatief 345 hectare (2030) tot 1500 hectare (2050) extra open akkerland.
 - Indicatief 2.760 hectare (2030) tot 9.200 hectare (2050) extra groenblauwe dooradering.
- VHR-natuur NB: doelen vanuit het Rijk voor de provincies zijn nog indicatief
 - Indicatief 848 hectare (2030) tot 2.825 hectare (2050) nieuwe natuur buiten de huidige NNN, bedoeld voor moerassen, vochtige bossen en vochtige schraalgraslanden.
 - Indicatief 117 hectare (2030) tot 391 hectare (2050) nieuwe natuur binnen de huidige NNN via omvorming, bedoeld voor moerassen, vochtige bossen en vochtige schraalgraslanden.

Uit de omschrijving blijkt al dat deze extra hectares in ieder geval deels samen kunnen vallen met de ruimtevrage voor natuur en landbouw. De mate van deze functiecombinaties en wat dat als extra mogelijke ruimtevrage op gaat leveren is nu nog niet aan te geven.

Ruimtevrage groenblauwe dooradering

In het Nationaal Programma Landelijk Gebied heeft het Kabinet ook een opgave opgenomen voor het realiseren van groenblauwe dooradering in het landelijk gebied. Het gaat om 5% groenblauwe dooradering in 2030 en 10% in 2050. Voor NPLG-prioritaire gebieden geldt zelfs dat die 10% in 2030 gehaald moet zijn. Deze opgave kan volledig samenvallen met andere ruimtevrages, te weten natuur, landbouw en recreatiegroen. Om die reden is dit in deze berekening van toekomstige ruimtevrage niet opgenomen in het totaaloverzicht voor natuur en bos.

Overzicht totale ruimtevrage voor natuur

De bruto ruimtevrage, oftewel de optelsom van de opgaven voor NNN, GC en bos, is 6.070 ha. Dit heeft grotendeels vanuit het bestaand beleid al een plek aangewezen gekregen, maar is nog niet gerealiseerd. Voor 500 ha groene contour en voor 500 ha bos (buiten NNN en groene contour) moet nog een locatie gevonden worden buiten het

bestaande gebied van natuur en groene contour (volgens de Omgevingsverordening). De netto additionele zoekruimte is dus 1.000 ha of 10 km². Deze ruimtevrage kan gecombineerd worden met andere functies. Het doel is de natuur zo snel mogelijk te realiseren, en in ieder geval voor 2040. Omdat er geen onderscheid is gemaakt tussen voor en na 2030, is in onderstaande tabel de helft toegerekend aan de periode tot en met 2030. Dit is in totaal 5 km². In de periode 2031 – 2040 zal eveneens voor 5 km² een plek gevonden moeten worden.

Ruimtevrage	Soort natuur	Omvang
Gelokaliseerd	Natuurnetwerk Nederland	373,7 km ²
Gelokaliseerd	Groene Contour	23,5 km ²
Netto ruimtevrage	Groene contour	2,5 km ²
Netto ruimtevrage	Bos (buiten NNN en groene contour)	2,5 km ²
Totale ruimtevrage	n.v.t.	5,0 km²

Tabel 4 - Ruimtevrage natuur en bos tot en met 2030

Ruimtevrage voor landbouw

In het staatje met de ruimtevrage staat de functie landbouw en veeteelt op PM. Deze functie is vanzelfsprekend wel meegenomen is in het huidige ruimtegebruik. De reden voor deze PM is, dat in de huidige situatie niet met voldoende zekerheid te zeggen is waar het naar toe gaat met de groeiende ruimtebehoefte door extensiveren van de landbouw aan de ene kant en het aantal stoppende boeren aan de andere kant.

De omvang van de ruimtelijk opgave voor de functie landbouw is dus niet eenduidig weer te geven. Er is ook een cruciale verschil met de andere opgaven. Het gaat hier namelijk niet om functieverandering. Het gaat in de praktijk om agrarische grond dat agrarisch blijft. Alleen bestaat de noodzaak en tot op bepaalde hoogte de wens (want het is vanuit de overheid en sector gezien een van de mogelijke ontwikkelpaden) om te komen tot een extensivering van de landbouw. Er bestaat dus geen concrete opgave waaruit een bepaald hoeveel grondbehoefte uitrolt.

Vanuit de landbouw ligt er een grote opgave op het gebied van stikstof, water en klimaat. Deze opgave is beschreven in het 'Concept Utrechts Programma Landelijk Gebied'. Utrecht heeft een opgave van 46% voor de stikstofreductie, grotendeels gericht op het verdunnen van de stikstofdeken. In overgangszones van 1 km rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden wordt gestreefd naar een hoge ammoniakreductie en zeer extensief grondgebruik. Verder wordt voor stikstof ingezet op doelsturing met absolute getallen voor individuele agrarische bedrijven. Op deze manier krijgen reeds duurzamere bedrijven een kleinere of zelfs geen reductieopgave.

Voor water gaat het om het realiseren van de KRW-doelen in 2027, o.a. door: reductie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Doel is dat in 2027 de concentraties nutriënten (Fosfor (P) en Stikstof (N)) in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen. Ook moeten de concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen. Grondwaterlichamen moeten in 2027 voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve toestand. En de hydrologische condities in en voor Natura 2000-gebieden moeten op orde zijn.

Ook vanuit klimaat zijn er opgaven voor het landelijk gebied. Dit gaat naast de veenweideopgave (zie verderop in deze paragraaf) ook om het verminderen van met name methaanemissies uit de veehouderij. Voor de provinciale klimaatdoelstellingen, is het van belang dat alle emissies omlaag gaan. De sector landbouw is verantwoordelijk voor 17% van onze totale emissies, verreweg het grootste deel daarvan (52%) zijn emissies van rundvee. Deze opgave is impactvol omdat deze ook vraagt om het verminderen van het aantal dieren. De aanpak is gericht op een combinatie van innovatie en voer- en managementmaatregelen. Bovendien zal de combinatie van de verschillende opgaven sowieso al leiden tot een vermindering van het aantal dieren en hiermee de uitstoot aan broeikasgassen. Hiervoor wordt aangesloten bij natuurlijk verloop via stoppers en het zoeken naar kansen via gebiedsprocessen.

Onderscheidend van deze sector is dat het naast dat het een oorzaak van emissies is, ook nog een sector is waar kansen liggen om koolstof vast te leggen. Landbouw kan koolstof vastleggen in bodems en biomassa. Gedacht kan dan worden aan het omzetten van tijdelijk grasland in blijvend grasland of meer planten en bomen door agroforestry. De technische potentie voor koolstofvastlegging in Nederlandse landbouw is 0,9 Mton CO₂. Voor de provincie Utrecht wordt dit geschat op 0,04 Mton CO₂ per jaar of 4% van de emissies in deze sector.

Om de maatschappelijke opgaven in het landelijk gebied te realiseren is extensivering van de landbouw een belangrijke optie. Deze extensivering kan via twee wegen, per bedrijf meer grond of een vermindering van het aantal stuks vee. In de Verdiepende landbouwanalyse, uitgevoerd door DLV en Connecting Agri & Food is berekend wat de impact op de grondvraag is van extensivering voor deze twee richtingen. In het onderzoek is hierbij uitgegaan van een gelijkblijvende veebezetting. Momenteel wordt in de Omgevingsverordening een norm voor grondgebondenheid gehanteerd van 2,5 grootvee-eenheid per hectare (GVE/ha). Een aantal bedrijven in de provincie zit hier nog boven. Als de uitgangspunten van het onderzoek hierop toegepast worden, dan is er voor extensivering van deze bedrijven richting 2,5 GVE/ha een bijkomende hoeveelheid areaal van 1.514 ha benodigd. Voor verdere verlaging van de intensiteit van de melkveehouderij naar 2,25 GVE/ha is dan in totaal 3.299 ha extra grond nodig. Er is tot wel 22.818 extra hectare nodig op het moment dat de norm van 1,5 GVE/ha gehanteerd zou gaan worden. Deze norm past bij een grondgebonden bedrijf dat bij afschaffing van derogatie alle mest op eigen land kan uitrijden. Een norm van 1,5 GVE/ha past ook bij een natuurinclusieve of biologische bedrijfsvoering. Zoals aangegeven gaat het bij landbouw echter niet om een opgave waaruit extra grondbehoefte rolt, maar om een extensivering van de landbouw binnen de voor de landbouw beschikbare grond. Om die reden geven deze getallen slechts een indicatie en worden ze niet gebruikt voor het berekenen van de ruimtebehoefte van landbouw.

Een andere mogelijkheid om te extensiveren is door vermindering van het aantal melkkoeien/jongvee op het bedrijf. Vermindering naar een maximum van 2,5 GVE/ha ten opzichte van de huidige situatie vraagt een afname van 4%, voor verdere aanscherping naar 2,25 GVE/ha een daling van 7%. Indien de grenswaarde voor grondgebondenheid op 1,5 GVE/ha wordt gesteld dan zal het aantal stuks vee verminderd dienen te worden met 34.227 GVE (dit is circa een derde van het totaal aantal koeien in de provincie). Voor een gemiddelde melkveehouder vormen de 'melkopbrengsten' verreweg het grootste deel van de inkomsten. Een vermindering van het aantal melkkoeien leidt dus direct tot een fikse inkomstendaling die opgevangen moet worden. Verbreding van de bedrijfsvoering of een betere verwaardig van de producten (verkoop in de korte keten, biologische landbouw) vormen hiervoor opties maar zijn niet altijd eenvoudig te realiseren. Zeker niet voor de sector als geheel. Verlagen van het aandeel jongvee heeft geen direct negatieve impact op het rendement, kan deels invulling geven aan deze reductie en is dus een toepasbare optie.

Voor het mogelijk stoppen met een agrarisch bedrijf zijn verschillende redenen, zo zijn er oudere boeren zonder een opvolger, zal op sommige locaties de grond niet langer geschikt zijn en zullen andere boeren stoppen vanwege de maatregelen rondom stikstof, Kader Richtlijn Water en klimaat. Voor een inschatting van het aantal stoppende boeren kan ter referentie gekeken worden naar de ontwikkeling door de jaren heen. Tussen 2000 en 2021 is het aantal boerenbedrijven landelijk afgenomen van 97.389 naar 52.107 bedrijven (bron: CBS-cijfers van aantal landbouwbedrijven). Dit is dus bijna een halvering. Veel van de grond van deze stoppers is overgenomen door andere boerenbedrijven. Wanneer specifieker naar de gegevens van het CBS gekeken wordt, dan valt op dat de vermindering van het aantal bedrijven tussen 2000 en 2015 gemiddeld bijna 3% per jaar was. Tussen 2016 en 2020 gaat het om een afname van gemiddeld 1% per jaar. In de periode 2016 – 2020 is het areaal landbouwgrond nauwelijks veranderd. Maar wanneer je kijkt naar de periode 2000 – 2020 dan is het areaal met gemiddeld 0,4% per jaar verminderd (bron: CBS-rapportage Staat van landbouw en voedsel).

De vraag is wel of deze trend doorgetrokken kan worden naar de toekomst, vanwege de stikstofaanpak die het Rijk nu voor staat. De inschatting van de minister van natuur en stikstof is dat in 2030 landelijk ongeveer 30% van de pakweg 50.000 boerenbedrijven die we in Nederland nu nog hebben zal zijn gestopt. Regionaal kan dit vanzelfsprekend enorm verschillend uitpakken. Daarbij komt, dat stoppen niet de enige optie is. Bedrijven kunnen ook verplaatsen, krimpen, extensiveren of natuurinclusiever worden. En aan die opties zijn verschillende grondbehoeftes verbonden.

De verwachting is dus dat het aantal agrarische bedrijven met circa een derde zal afnemen. Een gedeelte van de productiecapaciteit van de stoppende bedrijven zal worden overgenomen door de blijvers. Het aantal dieren neemt daardoor af met circa 20-25%. Het tempo van de afname wordt bepaald door ontwikkelingen in wet- en regelgeving, zoals de afschaffing van derogatie en termijnen waarop emissiereducties behaald moeten zijn. De ervaring leert dat wanneer agrariërs stoppen met veehouderij-activiteiten de grond niet direct beschikbaar komen op de markt. Agrariërs houden de grond vast. Dit is afhankelijk van functionaliteiten en grondprijzen. Op basis van het berekende aantal stoppende bedrijven en de gemiddelde aanwezige hoeveelheid grond op deze bedrijven is berekend hoeveel landbouwgrond op deze bedrijven aanwezig is, dit ligt tussen de 10.000 en 17.000 hectare. Dit is een flinke hoeveelheid grond, die voor

een deel ingezet gaat worden voor andere functies, maar daarnaast ook kan dienen voor boeren die willen extensiveren. In de praktijk gaat dit helaas niet altijd zo soepel, omdat de hoeveelheid stoppers per gebied verschillen, gronden niet altijd gunstig gelegen zijn voor boeren die willen extensiveren, of grond komt niet direct beschikbaar. Dit vraagt gebiedsprocessen en kavelruilen om gebieden opnieuw in te richten. Omdat er veel opgaven in het landelijk gebied zijn, is het goed om te zoeken naar combinaties van functies, zoals samengaan van landbouw en natuur in natuurinclusieve landbouw of agroforestry.

Bedrijven die gaan extensiveren of overschakelen op bijvoorbeeld biologische bedrijfsvoering of kringlooplandbouw krijgen, zoals beschreven, per hectare een lagere productie en dus een lagere opbrengst. Daarom hebben ze meer ruimte nodig om met lagere productiviteit per ha tot rendabel bedrijfsvoering te komen. Naast in meer land, kan een deel van de oplossing ook gezocht worden in een combinatie met andere functies om de opbrengst aan te vullen. Hoeveel meer ruimte een bedrijf nodig heeft is sterk verschillend naar soort bedrijf (bijvoorbeeld veeteelt of akkerbouw en intensief of grondgebonden), naar de bodemsoort waarop de landbouw plaats vindt (bijvoorbeeld zand, klei of veen) en of de omvang van het bedrijf gaat wijzigen (bijvoorbeeld minder dieren houden). Ook om die reden zijn er geen algemene percentages te geven van extra grondbehoefte voor de bedrijven die doorgaan met gewijzigde bedrijfsvoering. In het algemeen wordt wel aangegeven, dat als bedrijven die nu een intensieve bedrijfsvoering kennen over gaan schakelen en dieren blijven houden, ze een grotere ruimtebehoefte zullen hebben voor bijvoorbeeld de uitloop van dieren, dan bedrijven die nu al grondgebonden zijn.

In de veenweidegebieden komt daar nog een opgave bij. In algemene zin kan aangegeven worden, dat de peilopzet in veenweidegebieden het gebruik van de grond zal gaan beperken. Deze peilopzet is nodig vanwege de emissies uit de bodem. Door de tot nu doorgaande drooglegging en verlaging van het grondwaterpeil komen broeikasgassen vrij. Dit effect is veel sterker dan de mogelijkheden voor vastlegging in van deze gassen in de bodem en in biomassa. We moeten dit proces dus zoveel als mogelijk stoppen. In de Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse Veenweiden (RVS) staat dat het Utrechtse Veenweidegebied 42000 ha = 420 km² beslaat. In de RVS wordt gesproken dat we voor 2030 in ca 10% hiervan (dus ca 42 km²) een transitie in het

grondgebruik voorzien. Dat kan om natte teelten gaan maar ook om hele andere functies dan landbouw. Bron: Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse Veenweiden.

Concluderend kan er geen inschatting gegeven worden van de hoeveelheid grond die potentieel vrij kan komen als er veel boeren stoppen, net zo min als er een inschatting gemaakt kan worden van de hoeveelheid extra ruimte die nodig is voor extensivering van de landbouw. Deze gegevens zijn van te veel factoren afhankelijk. De te verwachten toekomstige ruimte vraag van de landbouw is dus niet te kwantificeren, want de onzekerheid is te groot. Wel is duidelijk dat de ontwikkelingen zoals extensivering, afname van het aantal agrarische bedrijven en verandering van bedrijfsvoering zullen leiden tot een verandering van het gebruik, ook binnen het agrarisch grondgebied. Dit leidt ook tot nieuwe mogelijkheden en beperkingen voor de combinatie met andere functies.

Inschatting van de ruimte vraag voor energie

De ruimte vraag voor ordenende netwerken betreft alleen energie. Dit wijkt af van de onderwerpen die binnen het 'Perspectief voor ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie' aan bod komen in het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht. De ruimte vraag voor (circulaire) economie is in deze bijlage opgenomen in het perspectief voor leefbare steden en regio's onder 'bedrijventerreinen'.

Ruimte vraag voor energie

Voor energie betreft de ruimte vraag die in beeld gebracht kan worden met opwekken van elektriciteit met de windmolens en zonnenvelden die via de drie RES'en gerealiseerd gaan worden. Opgeteld hebben de drie RES'en (Utrechtse deel ervan) als doel om in 2030 2,4 Twh aan duurzame opwek te hebben gerealiseerd (Bron: RES 1.0 van Regio U16, RES 1.0 van Regio Amersfoort en RES 1.0 van Regio Foodvalley). Dit sluit aan bij de ambitie uit de Omgevingsvisie om in 2030 minimaal 55% hernieuwbare elektriciteit op te wekken in de provincie Utrecht. De ruimte vraag voor de periode na 2030, om aan de doelstelling van CO₂-neutraal in 2050 te voldoen, is nog niet in beeld. Deze is dan ook niet opgenomen in het overzicht van ruimte vragers.

Met de ruimte vraag voor zonne- en windenergie komt er ook een ruimte vraag bij voor de energienetwerk-infrastructuur. Hiervan is voor de periode tot 2030 een eerste inschatting gemaakt op basis van kengetallen van het Nationaal Programma RES (Bron: Basisdocument over energie-infrastructuur). Ook in de periode 2030 – 2050

zullen er veel aanpassingen nodig zijn aan de energie-netwerkinfrastructuur. Dit hangt samen met aan de duurzame opwek en met veranderingen in de vraag (verstedelijking, het elektrificeren van de maatschappij). Deze ruimte vraag en het mogelijk bijbehorende beperkingengebied is nog niet in beeld te brengen.

Naast de opgave voor elektriciteit is er ook een opgave voor duurzame warmte. Ook hieraan is een ruimte vraag verbonden. Het ruimtebeslag hiervan is deels ondergrond (geothermie) en deels betreft het water (aquathermie) met installaties daarvoor. Er zal echter ook rekening gehouden moeten worden bij bijvoorbeeld warmtebuffers in wijken. Welke ruimte vraag en eventueel beperkingengebied aan de opgave voor warmte is verbonden is nog niet in beeld te brengen.

Fysiek ruimtebeslag zon op land: De ambitie voor zon is totaal 1,4 Twh tot en met 2030. Daarvan wordt op basis van de RES'en 0,488 – 0,688 Twh (= gemiddeld 0,588 Twh) via grootschalig zon op daken gerealiseerd. Het resterende deel (0,812 Twh) wordt via zon op land gerealiseerd. Met de vuistregels van het Nationaal programma RES betekent dit een ruimtebeslag van 1.137 ha, of afgerond 0,1 km² voor zon op land tot en met 2030. De oppervlakte van de gelokaliseerde zoekgebieden en -zones voor zon binnen de Provincie Utrecht bedraagt 12.455 ha. Buiten de gelokaliseerde zoekgebieden en -zones is ook zon op land mogelijk op basis van gemeentelijke afwegingskaders. Er is dus veel meer potentiële ruimte beschikbaar dan in de periode tot en met 2030 nodig is.

Fysieke ruimtebeslag wind: Vanuit de RES'en is er behoefte aan ongeveer 1 Twh opwek van windenergie. Hiervoor zijn circa 60 turbines nodig. Voor de fundering en toegangswegen is per turbine circa 1.650m² nodig. Bij 60 windturbines levert dit een ruimtebeslag op van afgerond circa 10 ha tot en met 2030. De oppervlakte van de gelokaliseerde zoekgebieden voor wind binnen de Provincie Utrecht bedraagt in de planMER Wind ongeveer 3.818 ha. Ook voor windenergie is er dus meer potentiële ruimte beschikbaar dan nu nodig is.

Energie-netwerkinfrastructuur: Tot en met 2030 zijn er drie grote hoogspanningsstations nodig met in totaal circa 50 ha ruimtebeslag (exclusief hoogspanningslijnen die een grondoppervlak hebben en een beperkingengebied met zich meebrengen). De ruimte vraag van midden- en laagspanningsstations inclusief de vele extra

transformatorhuisjes zal ook fors zijn en ligt verspreid over de gehele provincie. Er kan op dit moment geen kwantitatieve inschatting van dit ruimtebeslag gemaakt worden.

De bruto ruimtevrage, oftewel de optelsom van deze opgaven, is tot 2030 dus 1.197 ha of 11,97 km². In de tabel is dit afgerond op 12 km². Voor de ruimtevrage voor energie wordt voor het geheel nog naar locaties gezocht. De netto ruimtevrage is dus gelijk aan de bruto ruimtevrage. Deze ruimtevrage kan onderling gecombineerd worden (zon met wind) en kan deels gecombineerd worden met andere functies.

Ruimtevrage	Soort energie	Omvang
Gelocaliseerd zoekgebied	Zoekgebied/ zoekzone zonne-energie	125 km ²
Gelocaliseerd zoekgebied	Zoekgebied windenergie	38 km ²
Netto ruimtevrage	Zonne-energie	11,4 km ²
Netto ruimtevrage	Windenergie	0,1 km ²
Netto ruimtevrage	Energie-netwerkinfrastructuur	0,5 km ²
Totale ruimtevrage	n.v.t.	12,0 km²

Tabel 5 - Ruimtevrage energie en netwerken tot 2030

Inschatting van de ruimtevrage voor leefbare steden en regio's

De ruimtevrage voor leefbare steden en regio's is gekwantificeerd voor bebouwd gebied en recreatiegroen. Bebouwd gebied is opgesplitst in wonen en werken. Voor wonen is hierbij uitgegaan van de ruimtevrage voor volledige woonmilieus inclusief voorzieningen, groen, ontsluiting en combineerbare bedrijvigheid en is er gewerkt met bandbreedtes en variabelen in de mate van uitleg en woningdichtheid. Voor werken is de ruimtevrage specifiek voor bedrijventerreinen gekwantificeerd, ook daarin is gewerkt met bandbreedtes.

Ruimtevrage voor bebouwd gebied – wonen

Bij bebouwd gebied gaat het in deze analyse eerst om de opgave voor wonen, waarbij diverse functies mee ontwikkeld worden, zoals voorzieningen, lokaal groen, ontsluiting en combineerbare bedrijvigheid. Op die manier worden geen losse woningen toegevoegd, maar complete woonwijken.

Voor het bepalen van het ruimtebeslag voor wonen kan in de basis gebruik worden gemaakt van het Kader voor regionaal programmeren wonen en werken 2022 (Kader RPWW 2022, PS 21-09-2022). Hierin zijn de volgende bandbreedtes opgenomen:

Periode	Regio Foodvalley	Regio Amersfoort	U16	Provincie Utrecht
2022 t/m 2030 (9 jaar)	4.400 - 6.200	16.800 - 19.800	48.500 - 66.600	69.700 - 92.700
2022 t/m 2039 (18 jaar)	8.000 - 9.500	29.300 - 34.300	81.800 - 105.400	119.000 - 149.200
Kader 2020, 2020 t/m 2039 (20 jaar)	7.900 - 9.100	26.100 - 31.000	99.200 - 125.600	133.200 - 165.700

Tabel 6 - Bandbreedte woningbouw tot 2040 (Bron: Kader RPWW 2022)

Voor de periode tot en met 2030 heeft de provincie Utrecht het Rijk een woonbod gedaan (vastgelegd in bestuurlijke afspraken met het Rijk). Hierin staat het aantal van 83.500 te bouwen woningen (bruto toevoeging). Hiermee is de bandbreedte voor de eerste periode dus concreter ingevuld. Het genoemde aantal woningen is onder andere gebaseerd op het kwantitatieve programma uit het Provinciaal Programma Wonen en Werken (PPWW) 2023. Daarin staan concrete locaties die reeds in plannen van de gemeenten waren opgenomen. Referentie hierbij is de actuele plancapaciteit, het bod

aan het Rijk en de toets die in dat kader is uitgevoerd. Op basis van PPWW 2023 lijkt het de verwachting dat de plannen in het te actualiseren programma voor het nieuwe PPWW grotendeels binnen het bestaand bebouwd gebied liggen. Uitgaande van het bestaande stedelijk gebied zoals opgenomen in de Omgevingsverordening betreft ongeveer 10% (circa 9000 woningen) van de opgave uitleglocaties die aansluitend aan het bestaande stedelijk gebied liggen. Voor deze analyse gaan we uit van 10%.

Voor het ruimtebeslag van deze opgave wordt gerekend met het gemiddeld ruimtebeslag van uitleglocaties van 40 woningen per hectare. Dit betekent dat uitgegaan wordt van het realiseren van een stedelijk woonmilieu. 10% van 83.500 buitenstedelijk resulteert bij 40 woningen/ha in een ruimtevraag van 222 ha, oftewel 2,2 km². Als er gebouwd wordt in een lagere dichtheid, wordt het ruimtebeslag vanzelfsprekend groter. Zie ook de scenario's voor de ruimtevraag in de periode 2031 – 2040. Deze oppervlakte betreft het oppervlak bij de netto woningdichtheid en omvat de oppervlakte voor woningen, tuinen, blokgroen en de bijbehorende verharding. Een woonwijk is echter meer dan dat. Dit wordt de bruto woningdichtheid genoemd. Deze omvat ook de oppervlakte voor bebouwde en onbebouwde voorzieningen, zoals parken, scholen, wijkgebouwen, etc., de omvang van klimaat-, gezondheid- en watermaatregelen en de omvang van de in de woonwijk passende bedrijvigheid en ontsluiting (wandelen, fietsen, auto). Hiervoor is 1,5 tot 2 keer het netto oppervlak nodig. Bij een rekenfactor van 1,75 levert dit een ruimtevraag op van circa 3,9 km².

Deze bruto woningdichtheid is nog iets anders dan de 'barcode' waarmee de stad Utrecht werkt, zie hiervoor één van de agendapunten. De bruto woningdichtheid gaat over de woonwijk en de direct bij de woonwijk behorende andere functies. In de barcode van de stad is alles meegenomen. Per 10.000 woningen laat de Utrechtse barcode zien wat er verder allemaal in de stad moet komen en hoeveel ruimte daarvoor nodig is. De barcode laat zien dan voor een hoeveelheid van 10.000 woningen er een oppervlakte van ongeveer 540 voetbalvelden (tussen 350 – 400 ha) extra ruimte nodig is in de stad. Het gaat dan om ruimte voor alle voorzieningen, dus ook bijvoorbeeld stedelijk groen, werkplekken, infrastructuur en energie. Deze functies zijn op een andere manier in deze ruimtelijke doorrekening meegenomen.

Het aantal van 83.500 woningen ligt ongeveer halverwege de bandbreedte voor de periode 2022 t/m 2030 zoals opgenomen in tabel 6. Als dit aantal afgehaald wordt van

de bandbreedte voor de periode 2022 t/m 2039, dan resteert er een bandbreedte van 35.500 – 65.700 woningen. We reken met het gemiddelde hiervan, te weten 50.600 woningen, omdat de bovenkant van de bandbreedte is gebaseerd op het volledig inlopen van het woningtekort. Dit is niet de ambitie, omdat over het algemeen een tekort van 2% wordt gezien als een percentage waarbij sprake is van een gezond evenwicht. Dit helpt om overschotten en leegstand te voorkomen.

Voor het ruimtebeslag van deze opgave wordt ook weer gerekend met 40 woningen per hectare. Het percentage uitleglocaties is echter onzeker. We rekenen daarom met een bandbreedte tussen de 5% en 15%. Dit levert een ruimtevraag op van tussen de 63 ha en 190 ha. Met gebruik van dezelfde rekenfactor (1,75) voor de bruto woningdichtheid levert dit een totale ruimtevraag op van tussen de 111 en 332 ha, oftewel 1,1 en 3,3 km².

Op basis van de dichtheid waarmee gerekend wordt, heeft een woonwijk een groter of kleiner ruimtebeslag. Hiervoor is gerekend met 40 woningen per hectare. Hoogstedelijke gebieden hebben een dichtheid van 60 of meer woningen per hectare en kennen veelal gestapelde bouw. Landelijke bebouwing heeft minder dan 25 woningen per hectare. Het kan dan ook om een villa- of bungalowwijk gaan. De andere variabele die van invloed is op het ruimtebeslag is de mate van inbreiding en uitleg. Meer uitleg levert een groter ruimtebeslag op. Deze variabelen zijn hieronder toegepast op de opgave tussen 2031 en 2040. Dit levert het volgende beeld van ruimtebeslag op:

Opgave 2031 tot 2040	25 won/ha	40 won/ha	60 won/ha
50.600 woningen (gem. van bandbreedte)	2.024 ha	1.265 ha	843 ha
Factor 1,75 voor bruto ruimtebeslag	3.542 ha	2.214 ha	1.475 ha
15% uitleg	531 ha	332 ha	221 ha
10% uitleg	354 ha	221 ha	148 ha
5% uitleg	177 ha	111 ha	74 ha

Tabel 7 - Variabelen in woningdichtheid en mate van uitleg bij woningbouw

Uit tabel 10 wordt duidelijk dat het ruimtebeslag voor woningbouw sterk afhankelijk is van de gebruikte aannames. In deze analyse is gebruik gemaakt van het gemiddelde van 40 woningen per hectare. Mochten de daadwerkelijke plannen hier veel van afwijken, dan kan dit een ander ruimtebeslag opleveren. Datzelfde geldt ook voor de binnenstedelijke woningbouw en het aantal woningen per hectare dat daar gerealiseerd wordt. Ook is goed te realiseren dat meer uitleg een andere modal split oplevert met minder fiets en OV en meer ruimte voor de auto.

Voor verstedelijking (woningbouw en bijbehorende functies) is er ook een klimaatopgave. Maatregelen hiervoor zijn onder te verdelen in nieuwbouw en bestaande bouw. Voor bestaande bouw worden maatregelen genomen om het energieverbruik naar beneden te brengen. O.a. de beweging om van het gas af te gaan en focus op isolatie zijn invulling hiervan. Dit zal niet leiden tot een toegenomen ruimtevrage. Voor nieuwbouw is het zaak dat de woningen (en ook de bedrijven) zo energiezuinig gebouwd moeten worden. De ruimtevrage verandert ook hierdoor niet significant. Wel moet rekening worden gehouden met het feit dat nieuwbouw leidt tot een toename van burgers en forenzen in de provincie. Dit zorgt voor meer emissies die aan de provincie Utrecht worden toegerekend. Een gemiddelde Nederlander heeft een broeikasgasvoetafdruk van 15,4 ton CO₂-equivalenten per jaar, waarvan minstens 26% direct is toe te wijzen aan de woning en het wonen. Een toename van 100.000 inwoners betekent dan dus een toename van zo'n 0,4 Mton CO₂-equivalenten per jaar, ofwel een toename van ongeveer 5% op onze totale emissies puur door de toename van inwoners.

Ruimtevrage voor bebouwd gebied - werken

Bij bebouwd gebied gaat het, naast de opgave voor wonen, om de opgave voor werken. In deze analyse is enkel de ruimtevrage voor specifiek bedrijventerreinen gekwantificeerd.

Voor het bepalen van het ruimtebeslag kan gebruik worden gemaakt van het Kader voor regionaal programmeren wonen en werken 2022 (PS 21-09-2022). 3. Hierin is de volgende ruimte voor bedrijventerreinen opgenomen:

Bandbreedte ruimtebehoefte	Regio Foodvalley	Regio Amersfoort	U16	Provincie Utrecht
Bandbreedte nieuw terrein t/m 2030	4 - 24	7 - 22	42 - 43	53 - 89
Opgenomen in realisatiedeel PPWW 2021	4,0	10,7	39,5	54,2
Max. nog in te vullen bandbreedte t/m 2030	20	11,3	3,5	34,8

Tabel 8 - Bandbreedte bedrijventerrein tot en met 2030, in netto hectares (Bron: Kader RPWW 2022)

Bandbreedte ruimtebehoefte	Regio Foodvalley	Regio Amersfoort	U16	Provincie Utrecht
Behoeftte 2031 t/m 2040 (WLO hoog)	8	35	93	136
-/- Ruimtwinst door intensivering / verduurzaming bestaand terrein, 20 - 30%	2	7 - 11	19 - 28	27 - 41
-/- Reservering: niet accommoderen 10%	1	3	9	13
Bandbreedte nieuw terrein 2031 t/m 2040, 60 - 70%	5	21 - 25	56 - 65	82 - 96
+ Harde vervangingsvraag (80%)	PM	PM	PM	PM
Totale nog in te vullen bandbreedte 2022 t/m 2040	5 -25	21 - 36,3	56 - 68,5	82 - 130,8

Tabel 9 - Bandbreedte bedrijventerrein 2031 t/m 2040, in netto hectares (Bron: Kader RPWW 2022)

De ruimtevrage van deze opgave is dus 53 – 89 ha t/m 2030 en 82 – 96 ha in de periode 2031 t/m 2040. In totaal gaat het dus om 135 – 185 ha. Hierbij zijn de volgende opmerkingen te plaatsen:

- In de cijfers is nog geen rekening gehouden met de complete vervangingsvraag na transformatie. Daar is nu nog geen beeld van. Daarom goed om veiligheidshalve aan de bovenkant bandbreedte te gaan zitten. Wel is in deze cijfers al rekening gehouden met een intensiveringsslag.
- Daarnaast gaat het om netto uitgeefbare hectares. Om het bruto-ruimtebeslag (de eigenlijke ruimtevrage voor het terrein zelf, inclusief wegen, groen e.d., maar exclusief infrastructuur naar het terrein toe) te berekenen zou je dit minstens x 1,3 moeten doen. Dat levert de volgende cijfers op:
 - t/m 2030: 89 ha x 1,3 = 115,70 ha / 1,16 km²;
 - 2031–2040: 96 ha x 1,3 = 124,80 ha / 1,25 km²;
 - Totaal: 240,50 ha / 2,41 km².

Iedere vier jaar onderzoekt de provincie of er genoeg ruimte is voor ondernemers om te groeien of zich te vestigen. Begin november is het nieuwste onderzoek gepresenteerd. Hieruit blijkt dat de uitbreidingsvraag voor bedrijventerreinen groter is dan de vorige raming (2019), door sterke groei van banen en omdat meer bedrijven bijvoorbeeld circulaire willen werken. Ook hebben bedrijventerreinen meer ruimte nodig door uitbreiding van het energienetwerk, klimaatadaptatie en vergroening. Het onderzoek laat zien dat tot 2030 er - afhankelijk van het economisch groeiscenario - rekening gehouden moet worden met een fors tekort aan bedrijventerreinen van 90-230 hectare. Met hoeveel ruimtebehoefte er in deze berekening rekening gehouden moet worden, aanvullend op de hiervoor opgenomen aantallen, wordt later bepaald. Provinciale Staten beslissen in het Kader voor het Provinciaal Programma Wonen en Werken hoe de geconstateerde ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen wordt omgezet in programmeringsruimte. Daaropvolgend wordt samen met gemeenten in het provinciaal programma wonen en werken gezocht naar locaties hiervoor. Deze getallen kunnen in een volgende versie van de ruimtelijke doorrekening worden verwerkt.

Ruimtevrage voor infrastructuur

Met de invulling van de opgave voor bebouwd gebied is er ook behoefte aan ontsluiting via diverse vormen van infrastructuur (weg, spoor, fietspad, wandelpad e.d.). Dit soort nieuwe infrastructuur ter ontsluiting van nieuwe woonwijken, bedrijventerreinen en logistieke overslaglocaties is in de berekening van het ruimtebeslag daarvan meegenomen. Het inpassen van verbredingen of nieuwe infrastructuur op lokaal niveau leidt wel tot ruimtelijke ontwerpgegevens.

Daarnaast kan er ook behoefte zijn aan extra infrastructuur voor meer nationale doelen, zoals de doorstroming van het wegverkeer of de uitbreiding van het OV-netwerk. Er zijn op dat niveau nu geen voornemens voor nieuwe provinciale of Rijkswegen of voor nieuwe spoorlijnen bekend. Er is wel sprake van enkele verbredingen van of verbeteringen aan wegen. Dit is echter niet concreet te maken in oppervlakte nieuw ruimtebeslag. Er is wel een nieuwe hoogwaardig openbaar vervoerlijn in de planning vanuit Utrecht richting Nieuwegein, de Merwedelijn. Deze loopt door bestaand stedelijk gebied en levert daardoor in deze berekening geen extra ruimtebeslag op.

Met het verduurzamen van deze sector zijn er kansen om het ruimtegebruik ten opzicht van nu te verminderen. Wanneer men zich nog grotendeels individueel per auto

verplaatst is er daardoor ook een groot wegennet en veel parkeerruimte nodig. Door in te zetten op modal shift (verandering in de wijze hoe we ons verplaatsen) en bijvoorbeeld fietsen en ov te stimuleren is er – op termijn – ook minder ruimtebeslag nodig. Deze vormen van mobiliteit maken namelijk efficiënter gebruik van de ruimte voor het verplaatsen en vraagt minder parkeerruimte. Deze omslag vraagt om een grote ambitie en inzet, niet alleen van de provincie, maar ook van het Rijk.

Totale omvang van ruimtevrage voor bebouwd gebied

Voor wonen is er voor de periode t/m 2030 op basis van de huidige inzichten en de geschetste aannames, een aanvullend ruimtebeslag nodig van 3,9 km² ten opzichte van het stedelijk gebied (zoals opgenomen in de Omgevingsverordening) en voor de periode 2031 – 2040 gaat het om tussen de 1,1 en 3,3 km². Deze inschattingen zijn gebaseerd op aannames en bevatten (met name na 2030) nog veel onzekerheid, zoals de mate van uitleg en de woningdichtheid. Voor specifiek bedrijventerrein is er voor de periode t/m 2030 een aanvullend ruimtebeslag nodig van 1,16 km² en voor de periode 2031 – 2040 gaat het om 1,25 km². In totaal is de ruimtebehoefte 2,41 km². Deze inschatting bevat (met name na 2030) nog veel onzekerheid, zoals de mate van intensivering op bestaande bedrijventerreinen. De berekening leidt tot het volgende overzicht van extra ruimtebeslag voor wonen en werken de periode tot 2030. In de kaartenreeks achterin deze bijlage zijn ook de voorgenomen locaties voor deze ruimtevrage opgenomen. Het gaat hierbij om puntlocaties. De precieze ligging van deze gebieden is nog niet bekend. Daardoor kan er geen oppervlakte zoekgebied aangegeven worden.

Ruimtevrage	Soort bebouwing	Omvang
Gelocaliseerd zoekgebied	Woonwijken	PM km ²
Gelocaliseerd zoekgebied	Bedrijventerreinen	PM km ²
Netto ruimtevrage	Woonwijken	3,9 km ²
Netto ruimtevrage	Bedrijventerreinen	1,2 km ²
Totale ruimtevrage	n.v.t.	5,1 km²

Tabel 10 - Ruimtevrage bebouwd gebied tot en met 2030

Ruimte vraag voor recreatiegroen

De ruimte vraag voor recreatie betreft de vraag naar multifunctioneel groen waar ruimte voor recreatie is. Hiermee wordt gewerkt aan een gezonde groene leefomgeving die meegroeit met de verstedelijking. Deze ruimte vraag is in eerste instantie globaal geraamd op 500 m² per nieuw te realiseren woning. Als dit gebruikt wordt op de aantallen woningen in deze notitie gaat het voor de periode t/m 2030 om 41,75 km². Voor de periode 2031 – 2040 gaat het om 17,75 – 32,85 km², het gemiddelde hiervan is 25,30 km². Dit komt dus neer op een totale globale ruimte vraag van 67,05 km². Dit is een zeer globaal getal, waarbij nog geen rekening is gehouden met functiecombinaties, medegebruik van bestaand groen, verbeteren van bestaand groen e.d..

In het programma Groen Groeit Mee (Bron: Groen Groeit Mee - Opgaven in beeld) is onderzocht welke groenontwikkelingen geïdentificeerd kunnen worden die invulling kunnen geven aan deze opgave. Dit leidt tot het volgende bij dat programma opgeleverde overzicht:

Soort recreatie (2023 – 2040)	Oppervlakte (ha)	Aantal / km
Nieuwe recreatiegebieden	1.015	n.v.t.
Recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting	2.200	98
Recreatieve dooradering landbouwgebieden	350	n.v.t.
Groene contourgebieden met naast natuur recreatief medegebruik	2.527	n.v.t.
Nieuwe natuurkernen met recreatief medegebruik	397	n.v.t.
Ecologische verbindingen met waterberging en recreatief medegebruik	1.376	n.v.t.
Herstel erfbeplanting/ kleine landschapselementen	125	n.v.t.
Levendige boerensloten (regio U16)	n.v.t.	10.000
Groenblauwe dooradering landbouwgebied (Regio's Amersfoort + Foodvalley)	1.911	n.v.t.
Nieuwe grote infrakunswerken voor recreatie en ontsluiting	n.v.t.	57
Buitenpoorten	n.v.t.	22
Ruimte voor groeiende wateropgave (nog onderzoeken)	PM	n.v.t.
Ruimte voor zwemwater / water voor verkoeling (nog onderzoeken)	PM	n.v.t.
Totaal	9.901+PM	-

Tabel 11 - Overzicht potentiële ontwikkeling recreatiegroen uit programma Groen Groeit Mee

De getallen zoals opgenomen in de tabel komen hoger uit dan de globale inschatting laat zien en zijn redelijk precies. Dit komt, doordat er gebruik is gemaakt van documenten, schetsen en kaarten van de provincie, de drie regio's in de provincie en de vier waterschappen in de provincie. De ideeën die hierin staan zijn overgenomen, waarbij ook een indicatie is opgenomen van de hardheid van de plannen. Voor deze harde plannen, zoals de groene contour, is veelal helaas nog geen financiering beschikbaar. Het overzicht is dus gebaseerd op bestaand beleid, plannen en ambities. Het gaat daarbij om de nieuwe groenblauwe opgave in het buitengebied die voortkomt uit de opgave voor woningbouw en duurzame energie. Het groen in het binnenstedelijk gebied is niet meegenomen. Dit maakt onderdeel uit van het bruto ruimtebeslag van woonwijken, zoals in de betreffende paragraaf is beschreven. Voor recreatie is ook rekening gehouden met de bestaande tekorten. De opgave voor bos is meegenomen in de hectares in de tabel en is niet apart inzichtelijk gemaakt.

In de voorliggende analyse naar toekomstig ruimtebeslag is de in de tabel vermelde oppervlakte gehanteerd. De aantallen toe te voegen kilometers en objecten zijn buiten beschouwen gelaten. Dit komt dus neer op een totaal van 9.901 ha of 99 km². Een deel daarvan gaat om recreatief medegebruik van natuur of landbouw. In deze analyse van ruimtebeslag worden die opgenomen onder de categorieën natuur en landbouw. Alleen de nieuwe recreatiegebieden en de recreatieve verbindingen zijn specifiek toe te rekenen aan de categorie recreatiegroen. Dat gaat dus om een ruimte vraag van 3.215 ha of 32,15 km².

Om te berekenen welk deel van deze opgave logischerwijs toegerekend moet worden aan de periode t/m 2030 worden de woningbouwaantallen gebruikt. In deze periode wordt globaal 62% van de totale opgave gerealiseerd. Dit levert een opgave voor recreatiegroen van 19,93 km². Voor de periode 2031 – 2040 gaat het dan om 12,22 km². Dit betreft zoals aangegeven de ruimte vraag voor nieuwe recreatiegebieden en recreatieve verbindingen met een groene en ecologische inrichting. Deze ruimte vraag kan grotendeels gecombineerd worden met andere functies.

Ruimte vraag	Soort recreatiegroen	Omvang
Netto ruimte vraag	Recreatiegroen uit Groen Groeit Mee	19,9 km ²

Tabel 12 - Ruimte vraag recreatiegroen tot en met 2030

Combineerbaarheid van de opgaven en beperkingen voor andere functies

Uit de analyse blijkt, ondanks de vele onzekerheden waar we mee te maken hebben, dat er vanuit de sectorale opgaven een aanzienlijke ruimtebehoefte is. Dit sluit aan bij het beeld dat al langer bestaat en dat ook in het Ruimtelijk Voorstel wordt geschetst: 'Grote urgentie, enorme opgaven'. Ruimte voor transformatie wordt steeds schaarser en kostbaarder, wat zal leiden tot uitdagingen om de ruimtevrage te accommoderen. Daarom is het belangrijk om op zoek te gaan naar nieuwe oplossingen en mogelijkheden om functies te combineren, zoals ook de Omgevingsvisie voorschrijft. Dit is een complexe opgave, waar we met de provincie samen met andere overheden en partners aan gaan werken. Met het Ruimtelijk Voorstel zetten we hierin weer een stap. Het zoeken naar mogelijkheden voor functiecombinaties en het slim omgaan met beperkingen die functies ten opzichte van elkaar hebben is een continu proces en werkt door van beleidsontwikkeling tot uitvoeringspraktijk.

Onderstaand wordt aan de hand van een aantal voorbeelden geschetst welke functies goed te combineren zijn en waar er juist beperkingen optreden. Dit is geen volledige lijst van alle mogelijke functiecombinaties en beperkingen, maar is een greep uit een aantal voorbeelden. Om in bijvoorbeeld een gebiedsontwikkeling tot goede functiecombinaties te komen volstaat een checklist dan ook niet. Dit is een ontwerpopgave waarin met alle partijen gezocht, gewikt en gewogen moeten worden naar wat de beste mogelijke combinatie is om de gewenste ruimtevrage zo goed mogelijk te accommoderen.

Met het in beeld brengen van de functiecombinaties en beperkingen, komen de relevante gezondheids- en veiligheidsaspecten ook al deels in beeld. Met de toenemende druk op de ruimte geldt daarnaast in algemene zin, dat het steeds lastiger wordt om voor een goede gezonde en veilige leefomgeving te zorgen. Eén van de maatregelen is: afstand tussen bron en kwetsbare bestemming, dat is lastiger als meer opgaven een plek proberen te vinden. Een toename van het aantal mensen betekent op dit moment eigenlijk altijd dat er meer emissies bijkomen als gevolg van mobiliteit, energiegebruik, en meer drukte op plekken waar het nu al druk is. Dit is een belangrijk aspect bij het afwegen voor het accommoderen van de ruimtevrage. Uiteindelijk gaat het om het

totaalresultaat van alle ontwikkelingen samen die bepalend zullen zijn hoe gezond en veilig de leefomgeving is.

Water

- Waterberging kan uitstekend gecombineerd worden met andere functies. Vaak zijn het gebieden die periodiek kunnen overstromen, maar waar het overgrote deel van het jaar geen water in staat. Een deel van deze gebieden is te gebruiken als natuurgebied, grasland of recreatieterrein.
- Bij drinkwaterwinning is het waterwingebied alleen combineerbaar met ruimte-extensieve functies, zoals landbouw, natuur en recreatie.
- Er bestaan ook systeemrelaties, zoals bij drinkwaterwinning waar het gebruik van grondwater voor drinkwater een negatief effect kan hebben op nabij gelegen grondwatergevoelige natuurgebieden.

Natuur

- In NNN, groene contour en weidevogelkerngebieden is het opwekken duurzame energie onder voorwaarden mogelijk. In de Omgevingsverordening is mogelijk gemaakt dat de inrichting van de groene contour met (tijdelijke) duurzame energie bekostigd kan worden.
- Het NNN kan beperkingen met zich meebrengen voor omliggende functies. Voor een goede natuurkwaliteit zijn, naast goed natuurbeheer, ook goede abiotische condities van essentieel belang. Natuur gedijt alleen bij voldoende water van de juiste kwaliteit, een lage milieudruk en een goede bodemkwaliteit. Daarom is het van groot belang dat het natuurbeleid in belangrijke mate verweven is met het bodem-, water- en milieubeleid.

Landbouw

- Bij transitie van intensieve naar extensieve landbouw ontstaan er meer mogelijkheden voor functiecombinaties, zoals landbouw met energieopwekking, recreatie, bos (bomen) en klimaatadaptatie.

Energie

- Zon op land kan deels gecombineerd worden met andere functies, zoals natuur (met name vegetatie), recreatie en bepaalde landbouwgewassen.

- Windturbines laten zich binnen het beperkingengebied rondom een turbine niet combineren met woningbouw, maar wel met bedrijventerreinen (mits conform eisen externe veiligheid).
- De beperkingengebieden rondom windturbines gaan wel goed samen met zon op land. Dit heeft uit het oogpunt van een effectieve benutting van de energienetwerk-infrastructuur zelfs grote voordelen.

Wonen

- Woonmilieus zijn bij uitstek plekken waar veel functies kunnen samenkomen: Denk hierbij aan sport, detailhandel, culturele voorzieningen, verschillende vormen van energieopwekking (met name zonnepanelen), waterberging en kleinschalige voedselproductie.

Werken

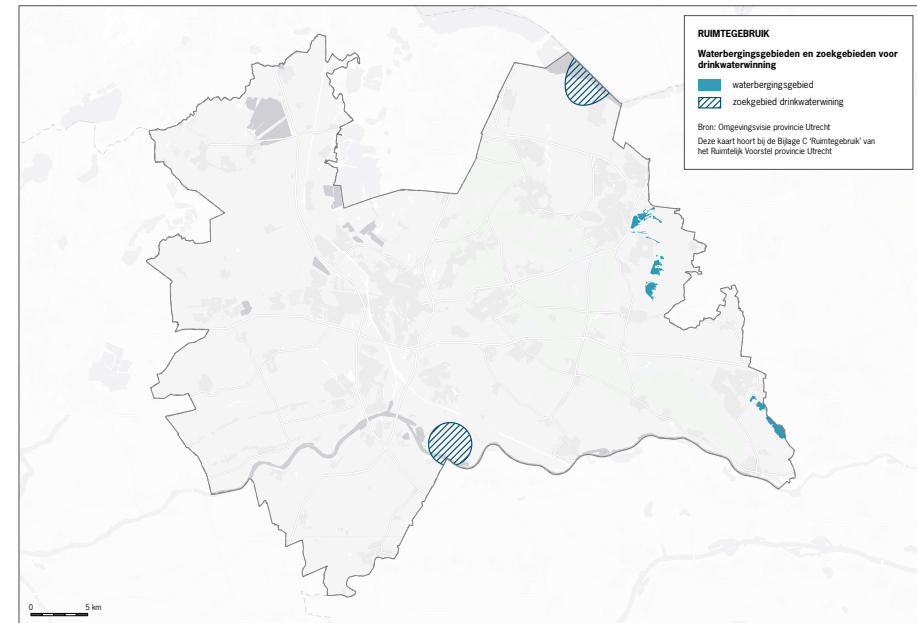
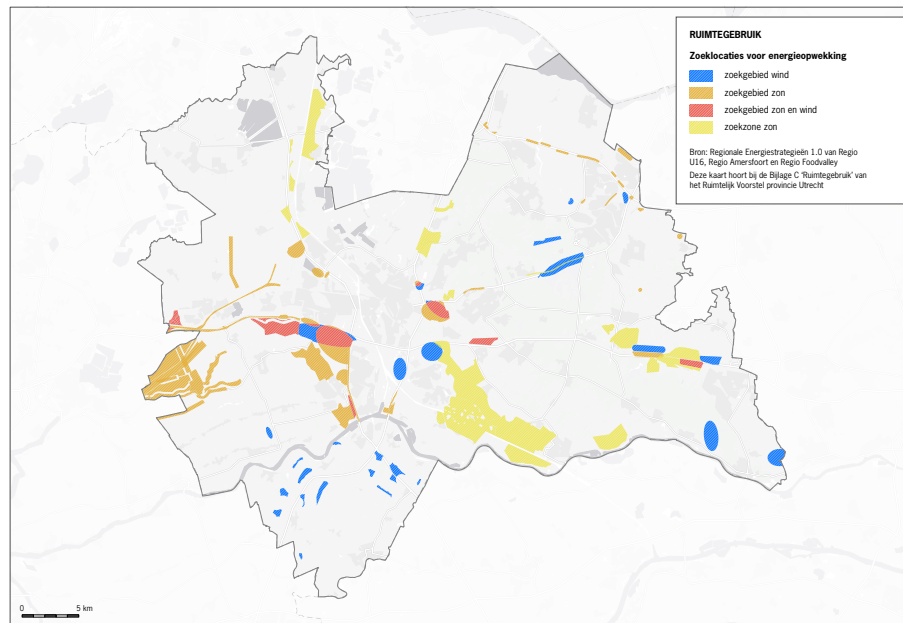
- Werken en wonen worden steeds vaker gecombineerd. Ook op bedrijventerreinen in een lage milieucategorie is het mogelijk om te mengen met wonen. Daarnaast bieden bedrijventerreinen ruimte voor onder meer ecologische structuren en energieopwekking.

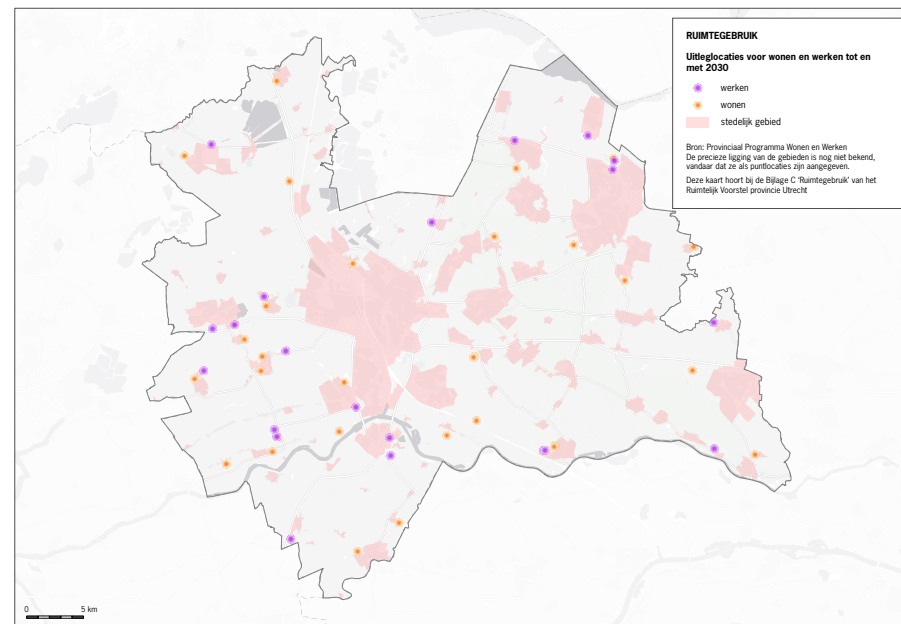
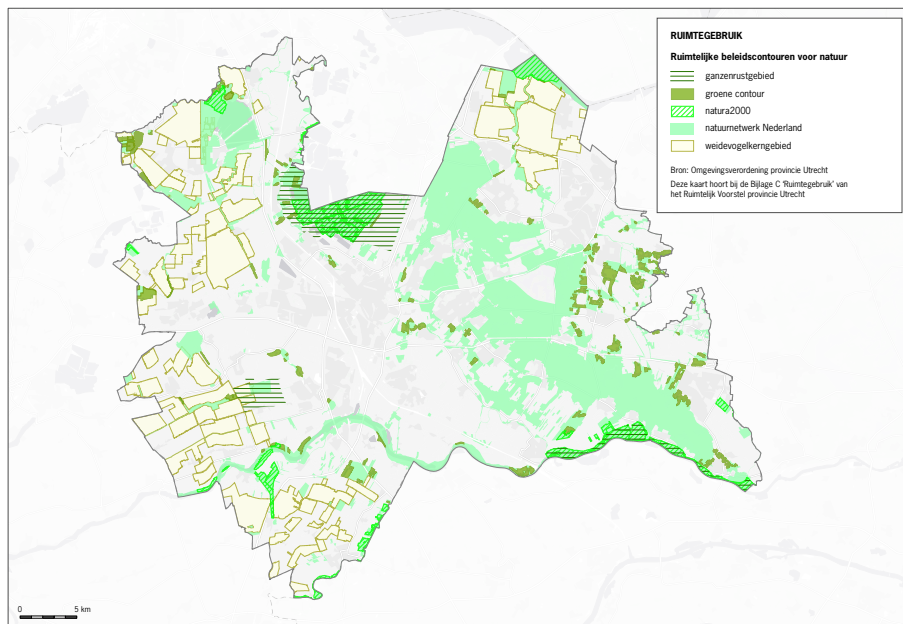
Recreatiegroen

- Het combineren van recreatie met andere opgaven is goed mogelijk. Zo kan recreatie goed samengaan met nieuw bos, natuurontwikkeling, met water(berging) en energieopwekking en landbouw.

GIS-kaarten huidige situatie en ontwikkelingen tot en met 2030

De hier opgenomen GIS-kaarten geven een indicatief beeld van een aantal huidige en/of toekomstige ruimte vragende functies.

Bijlage D: Verantwoording gebruikte data

Het NOVEX-Startpakket dat de provincies op 12 december 2022 ontvingen bevatte ook een bijlage met afspraken over het gebruik van ruimtelijke data. Hierin is het verzoek opgenomen om in het ruimtelijk voorstel duidelijk te maken welke ruimtelijke data als bronmateriaal zijn gebruikt. Aan het Startpakket is ook een niet-limitatieve basisset aan ruimtelijke data toegevoegd. Deze data kunnen de provincies gebruiken als basis voor de uitwerking van ruimtelijke opgaven. Het betreft:

1. datasets die de feitelijke situatie laten zien,
2. datasets met wettelijke kaders en gebiedscategorieën,
3. datasets met vastgestelde beleidskaders en gebiedscategorieën;
4. enkele waardevolle landelijke kenniskaarten.

Voor de basisset geldt voor zowel het Rijk als de provincies het pas-toe-of-leg-uit-principe. Afgesproken is dat “partijen zo veel als mogelijk de data uit de overeengekomen set als basis gebruiken voor ten minste de provinciale uitwerking, de ontwerpdeliers en de door het programma MooiNL te ontwikkelen toekomst- en handelingsperspectieven. Afwijkingen van deze basisregel zijn gemotiveerd mogelijk en worden met vermelding van minimaal de naam en vindplaats van de dataset vastgelegd”. In de opgenomen tabel is aangegeven welke ruimtelijke data ten grondslag ligt aan de kaartenreeks van het ruimtelijk voorstel en aan de verkenning naar de omvang van het toekomstige ruimtegebruik. Daarnaast laat deze tabel zien waar de GIS-informatie van ruimtelijke ontwikkeling van de provincie Utrecht te vinden is.

Dataset	Perspectief novex	Landelijk programma	Thema omgevingsvisie	Bron	Soort kaart
Grondwaterbeschermingszones (100-jaars-aandachtsgebied, boringsvrije zone, grondwaterbeschermingsgebied, waterwingebied)	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Bodemkaart BRO	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Landelijk	Kenniskaart
Primaire keringen	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsprogramma bodem en water pu	Beleidskaart
Buitendijksgebied	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsprogramma bodem en water pu	Beleidskaart
Zoekgebied drinkwaterwinning	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Vrijwaringszone regionale kering	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Waterbergingsgebied	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Klimaatbestendige wateraanvoer	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Tegengaan bodemdaling	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Vasthouden en infiltreren regenwater	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Zoekgebied drinkwaterwinning	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Kwetsbaarheid voor oxidatie van organische stof bij bodembewerking	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Provinciaal overig	Kenniskaart

Dataset	Perspectief novex	Landelijk programma	Thema omgevingsvisie	Bron	Soort kaart
Ligging (KRW) waterlichamen	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Landelijk	Feitelijke situatie
Geschiktheid woon- en werklocaties: behoefte berging	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Waterpartners/defacto	Kenniskaart
Plaatsgebonden overstromingskans	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Klimaat-effectatlas	Kenniskaart
Stedelijk hitte eiland	Bodem en water sturend	n.v.t.	Klimaatbestendig en waterrobuust	Atlas natuurlijk kapitaal	Kenniskaart
Actuele typen landbouw	Landbouw en natuur	Landelijk gebied (nplg) incl. Perspectief landbouw	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Landelijk	Feitelijke situatie
Stikstofdepositie	Landbouw en natuur	Landelijk gebied (nplg) incl. Perspectief landbouw	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Landelijk	Feitelijke situatie
Natura2000 gebieden	Landbouw en natuur	Landelijk gebied (nplg) incl. Perspectief landbouw	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Landelijk	Regelgeving
Natuurnetwerk Nederland	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Groene contour	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Weidevogelkerngebied	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Ganzenrustgebied	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Koesteren Natura 2000-gebieden	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Realiseren en verbeteren Natuurnetwerk Nederland (niet opgenomen in locatielijst)	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Transitie naar duurzame landbouw	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Verkenning duurzame toekomst glastuinbouw	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Versterken grote natuursystemen	Landbouw en natuur	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Bedrijventerreinen (IBIS)	Leefbare steden en regio's	Programma werklocaties: ruimte voor economische activiteit	Vitale steden en dorpen	Provinciaal overig	Feitelijke situatie
Kantoorlocaties	Leefbare steden en regio's		Vitale steden en dorpen	Provinciaal overig	Feitelijke situatie
Stikstofdioxide 2020 (NO2)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Feitelijke situatie
Stikstofdioxide 2019 (NO2)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Feitelijke situatie
Fijnstof 2020 (PM10)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Feitelijke situatie
Fijnstof 2019 (PM10)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Feitelijke situatie
Fijnstof 2020 (PM2,5)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Feitelijke situatie
Fijnstof 2019 (PM2,5)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Feitelijke situatie
Stedelijk hitte-eiland effect (UHI)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Kenniskaart
Verkoelend effect van groen en blauw	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Kenniskaart
Kwetsbare ouderen	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Kenniskaart

Dataset	Perspectief novex	Landelijk programma	Thema omgevingsvisie	Bron	Soort kaart
Geluid in Nederland alle bronnen (Lcum) (2017)	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Kenniskaart
Hemelhelderheid in de avond, met bewolking	Leefbare steden en regio's	Gezonde en groene leefomgeving	Stad en land gezond	Landelijk	Kenniskaart
Contour geluid bedrijven (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geluid railverkeer (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geluid provinciale wegen (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geluid rijkswegen (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geluid wegverkeer gecumuleerd (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geluid vliegverkeer (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geluid vliegverkeer nacht (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour NO2 wegverkeer (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour PM10 veehouderijen (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geur veehouderijen (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour geur industrie (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Contour elektromagnetische velden hoogspanningslijnen (GezondheidsEffectScreening)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Provinciaal overig	Kenniskaart
Stitegebied (stillekern en bufferzone)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
NWB - wegen	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Landelijk	Feitelijke situatie
NWB - vaarwegen	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Landelijk	Feitelijke situatie
Spoorwegen	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Landelijk	Feitelijke situatie
Dienstregeling OV	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Landelijk	Feitelijke situatie
Doorfietsroutes (1e tranche)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Provinciaal overig	Kenniskaart
Regionaal fietsnetwerk	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Nationale parken	Leefbare steden en regio's	Landelijk gebied (nplg) incl. perspectief landbouw	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Landelijk	Regelgeving
Groen rond stad (Utrecht-Amersfoort)	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Omgevingsverordening pu	Regelgeving

Dataset	Perspectief novex	Landelijk programma	Thema omgevingsvisie	Bron	Soort kaart
Locaties wonen en werken 2021 2023	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Programma wonen en werken	Beleidskaart
Stedelijk gebied	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Binnenstedelijke en binnendorpse ontwikkeling	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Lange termijn zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Ontwikkeling groenblauwe en recreatieve structuur	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Potentiele locatie voor integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Prioritaire locatie voor integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Versterken stad-landverbinding	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Stad en land gezond	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Leefbarometer	Leefbare steden en regio's	n.v.t.	Vitale steden en dorpen	Leefbarometer	Kenniskaart
Hoogspanningsnet Nederland - Asset gegevens TeneT TSO B.V.	Ordenende netwerken	Energie programma's	Duurzame energie	Landelijk	Feitelijke situatie
RES zoekgebieden zon- en windenergie	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Provinciaal overig	Kenniskaart
Nader te verkennen verbinding hoogwaardig OV	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Ontwikkeling nieuw knooppunt	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Optimaliseren multimodaal knooppunt	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Prioritaire verbinding hoogwaardig OV	Ordenende netwerken	n.v.t.	Toekomstigbestendige natuur en landbouw	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Realiseren (snel) fietsroutenetwerk	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzaam gezond en veilig bereikbaar	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Energielandschap (tijdelijk)	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
Aanwezige windmolens	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Nationale energieatlas	Feitelijke situatie
Contouren hoogspanningslijnen magnetische velden	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Provinciaal overig	Kenniskaart
Warmtenetten	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Warmteatlas	Feitelijke situatie
Potentie WKO	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Warmteatlas	Kenniskaart
Lage temperatuur aardwarmte	Ordenende netwerken	n.v.t.	Duurzame energie	Warmteatlas	Feitelijke situatie
Beschermd stads- of dorpsgezicht	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Landelijk	Regelgeving
UNESCO Werelderfgoed (cultureel, natuurlijk, buffergebied)	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Landelijk	Regelgeving
Rijksmonument	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Landelijk	Regelgeving

Dataset	Perspectief novex	Landelijk programma	Thema omgevingsvisie	Bron	Soort kaart
Rijksbeschermd groenaanleggen	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Landelijk	Regelgeving
CHS - historische buitenplaatszone	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
CHS - militair erfgoed	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
CHS - agrarisch cultuurlandschap	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
CHS - agrarisch waardevolle zone	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
CHS - historische infrastructuur	Ruimtelijke kwaliteit	Erfgoeddeal	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Kwaliteitsgids Landschap deelgebieden	Ruimtelijke kwaliteit	n.v.t.	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Provinciaal overig	Kenniskaart
Landschappen	Ruimtelijke kwaliteit	n.v.t.	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsverordening pu	Regelgeving
Verzilveren linie en limes	Ruimtelijke kwaliteit	n.v.t.	Levend landschap, erfgoed en cultuur	Omgevingsvisie pu	Beleidskaart
NOVEX gebieden	n.v.t.	Groen in en om de stad	Stad en land gezond	Landelijk	Beleidskaart
Militaire terreinen en terreinen met een militair object als bedoeld in de artikelen 5.150, eerste lid, en 7.6, tweede lid	n.v.t.	Ruimte voor defensie	n.v.t.	Landelijk	Regelgeving
Gebieden waar bouwwerken een militaire zend- en ontvangstinstallatie kunnen verstoren als bedoeld in artikel 5.150, derde lid	n.v.t.	Ruimte voor defensie	n.v.t.	Landelijk	Regelgeving
Gebieden waar bouwwerken het militaire radarbeeld kunnen verstoren als bedoeld in artikel 5.150, vijfde lid, en maximale hoogtes van bouwwerken als bedoeld in artikel 5.155, eerste lid	n.v.t.	Ruimte voor defensie	n.v.t.	Landelijk	Regelgeving
Gebieden waar bouwwerken het civiele radarbeeld kunnen verstoren als bedoeld in artikel 5.161a, vijfde lid, en maximale hoogtes van bouwwerken als bedoeld in artikel 5.155, eerste lid	n.v.t.	Ruimte voor defensie	n.v.t.	Landelijk	Regelgeving
Geometrische begrenzing militaire explosieaandachtsgebieden	n.v.t.	Ruimte voor defensie	n.v.t.	Landelijk	Regelgeving

Bijlage E: NOVEX-gebieden

In NOVEX-gebieden werken Rijk, provincie(s), gemeenten en waterschappen samen zodat ze de komende jaren al kunnen starten met de invulling van grote en urgente ruimtelijke opgaven. De overheden maken hiervoor een gezamenlijk Ontwikkelperspectief en een Uitvoeringsagenda (inclusief Regionale Investeringsagenda). Dit hoofdstuk geeft de stand van zaken van de activiteiten en producten voor de NOVEX-gebieden die (deels) in de provincie Utrecht liggen:

- Utrecht-Amersfoort
- Arnhem-Nijmegen-Foodvalley
- Groene Hart
- Regio Schiphol

De Ontwikkelperspectieven zijn belangrijke bouwstenen voor het Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht geweest. Andersom biedt het Ruimtelijk Voorstel kaders voor de Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden.

NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort

Het aantal mensen dat woont, werkt, leert en leeft in de Metropoolregio Utrecht stijgt harder dan waar dan ook in Nederland. Om die groei op te vangen, zijn in 2040 ongeveer 165.000 woningen nodig en locaties voor ruim 100.000 banen. Het Ontwikkelperspectief Utrecht Nabij (2020) en het Ontwikkelbeeld Regio Amersfoort Centraal! (2021) zijn opgesteld om een antwoord te geven op de vraag hoe we deze forse groei van wonen en werken kunnen opvangen én hoe de regio tegelijkertijd bereikbaar, leefbaar en groen kan blijven. In november 2021 hebben Rijk en regionale partijen afgesproken dat beide documenten samen één verstedelijkingsstrategie vormen. In de RO-brief (2022) is vervolgens aangegeven dat het verstedelijkingsgebied Utrecht-Amersfoort verder wordt ontwikkeld en voortaan de status van NOVEX-gebied heeft. Binnen het NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort liggen de grootschalige NOVEX-woningbouwgebieden Groot Merwede (Utrecht en Nieuwegein), Spoor- en A1-zone Amersfoort en Foodvalley (deelgebied Barneveld Noord).

Het gebied Utrecht-Amersfoort ontleent de NOVEX-status aan de complexiteit en urgentie van de opgaven voor verstedelijking, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid. Om te komen tot een gezamenlijk Ontwikkelperspectief, moet de gecombineerde verstedelijkingsstrategie op een aantal punten worden aangevuld, bijvoorbeeld met klimaat en energie. Ook moet er een actualisatie plaatsvinden op basis van ontwikkelingen die na het opstellen van Utrecht Nabij en Regio Amersfoort Centraal! hebben plaatsgevonden. Het Ontwikkelperspectief heeft als leidende principes nabijheid, Groen Groeit Mee en een schaa sprong in mobiliteit. De afspraken die in het Rijk-regio programma U Ned zijn gemaakt voor de uitvoering van Utrecht Nabij en Regio Amersfoort Centraal! vormen het begin van het Adaptief Programma (inclusief Regionale Investeringsagenda) die voor het NOVEX-gebied worden opgesteld.

Tijdens het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) Noordwest, op 15 juni 2023 is het concept Ontwikkelperspectief besproken. Dit concept bevat geen nieuwe structurerende keuzes. De 'zeven samenhangende principes' van Utrecht Nabij en de gezamenlijke pijlers' van Regio Amersfoort Centraal! vormen de basis. Deze zijn vertaald in drie overkoepelende uitgangspunten:

1. Verstedelijken in drie type milieus: metropoolpoorten, regiopoorten en vitale kernen;
2. Robuust groenblauw raamwerk en divers landschap dat meegroeit en bereikbaar is;
3. Systeemsprong voor een samenhangend multimodaal mobiliteitssysteem.

Het gezamenlijk kaartbeeld is opgebouwd uit de beide regionale kaarten. Daar waar dat voor de eenduidigheid nodig was, is gebruik gemaakt van andere gezamenlijke bronnen, zoals de Mobiliteitsstrategie 2040.

Het Ontwikkelperspectief is ten opzichte van de basisdocumenten geactualiseerd aan de hand van gezamenlijke besluiten (BO MIRT 2022). Onder meer voor de Mobiliteitsstrategie 2040, en aan de hand van informatie uit de gebiedsonderzoeken en Metropoolpoorten. Ook zijn nieuwe thema's en accenten uit het Startpakket opgenomen. Deze thema's worden geagendeerd en meegenomen in de verdere uitwerking.

Tijdens het BO MIRT Noordwest van 7 november 2023 hebben Rijk en regio het Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Utrecht Amersfoort "Gezond groeien in nabijheid" onderschreven als basis voor verdere uitvoering. Ook is de Uitvoeringsagenda in de vorm van een eerste versie van het Adaptief Programma NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort besproken. Dit Adaptief Programma wordt ingezet als een sturingsmechanisme voor de Rijk-regio opgaven op ruimtelijk gebied en zorgt voor inzicht in de belangrijke structurende keuzes. In het BO Leefomgeving Noordwest 2024 wordt het Adaptief Programma op basis van de geboekte voortgang opnieuw geagendeerd. Het Ontwikkelperspectief is te raadplegen via [Documenten | U Ned \(programma-uned.nl\)](#)

NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley

Voor dit gebied is de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley "Meer landschap, meer stad" opgesteld, gericht op realisatie van 100.000 woningen (40.000 woningen in Regio Foodvalley en 60.000 woningen in Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen) en bijbehorende arbeidsplaatsen tot 2040. In deze strategie is natuurontwikkeling een belangrijk onderdeel. Voor delen van dit gebied ligt er ook een belangrijke opgave voor natuurversterking en landbouwtransitie. Binnen het NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley liggen de grootschalige NOVEX-woningbouwgebieden Spoorzone Arnhem-Oost, Nijmegen Kanaalzone, Nijmegen Stationsgebied en Foodvalley (deelgebieden Barneveld Noord, Ede Noord, KennisAs Ede-Wageningen, Spoorzone Veenendaal, Veenendaal-De Klomp).

Het proces naar een Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley wordt gecoördineerd door de provincie Gelderland en komt in samenwerking met het Rijk, de provincie Utrecht, de twee regio's, gemeenten en waterschappen tot stand. Bijzondere aandacht gaat uit naar de opgaven verstedelijking, landelijk gebied en energie. Leidend voor verstedelijking is de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley die in het BO MIRT Oost van 2022 is vastgesteld. De woningbouwopgave wordt benut om het karakter en de kwaliteit van de Groene Metropool (natuur, klimaat, gezondheid en economie) te versterken. De uitwerking van de Verstedelijkingsstrategie in een Ontwikkelperspectief en Uitvoeringsagenda gaat onder andere over het programmeren van nieuwe woningen binnen bestaand stedelijk gebied nabij (H)OV-knopen met versterking van groenblauwe structuren. Daarnaast wordt ingezet op een menging van functies en voldoende groen. Tussen de gebouwde gebieden wordt een gebied van in totaal zo'n 5.000 hectare toegankelijk voor medegebruik (recreatie) en er blijft een groene bufferzone tussen de kernen. De inzet is te komen tot een adaptief perspectief waarin de bestaande Verstedelijkingsstrategie waar mogelijk wordt verdiept en verbreed met de thema's landbouw, natuur, stikstof, energie en circulaire economie. De gedachte is dat dit perspectief de komende jaren wordt doorontwikkeld tot een gezamenlijk gebiedsdekkend perspectief van Rijk en regio.

Op het niveau van Regio Foodvalley is een integrerende bestuurlijke tafel gevormd om de verschillende onderwerpen met elkaar af te stemmen en besluitvorming in de daartoe bevoegde gremia voor te bereiden. In beide regio's van het NOVEX-gebied hebben partijen gewerkt aan een regioarrangement dat als bouwsteen heeft gediend voor het Ontwikkelperspectief. Bouwstenen voor deze regioarrangementen zijn de Verstedelijkingsstrategie, de Regionale Energiestrategieën, het UPLG (provincie Utrecht), het VLGG (provincie Gelderland) en RPLG (Regio Foodvalley). Schuurpunten zijn onder andere het realiseren van de randvoorwaarden voor duurzame verstedelijking (middelen voor groen en mobiliteit), (beschikbaarheid van) energie en de transitie van het landelijk gebied.

Het ontwerp-Ontwikkelperspectief, dat is vastgesteld op het BO NOVEX Arnhem-Nijmegen-Foodvalley op 28 september 2023, is besproken tijdens het BO MIRT Oost van 9 november 2023. Rijk en regionale partijen hebben afgesproken dat het Ontwikkelperspectief de basis is voor verdere uitwerking naar een completere versie in 2024. Op 7 december is deze versie vastgesteld door het BO NOVEX, met als insteek in 2024 een completere versie te maken. Specifiek de transitie voor het landelijk gebied en natuurherstel zal de komende periode (op basis van onder andere structurerende keuzes van UPLG en VLGG) nog verder worden uitgewerkt. Hierbij wordt ook gekeken naar de keuzes die gemaakt moeten worden om de groen/blauwe verbindingen tussen stad en land te versterken ten behoeve van recreatie en klimaatadaptatie.

NOVEX-gebied Groene Hart

Het Groene Hart is een unieke en vitale regio die voor grote uitdagingen staat. Het gebied kent een eeuwenlange geschiedenis van transformatie als reactie op de uitdagingen van hun tijd. Ook nu is een nieuw perspectief nodig voor het Groene Hart. Alleen met stevig ingrijpen en transformatie kan het Groene Hart inspelen op de impact van klimaatverandering, de bodemdaling remmen en biodiversiteit herstellen. De transformatie biedt ook kansen om het Groene Hart beter te verbinden met de aangrenzende stedelijke gebieden. Het Groene Hart bestaat grotendeels uit veengronden. De hoofdpogave in het gebied is het stabiliseren van de veenbodems (bodemdaling remmen, CO₂-uitstoot reduceren, verzilting voorkomen). Cruciaal daarvoor is een robuust ingericht watersysteem. De veenbodems vragen (deels) aanpassing van het landgebruik in het Groene Hart. Er speelt een transitie in de landbouw en er is ruimte nodig voor duurzaam opgewekte energie. Daarnaast ondervindt het Groene Hart verstedelijkingsdruk vanuit de omliggende steden. De bereikbaarheid en toegankelijkheid voor recreanten vraagt aandacht en in het gebied zelf is ook behoefte om wonen, werken en recreëren verder te ontwikkelen. Een gebied dus met een stapeling van veelsoortige opgaven. Deze grote opgaven moeten samengaan met de huidige waardevolle gebiedskenmerken, die het karakter van het Groene Hart bepalen. Een deel van het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies ligt in het Groene Hart, evenals de Kinderdijk en de Limes. Doorgaan op de huidige voet voldoet niet meer op de lange termijn.

Een gebiedsgericht en sector-overstijgende aanpak is noodzakelijk. Dit is alleen te realiseren door samenwerking met alle maatschappelijke partijen en intensieve bestuurlijke samenwerking. Dit doen het Rijk, de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht, gemeenten en waterschappen in het Bestuurlijk Platform Groene Hart. Vanwege de stapeling van opgaven en de noodzaak van een gezamenlijke integrale aanpak heeft het Rijk het Groene Hart aangewezen als NOVEX-gebied. In mei 2022 hebben de leden van het Bestuurlijk Platform een bestuursovereenkomst ondertekend met afspraken over de opgaven en werkwijze in het Groene Hart.

In het Bestuurlijk Platform is afgesproken dat het Ontwikkelperspectief tot stand komt in een iteratief proces, gelijktijdig en in nauwe samenhang met het opstellen van de provinciale ruimtelijke voorstellen en de provinciale gebiedsprogramma's

landelijk gebied. Het Bestuurlijk Platform heeft in februari 2023 de inhoudelijke scope voor het Ontwikkelperspectief vastgesteld. Het perspectief gaat de nadruk leggen op drie kernopgaven: het stabiliseren van veenbodems, het robuust inrichten van het watersysteem en het doorontwikkelen van waardevolle gebiedskenmerken. Hierbij worden andere ruimtelijke opgaven, zoals voor landbouw, woningbouw, bedrijventerreinen, energie, recreatie, natuurontwikkeling en economie, integraal meegenomen. In april 2023 heeft het Bestuurlijk Platform benadrukt dat het urgent is om de opgaven in het gebied aan te pakken en benoemd wat de schuurpunten en kansen zijn (notitie Denkrichtingen: urgenties, schuurpunten en kansen). De tekst van deze notitie is te vinden in bijlage van de Notitie Denkrichtingen, uitdagingen en kansen die de provincie Utrecht op weg naar dit Ruimtelijk Voorstel heeft opgesteld. In de opmaat naar het Ontwikkelperspectief is een beleidsanalyse uitgevoerd en een expertadvies opgesteld (Toekomstperspectief Groene Hart). Deze documenten vormen bouwstenen voor het Ontwikkelperspectief. Op basis van gesprekken met betrokken overheden en maatschappelijke partners werken de partijen de bouwstenen uit tot een Ontwikkelperspectief 1.0. In september 2023 heeft het Bestuurlijk Platform Groene Hart het Ontwikkelperspectief 1.0 ter consultatie naar alle betrokken overheden (gemeenten, waterschappen, provincies en Rijk) gestuurd met de vraag om een reactie uit te brengen. Het College van Gedeputeerde Staten heeft een reactiebrief aan het Bestuurlijk Platform gestuurd, waarin GS heeft aangegeven dat de opgaven uit het Ontwikkelperspectief herkenbaar zijn. Verder heeft GS aandacht gevraagd voor Groen Groeit Mee, waterveiligheid, de diversiteit van de verschillende deelgebieden in het Groene Hart, en het borgen van de samenhang met lopende gebiedsprocessen in de uitvoering.

Het Ontwikkelperspectief 1.0 is op 15 december 2023 vastgesteld door het Bestuurlijk Platform. Het Ontwikkelperspectief 1.0 is te raadplegen op [de website van het Bestuurlijk Platform Groene Hart](#).

NOVEX-gebied Regio Schiphol

In de Regio Schiphol spelen meerdere urgente en belangrijke opgaven die om een afweging vragen. Die opgaven komen bij elkaar in de schaarse publieke ruimte, de milieuruimte en de ruimte in de energienetwerken. Enkele urgente opgaven zijn:

1. Klimaatverandering en daarmee samenhangend de noodzakelijke verduurzaming van de industrie en uitbreiding van het elektriciteitsnet;
2. Verminderde kwaliteit van de leefomgeving en gezondheidseffecten door geluidsoverlast en luchtverontreiniging;
3. Urgente en forse woningbouwopgave.

Het NOVEX-gebied Regio Schiphol focust op bovenstaande en andere opgaven. De inzet is om de opgaven in samenhang te bezien, een concretiseringslag te maken en daarna heldere keuzes te maken. Met de ondertekening van een Bestuursvereenkomst hebben het Rijk, de provincie Noord-Holland en de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) een start gemaakt met het proces om te komen tot een Ontwikkelperspectief en later tot een uitvoeringsagenda (inclusief regionale investeringsagenda) voor het NOVEX-gebied Schiphol. De provincie Utrecht is betrokken via de BRS, waarin het Rijk, de provincies Noord- en Zuid-Holland, Flevoland en 56 gemeenten samenwerken aan de balans tussen een gezonde leefomgeving in de Schipholregio en duurzame internationale connectiviteit.

Op 23 juni 2023 is het Ontwikkelperspectief 'NOVEX-gebied Regio Schiphol' besproken tijdens het BRS-symposium. Met het Ontwikkelperspectief leggen Rijk en regio uitgangspunten vast, met de intentie om onder meer de leefomgeving beter te beschermen via normen voor geluid en luchtkwaliteit en bredere aandacht voor hinderbeleving. Naast deze maatregelen voor de leefomgeving, biedt het Ontwikkelperspectief ook perspectief voor de luchtvaartsector op lange termijn.

Het Ontwikkelperspectief bestaat uit vijf onderdelen:

1. Ruimtelijk perspectief met gedeelde conclusies en uitgangspunten voor toekomstige ontwikkelingen;
2. Tijdlijn als aanzet voor een uitvoeringsagenda;
3. Kaartmateriaal met factsheets per hoofdpogave;
4. Aanbeveling voor verbetering van de leefomgevingskwaliteit in drie gebieden;
5. Integraal afwegingskader voor besluitvorming.

Het Ontwikkelperspectief is te raadplegen via: [Ontwikkelperspectief NOVEX regio Schiphol | Publicatie | Luchtvaart in de toekomst](#). De volgende stap is het opstellen van een Uitvoeringsagenda. Deze agenda vertaalt het Ontwikkelperspectief in concrete maatregelen op korte, middellange en lange termijn.

Voor de provincie Utrecht kan met name het vierde naderingspunt van Schiphol gevolgen hebben. Op 19 juni 2023 heeft de provincie Utrecht een brief aan het ministerie van IenW gestuurd, waarin zij haar zorgen uit over de ontwikkelingen rondom de luchtruimherziening en specifiek het geplande nieuwe naderingspunt dat mogelijk over het midden van Nederland gaat. De zorgen gaan over de mogelijke toename van overlast voor inwoners en in natuur- en stiltegebieden. En ook over de effecten op het klimaat. De provincie Utrecht heeft in de brief het volgende aangegeven: *“Wij vertrouwen erop dat u onze zorgen serieus neemt en een zorgvuldig proces organiseert. Wij verwachten dat de effecten van de luchtruimherziening en de nieuwe aanvliegeroute over de provincie Utrecht grondig worden onderzocht en afgewogen. Wij bepleiten dat besluitvorming over de luchtruimherziening en de vierde aanvliegeroute gekoppeld moet worden aan besluitvorming over (eventuele) groei van de luchtvaart. Wat ons betreft mag de vierde aanvliegeroute absoluut niet leiden tot facilitering van de groei van de luchtvaart en de overlast die daarmee gepaard gaat. Voor ons staat de leefbaarheid en gezondheid van onze inwoners én de bescherming van onze natuur en het klimaat bovenaan. Daarom willen we een stem in de besluitvorming.”* In het BO MIRT Noordwest van 7 november 2023 hebben de Utrechtse regionale partijen over de Luchtruimherziening aangegeven dat een mogelijk 4e naderingspunt van Schiphol tot zorgen leidt in de regio. Besluitvorming is op korte termijn niet aan de orde nu dit onderwerp door de Tweede Kamer controversieel is verklaard.

Colofon

Tekst, tabellen en kaart ruimtelijk voorstel:

Kernteam Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht

Ontwerpend onderzoek:

Urhahn stedenbouw & strategie,
Strootman Landschapsarchitecten en CE Delft

Grafische vormgeving en opmaak:

Enof creatieve communicatie

Tekstredactie:

Tekstbureau Met Andere Woorden

Fotografie:

Utrecht Marketing en provincie Utrecht

De provincie Utrecht heeft haar best gedaan om bronnen en rechthebbenden van beeldmateriaal dat is gebruikt te achterhalen en te vermelden. Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede)rechthebbende bent en u voor het gebruik daarvan niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, ofwel geen toestemming geeft voor het gebruik, dan kunt u contact met ons opnemen.

Provincie Utrecht
December 2023

Postbus 80300, 3508 TH Utrecht

T 030 25 89 111